

انکشاف

نشریه سه ماهه
همراهی کمکها برای افغانها

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

انکشاف

inkeshaf

نشریهء هماهنگی کمکها برای افغانها

سال سوم - شماره نهم و دهم (دلو ۱۳۷۶ - سرطان ۱۳۷۷) Vol No: 9 - 10 Jaunary - June 1998

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	سرمقاله
۲	فشرده گزارش پیرامون فعالیت های مرکز انکشاف ...
۵	په افغانستان کی د غنمو د اصلاح شویو ډولونو ارزښت
۱۱	آنچه که دانستن آن برای يك معلم ضرورست
۱۳	نقش ترویج در انکشاف زراعت
۱۷	گاونډی او د هغه حقونه د اسلام له نظره
۱۸	حقوق زن و شوهر در محیط خانواده
۱۹	کچالو و پروسه نموی آن
۲۲	د افغانستان په بیاودانولو کې د مرستو د انسجام ضرورت
۲۴	عقده های روانی
۲۸	خودشناسی
۳۱-۳۰	شعر و ادب
۳۲	بیوپاور یا د ژونديو شيانو برقی انرژی
۳۵	زبان و ادبیات دری در درازنای زمانها
۳۸	اولین خلیفه اسلام حضرت ابوبکر صدیق (رض)
۴۰	اقتوسفیر، د نایتروجنی حیاتی سری یوه ښه سرچینه
۴۵	نظری به استعمال کودهای کیمیاوی در افغانستان
۴۷	د حضرت محمد (ص) جامی
۵۰	مهارت نطاتی
۵۲	د مؤثری مطالعی لاری چاری
۵۴	اصلاح وضع چراگاه های افغانستان
۶۰	دانستنی ها

د انکشاف د مجلې د هغه درنو او محترمو قلمی دوستانو د خپرولو وړ رالیکل شو یو مطالبو چاپ چی د دی گڼی څخه پاتی دی په راتلونکو گڼوکی به په نظر کی ونیول شی.

اداره نشر کننده :
هماهنگی کمکها برای افغانها
سال تأسیس:
۱۳۷۵ هـ ش مطابق ۱۹۹۶ عیسوی

هیئت تحریر

- الحاج خليل الرحمن
- مير امان الدين حيدري
- داکتر غلام سعيد
- نور ضياء صالحی

مدیر مسئول : میر امان الدین حیدری
معاون مدیر مسئول : ذکیه وردک
دیزاین و عکاسی : احمد شاه

آدرس دفتر:

خانه نمبر ۱۹، چنار رود
یونیورسیتی تاون، پشاور، نمبر تیلیفون ۴۰۷۸۹، فکس ۴۲۷۸۹
نمبر پست بکس یو.پی. او. ۱۰۱۳
e-mail: inkashaf@psh.brain.net.pk

یادداشت

مدیریت مجله انکشاف مسرت دارد که از همه هموطنان عزیز و دست اندر کاران صمیمانه دعوت به عمل آورد تا مطالب ارزشمند خود را در رابطه به اعاده صلح و اعمار مجدد افغانستان بخصوص در بخش های تعلیم و تربیه، صحت عامه، زراعت، ساختمان و غیره به ما ارسال داشته که از طریق مجله انکشاف به نشر سپرده شود تا از یک طرف باعث غنا و تنوع مطالب مجله گردد و از جانب دیگر سهم خود را ایفا نموده و مصدر خدمت به هموطنان خود شوند.
از همکاری تان قلباً سپاسگذاریم. با عرض حرمت (اداره)

سر مقاله

انسانی ټولنی په ثقافتی، ټولنیزو او مذهبی ارزښتونو باندې ښایسته او ځانګړی خصلتونو باندې سمبال دی چی دا ارزښتونه د بیلابیلو ټولنو د انسانانو د ځانګړی خصلتونو په اړوند توپیر لری او هره ټولنه که وړه وی یا لویه خپل بیل عادات او رواجونه لری.

زمونږ افغانی ټولنه د دی نعمتونو څخه شته مننه ده او زمونږ د خلکو په رګونو کی د پاک الله عبادت، د وطن او خلکو مینه نغښتی او اعلی حد ته بی رسولی او د ټولو کلتوری، فرهنګی او ثقافتی ارزښتونو په سرکی بی ورته ځای ورکړی دی.

هیر دی نه وی چی دا یوه منل شوی او رښتیا خبره ده چی د افغان کلمه دوه معناګانی لری، یو د غیرت او زړه ورتوب او بل دوستی، رښتینولی او میلمه پالنه.

د ملی نوامیسو د ساتلو زړه ورتیا او میرنټوب پاکی او سرتیریدنه بی له خپلود فخر وړ نیکونو او پلرونو څخه له یوه نسل نه بل نسل ته په میراث وړی دی.

په تأسف سره باید ووايو چی د جګړی له غمه ډک گرد، بی وطنی او در بدری چی د منځنی تیل ماتیل څخه سسرچینه اخلی په نوموړی خصوصیت اغیزه اچولی ده، د پردیو

او د دین او وطن د دښمنانو په فرمان بی د یووالی او پاکی، مینې، مهربانتیا او تیریدنی پر ځای د خپلو ورونو په مړینه او د خپلو متو په بیلولو ملاتړلی، خپل وروڼه او بیوزله هیوادوال بی دیوی مړی د لاس ته راوړلو دپاره د گدایانو کاسی ته بی وطنه کړی، د مسکا گل بی د هغوی د شونډو څخه ټول او خپل معنویت بی په څپیره وهلی دی.

دست طمع که پېش کسان مېکنی در از بل بسته ای که بگذری از آبروی خویش په دی توګه د خپلو نیکونو او پلرو لوی او دروند نوم هیروی.

خوای وروره، ای خوری او ای غولیدلی هیواد واله! یو وار وګوره او سردی ګریوان ته ټیټ کړه. خپل تیر شوی رایاد کړه چی په څه میرانه او ځان تیریدنه بی ټاته دا نعمات او افتخارات لاس ته راوړی دا به انصاف نه وی چی ته بی په مفتحه او هیڅ کی له لاسه ورکړی.

ګرانه هیواد واله تر ټولو نه ارزښتناکه خبره دا ده چی ته د مسلمانی په فخر نازول شوی بی. یو وار بیا هم وګوره او د اسلام د سپیشلی دین بنسټونو ته چی تر ټولو ادیانو مکمل دی په څیر شه، وګوره چی تا ته بی له ټولو مخلوقاتو څخه لوی او ښه ویلی دی، د

ژوندانه په بیلابیلو نعماتو بی نازولی بی، ستا عزت بی تر ټولو لوړ کړی او ستازده بی د اسلام په رنایی سره روښانه کړی دی. خپل دا مکمل دین، د اسلام دین دی د لاری رڼا او مشعل وېوله او د بشریت د لارښونکی پر وینا او قرآنی لارښونو باندی عمل وکړه چی تا خبردار کوی او ټاته هوښیار تیا در کوی. د عمدی قاتل جزا همیشنی دوزخ دی، سوله بی ستا خیر او صلاح بللی، بی اتفاقی، بیلول او نژادی، ملی او دینی تعصبات بی غندلی او روښانه کړی بی ده چی ستاسو ځان ځان کول ستاسو د پیژندنی د پاره ده. هیڅ عجم نسبت عرب ته، سپین تور ته او همداسی نور د خدای تعالی په نزد یو تربل ښه والی نه لری. ښه، لوړ، او مکرم کس هغه څوک دی چی پرهیزګار دی. هغه څوک خدای تعالی ته نږدی دی چی پارسا، نیک عمله او مسلمان دی. د اسمانی کتاب هیڅ توری او کلمه د حکمت او فضیلت څخه خالی نه ده. د یو متعهد بنده په توګه په ایمان او د زړه له کومی د دی آسمانی کتاب لارښونو باندی منګول ولګوه او پر ځم عمل وکړه په یقین د دنیا او آخرت خلاصون په ستا په برخه وی.

فسرده گزارش پیرامون فعالیت های مرکز انکشاف دهات برکی ولایت لوگر

زمین تعمیر دفتر از طرف مردم نجیب منطقه طور رایگان به دسترس دفتر (CoAR) و افرن قرار داده شده است.

از جمله فعالیت های اساسی و عمده این مرکز اعمار ساختمان شفاخانه (۵۰) بستر قلعه ملک در برکی است. این شفاخانه که طور اساسی و پخته اعمار گردیده است مصدر خدمات مهم حیاتی نه تنها برای مردم لوگر بلکه برای مردم ولایات همجوار نیز میباشد. همچنان ساختمان تعمیر لیسه برکی راجان، ترمیم سرک از بازار برکی راجان الی شفاخانه برکی، توزیع پمپ های به فاصله ۶۰۰ متر برای قریه کته سنگ و ترمیم جتراتور و تقدید تل آب آشامیدنی به (۱۳) مساجد

جهت استفاده اهالی مساجد متذکره، توزیع تخم های اصلاح شده و کود های کیمیاوی، توزیع ادویه ضد امراض و آفات نباتی، توزیع غذای حیوانی، عرضه خدمات و تفرزی و مالداری، تهیه تراکتورها و ترشرا، قبول معاشات لیسه برکی راجان، توزیع نهالهای شمر، احداث قوریه های اشجار شمر، توزیع روزانه ۱۰۰۰ قرص نان در ولسوالی پل علم، توزیع

ذخیره گاه کود کیمیاوی مؤسسه CoAR که مرکز انکشاف دهات برکی از آن اكمال میگردد.

معرفی مراکز انکشاف دهات و فعالیت های آنها در این شماره مرکز انکشاف دهات برکی ولایت لوگر را معرفی مینمائیم. دفتر انکشاف دهات برکی در قلعه قاضی ولسوالی برکی راجان ولایت لوگر موقعیت داشته که در سال ۱۹۹۲ به کمک مالی WFP و منابع عایداتی دفتر (CoAR) و افرن طور مشترک در ساحه ۵۹۸ متر مربع اعمار گردیده است.

دفتر هماهنگی کمکها برای افغانها (CoAR) با در نظر داشت هدف اساسی خویش مبنی بر رشد و انکشاف اقتصاد روستایی از بدو تاسیس خویش بدینسو در ولایات مختلف از جمله ولایت لوگر بخاطر رفع نیاز مندیهای مردم در ولسوالی های برکی برک، پل علم، چرخ، خروار ساحه کلنگار و اطراف آن مصدر خدمات قابل ملاحظه گردیده است. اینک به به سلسله

مقدار مناسب کودهای کیمیای فاسفیت دار و نایتروجن دار بالای افزایش حاصلات زراعتی بخصوص گندم نقش کلیدی و تعین کننده دارد. کود نایتروفاس که یکی از کود های فاسفیت دار میباشد در سال های قبل در ساحه تحت فعالیت دفتر برکی توزیع میگردد.

بنا بر مزیت و برتری که کود DAP بقیاسه کود نایتروفاس در شرایط کشور ما دارد در سال ۱۹۹۸ موسسه (CoAR) یکمقدار کود DAP و مقدار ۶.۹۰ کیلوگرام گندم Attay-85 و Pamir-94 برای ۳.۴ نفر دهقان در ۵۳ قریه برکی با قبیل ۱۰ فیصد خشاره توزیع نموده است. همچنان در بهار سال ۱۹۹۸ به تعداد ۴۰۰ بوری کود یوریا با ده فیصد سسیدی برای ۲۹۵ دهقان در ۶۷ قریه برکی توزیع صورت گرفته است.

حفاظه نباتات: جلوگیری از مصاب شدن نباتات به امراض و آفات یکی از راه های بلندبردن حاصلات بشمار میرود که خوشبختانه دفتر مرکزی (CoAR) طبق پروگرام های منظم همه ساله يك مقدار ادویه ضد امراض و آفات را با کیفیت عالی و از منابع مطمئن برای دفاتر ساحوی خویش خریداری و بدسترس ایشان قرار داده است.

پرسونل مسلکی دفتر برکی با درنظر داشت نوع مرض وحشره که نبات را مورد حمله قرار داده ادویه لازم را به دهاقین و باغداران سفارش و توزیع نموده در نتیجه جلوگیری از پیشرفت امراض و آفات در نباتات صورت گرفته که همه دهاقین و باغداران ساحه ولسوالی برکی مفیدیت و تاثیرات مثبت آنرا به چشم سر دیده و از آن رضایت خاطر دارند.

ادویه لایم سلفر که یکی از فنجی ساید

دارد. بخش تکثیر تخم های اصلاح شده گندم: هدف از تکثیر تخم های اصلاح شده تهیه نمودن تخم های بذری گندم بوده که ازآن تحقیقات بدست آمده و دارای حاصلات بلند میباشد تا دهاقین بتوانند حاصل بیشتر از فی واحد زمین بدست آورند.

دفتر انکشاف دهات برکی همه ساله تخم های بذری اصلاح شده را تحت نظر پر

گوشه از فعالیت سیستم آب رسانی برکی در ولایت لوگر

سونل مسلکی خویش در زمین دهاقین بذر و حاصلات آنرا برای دهاقین مستحق توزیع مینماید.

تکثیر تخم های اصلاح شده: گندم در سال ۱۹۹۶ در ساحه شش جریب، در سال ۱۹۹۷ در ساحه ده جریب بوده، خوشبختانه در سال جاری ساحه بیست جریب را احتوا نموده که شامل وراثتی های Attay-85 و Pamir میباشد. توزیع کودهای کیمیای: استعمال

کلکین و دروازه برای مهاجرین در برکی و پل علم وغیره از جمله فعالیت های این مرکز میباشد که الی سال ۱۹۹۷ انجام یافته است.

فعالیت های سال ۱۹۹۸ را ذیلآ بیان میداریم.

بخش زراعت

تحقیقات زراعتی: تحقیقات بالای ۸ نوع گندم، ۸ اثنازه مختلف کود های کیمیای نوع فاسفیتدار و نایتروجن دار در

سه تکرار، ۱۹۲ کرد در ساحه يك جریب زمین میباشد که از مدت چند سال با نظرف بالای آن کار صورت گرفته و نتایج حاصله به دهاقین منطقه سفارش گردیده است در سال ۹۸ تجزیه جدیدی تحت نام مقایسه تاثیرات دو نوع کودهای فاسفیت دار (DAP) و نایتروفاس) با یوریا بالای دو نوع گندم Attay-85 و Pamir-94 در هفت مقدار مختلف کودهای متذکره که شامل ۴۲ کرد میباشد تحت مطالعه قرار

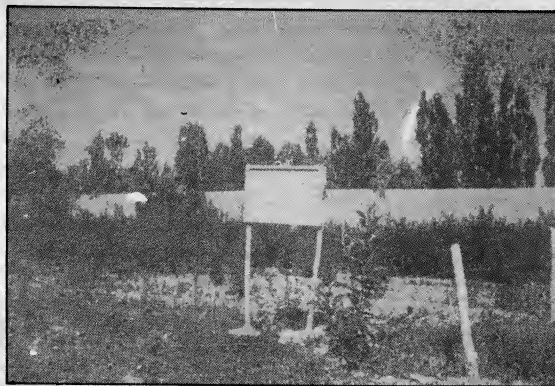
ASV و ADV بالای حیوانات شان
تطبیق گردیده است.

میکانیزو راعتی:

زراعت در اکثر مناطق افغانستان به
سیستم عنعنوی میباشد. برای افزایش
موثریت کار و فراهم آوری تسهیلات برای
زارعان در سال جاری تراکتور ها و تخم
پاک های دست داشته مرکز انکشاف
دهات برکی جمعاً ۱۵، ۱۷۹ ساعت کار
در مقابل اجرت ده فیصد کمتر از
تراکتورهای شخصی خدمات میکانیزه
زراعتی را برای زارعان عرضه نموده است و
این پرسه جریان دارد.

ساختمان:

پک باب مکتب در جوار ولسوالی برکی
که دارای ۹ اتاق میباشد به شکل پخته و
اساسی اعمار گردیده سازه آن در حدود
پنج چریب زمین را احتوا مینماید، عنقریب
کار ساختمانی آن تکمیل گردیده و مورد
استفاده شاگردان قرار خواهد گرفت.

نمای قوریه شجار مشمولیت لوگر

محسوب میگردد.

این بخش از ابتدای سال ۱۹۹۸
الی اخیر برج می همین سال به تعداد
۵۵۴۷ حیوانات مختلف را تداوی و معالجه
نموده است. در سال ۱۹۹۸ به تعداد ۲۱۴
پاکت منرال، ۶۳ کیلوگرام کنجاره برای
۱۹ مالدار در ۱۲۱ قریه توزیع و واکسین

ها با ادویه ضد امراض فنگسی در درختان
سیب، ناک، بهی، خاکسترک، قرغنه و
آتشک در تاق های انگور بشمار میروند یک
ادویه مهم ترکیبی است که همه ساله در
دفتر انکشاف دهات برکی به مقدار یکتیم
الی دو بیرل ساخته شده به قیمت نازل در
برج مارچ برای باغداران بفروش میرسد.

قوریه نهال های مشمر:

دفتر انکشاف دهات برکی به سلسله
احداث قوریه جات جهت بدست آوردن نهال
های مشمر اصلاح شده سیب و ناک، زردآلو،
شفتالو در سال جاری نیز به تعداد دو قوریه
زردآلو، شفتالو و بادام احداث نموده است
که بعد از پیوند نمودن نهال با در نظر داشت
نوعیت پروگرام برای دهاقین که به باغداری
علاقه دارند توزیع میگردد.

عرضه خدمات و ترتری و مالداري:

بخش و ترتری دفتر انکشاف دهات
برکی با داشتن پرسونل مجرب و ورزیده و
ادویه که دارای کیفیت خوب میباشد یکی
از بخش های فعال مرکز انکشاف دهات

داکتر و ترنر در حالت معاینه حیوان مریض

په افغانستان کې د غنمو د اصلاح شویو ډولونو ارزښت

پروفیسر داکتر عبدالغفور لاسين

غنم چې د غلو د ډلې څخه دی په نړۍ کې د انسانانو د غذایی موادو په حیث اوچته درجه لری او په همدې ترتیب سره د غنمو د وینو څخه د څارویو د غذا په ډول په زړه پوری گټه اخیستل کیږی. غنم د ډیری پخوا مودی څخه د انسانانو په وسیلې پیژندل شوی دی یعنی د میلاد څخه دمخه انسانانو غنم استعمالول.

افغانستان د ډیری مودی څخه راپدېخوا د خپل ضرورت یوه اندازه غنم د باندینو هیوادو څخه رانیول خو د جگړې د پیل څخه لږ موده مخکې افغانستان د غنمو د کبله په ځان متکی شوی وه او حتی د کرنې د تولیداتو صادرو لوی باندینیو هیوادو ته زیات شوی وه. په افغانستان کې د غنمو د زیاتو حاصلاتو علتونه د اصلاح شویو غنمو او کیمیاوی سرو او کرنیزو کیمیاوی موادو استعمال، د اوبو لگولو د سیستم اصلاح او د نباتی مرضونو او آفتونو کنترول وه. کله چې په افغانستان کې جگړه پیل شوه په نوموړی موده کې د اوبو لگولو سبستونه ویجاړ، د افغانستان د سری د فابریکې تولیدات لږ، د اصلاح شویو غنمو په هکله علمی څیړنې په تپه و دریدی او د څارویو

شمیر لږ شو چې د هغو په نتیجه کې د سرو استعمال هم لږ شو. په دې وختو کې افغانستان ته د غنمو راوړل بیرته زیات شوی دی حتی د یوه کال په موده کې د ۶۰۰ زرو متریک ټنو غنمو راوړل ډیر عادی بریښی. د دې د پاره چې په افغانستان کې یو واریا د غنمو د تولیداتو سطحه لوړه شی نو ضروری بریښی چې د کیمیاوی سرو او د کرنې کیمیاوی موادو او اصلاح شویو غنمو راوړل زیات شی، او د اوبو لگولو سیستمونه اصلاح او د نباتی مرضونو او آفتونو کنترول ته خاصه پاملرنه وشي. د کیمیاوی سرو استعمال د غنمو د اصلاح شویو بوټو او د کافی اوبو په شتوالی کې د غنمو حاصلات په سلو کې پنځوس زیات کړیدی. د مثال په ډول Atay-85 په لوگر، وردگو او غزنی کې په یوه جریب کې تر ۲۲۰ کابلی منو حاصلات ورکړیدی. (۳)

د کرنې د وزارت د تحقیقاتو د ریاست د جرم او پلازم شعبې تخمیناً ۱۷۲۰ د غنمو ډولونه د مختلفو ولایتونو څخه راټول کړی وه ترڅو د هغو څخه د نړیوالو تخمونو سره د نسل گیری (Breeding) په برخه کې کار واخلی.

د غنمو غذایی او اقتصادی ارزښت: که څه هم غنم د یوې مکملې غذا په ډول پیژندل شوی، مگر بیا هم د هغو ترڅنگ که یوه اندازه نباتی یا حیوانی پروتینی مواد ورسره وی نو د انسانانو د پاره به کافی وی او خلک به د غذایی موادو د کمبوت (Malnutrition) څخه وساتې ځکه چې غنم پرته د پروتینی او یوې اندازی شحمی موادو څخه د وجود د پروتینی ضرورت نشی پوره کولی. دوهمې نړیوالې جگړې څخه دمخه ورپسې به لومړی درجې سره په نړۍ کې په مصرف رسیدی، خو د جگړې څخه وروسته د غنمو مصرف د ورپسې په پرتله زیات شویده. د غنمو کیمیاوی ترکیب په لاندې ډول دی:

- ۱- اوبه په سلو کې ۹-۱۸
 - ۲- پروتین په سلو کې ۸-۱۸
 - ۳- سلولوز په سلو کې ۲-۲۰.۵
 - ۴- شحم په سلو کې ۱.۵-۲
 - ۵- منرالونه په سلو کې ۱.۵-۲
 - ۶- قند په سلو کې ۲-۳
 - ۷- نشایسته په سلو کې ۶۰-۶۸
- باید په یاد ولرو چې د یوه کیلو گرام غنمو

غذایي ارزښت ۳۵۵۳ کالوري تخمین کيږي. افغانستان د غنمو د تولید پر اساس په ځان باندې متکی نه دی او په کال کې یوه زیاته اندازه غنم د باندینيو هیوادو په تیره بیا د پاکستان څخه راوړل کيږي. د مرکزي احصایی د یوه راپور پر اساس په ۱۳۶۰ لمريز کال کې په افغانستان کې د غنمو د کښت ساحه ۳۰۷،۲ میلیون هکتاره تخمین شویده چې د هغې جملې څخه ۱۰۳ میلیون هکتاره یې خړوبیدونکې او پاتې برخه یې لږمه ده نوموړی ادارې په نوموړی کال کې د غنمو حاصلات ۲۸۵۲۰ زره متریک تنه ښودلې دي. په نوموړی کال کې د ۲،۳۰۷ میلیون هکتاره ځمکې څخه ۴۸۳،۰۰۰ هکتاره یې اصلاح شوی غنم کرل شوی و. په نوموړی کال کې د غنمو منځني حاصلات په هکتاره کې ۱،۳۱ تنه یا په جریب کې ۳۷،۴۳ منه ښودل شويدي (۵).

د کرنې وزارت د لمريز ۱۳۴۱ کال په منی کې د غنمو د کمښت په خاطر یو عاجل پروګرام (AWIPP) د نړیوالو هیوادو په مرسته پیل او د تحقیق او ترویج ریاستونو ته یې دنده ورکړه چې د غنمو ښه ډولونه چې په افغانستان کې توافق ولری را پیدا او د ارزښاتي څخه وروسته یې بزگرانو ته وویشي او په لمريز ۱۳۴۷ کال کې نوموړو ریاستونو د پسرلي او ژمی غنم لکه Indus، Mexi Pak، Kina mentana 566 او Larmarjho معرفي کړل. مکسي پک لاتراسه پوری په افغانستان کې په زیاته پیمانه کرل کيږي. همدارنگه د ژمی غنم چې د متحده ایالاتو د نبراسکا څخه راغلی و په لمريز ۱۳۴۷-۱۳۴۸ کالونو کې تر علمي څیړنې لاندې ونيول او د دارالامان په فارم کې د تخم په

توګه زیات کړل شول. په همدی کال کې د باختر غنم (EI-314)، کلیان ۲۲۷، پتک ۶۲ او اندس انتخاب او د دارالامان په فارم کې تر څیړنې لاندې ونيول شول. په همدی ترتیب چیناب ۷۰ او ۱۷۷۷۸ غنم په وروستیو کلو کې د علمي څیړنو څخه وروسته ننگرهار او کندهار ته معرفي شول.

د کرنې د وزارت د علمي تحقیقاتو انستیتوت وکولی شول ښه اصلاح شوی غنم چې د دارالامان ۱- (HB-102-100)، افغان ۱۴، نیکوزاری (TZPP-PL) او داسی نوره لمريز ۱۳۵۰-۱۳۶۰ کلو کې بزگرانو ته معرفي کړي. په وروستیو کلو کې د D-25، TZPP، HD 2332، PL او PJ62-Fron نتيجې هم د ډاډ وړ وې.

د ډيورم (Deuram) غنم:

د ډيورم غنمو مخکې د جگړې څخه په افغانستان کې ښه نتیجه ورکړې و. د جگړې څخه دمخه علمي څیړنو ثابته کړیده چې په سرو سیمو کې دارالامان ۳-۴، بزوستا یا، Mar-tanvasa او Atay-85 په زړه پوری نتیجې ورکړيدي. په تودو سیمو کې د Nacozeni، HD2332، 76، افغان ۱۴، Pak-81 او P.S.-85 سپارښتنه شويده. د ډيورم غنم د آش، مکروني او سپگتي د پاره زیات مصرفيږي. د ډيورم غنمو په هکله زیاتي علمي څیړنې د افغانستان په فارمونو کې بشپړې شويدي چې دلته یې یوازی د څو مخصوص ډولونو لکه CINO-SD، مکسيکو (Anhinga) او GS-Grs 2274 څخه یادونه کيږي. ځيني علمي څیړنې ښيي چې GS-Grs-2274 د دارالامان په فارم کې په

جریب کې په منځني توګه ۱۸۰ منه حاصلات ورکړيدي.

تریتکلی غنم (Tritically):

دا ډول غنم د غنمو او جودرو د دورګه کیدو په نتیجه کې په لاس راغلی دی. جودر د غنمو په پرتله د سرو او نورو آفتونو په مقابل کې زیات مقاومت ښيي. د تریتکلی د داني اوږدوالی د عادی غنمو په پرتله زیات دی. نوموړی جودر د غنمو پر پرتله ژر پخېږي او ډوډی یې د غنمو د ډوډی په پرتله توره بریښي، د دارالامان په فارم کې ۲۰ ډوله تریتکلی تر علمي څیړنو لاندې نیول شوی و چې یو ډول یې په نوم د جونیا (21295) (268) یاديږي. چې په جریب کې یې ۲۱۴ منه حاصل ورکړيدي په داسی حال کې چې په نوموړی ځای کې د دارالامان ۱- حاصلات په جریب کې ۱۴۰ منه و.

په دی وروستیو کلو کې FAO د ځینو غیر دولتي موسساتو (NGOS) د لاری څخه یو شمیر غنم تر خپلو څیړنو لاندې نیولی دی چې نتیجې یې په لاندی ډول سره بیانېږي:

Atay-85 (HYs 17C):

دا ډول غنم اختیاري (Facultative) دی چې د ترکیبي څخه افغانستان ته راوړل شويدي او ۱۹۹۱-۹۷ کلو کې یې د هیواد په ۲۸ ځایو کې یې په منځني توګه ۹، ۱۵۰ منه غنم په یوه جریب کې تولید کړيدي.

چې د PS.-85 په پرتله په سلو کې ۱۱ زیاتوالی ښيي. د ثمین (۳۰۲) د پنځو کلو علمي څیړنو څخه چې د غزني، لوګر او وردگو په ولایتونو کې اجرا شويدي دا ثابته شويده چې د نوموړو غنمو حاصلات په موثقه توګه د Zar-

Shaghasti · danu، دارالامان-۴، افغان

۱۴ Marius · Bidi-17 · T-Mutatn اود

محلې غنمو څخه چې په هری کروندی کې په کال کې په ۲۱۶ پتیو کې چې د هر یوه مساحت ۶ مربع متر وه زیات وه. په یوه بله علمي څیړنه چې د لوگر د برکی په ولسوالۍ کې په ۸ جریبه ځمکه کې د Atay-85 غنم کرل شوی وه په جریب کې ۱۰۰ منه غنم حاصل ورکړیدی په داسې حال کې چې په علمي څیړنو کې یی د غنمو حاصلات په جریب کې تر ۲۲۰ منو پوري لوړ شويدي.

۲- پامیر ۹۴ (Pamir):

دا ډول غنم هم اختیاری دی او منبع یې مکسیکو او ترکیه ده چې د کابل د دارالامان په فارم کې چې لوړوالی یې د بحر د سطحې څخه ۱۸۲۵ متره دی ښه حاصلات یعنی په جریب کې ۱۲۵،۷ منه ورکړیدی. دی چې په سلو کې ۱۴ د P.S-85 څخه لوړ دی. افغان اید سر کال په خپلو علمي چارو کې دا ډول غنم هم کرلی دی چې نتیجه به یې ډیر ژر معلومه شی.

4- W/VEE: دا ډول غنم هم اختیاری

دی او منبع یې مکسیکو او ترکیه ده. ددی ډول غنمو منځنی حاصلات د FAO د راپور پر اساس ۱۷۴،۷ منه په یوه جریب کې دی. دا ډول غنم هم د افغان اید په علمي څیړنو کې تر اجرا لاندی نیول شويدي چې نتیجه به یې وروسته معلومه شی.

۵- تخار 96 (VEE#70PATA):

دا ډول غنم هم اختیاری دی چې منځنی حاصلات یې د FAO د راپور پر اساس ۱۷۳،۷ منه په یوه جریب کې دی. دا ډول غنم هم د افغان اید په علمي څیړنو کې تر اجرا لاندی دی چې

نتیجه به یې وروسته معلومه شی.

6- BLL/SERI:

دا ډول غنم هم اختیاری دی چې منبع یې مکسیکو ده چې منځنی حاصلات یې د FAO د راپور پر اساس په ۱۹ ځایو کې په جریب کې ۱۶۴،۶ منه دی چې د P.S-85 په پرتله په سلو کې ۲۰ زیات دی.

7- K 230y:

دا ډول غنم هم اختیاری دی چې منځنی حاصلات یې د FAO د راپور پر اساس ۱۷۴،۹ منه په یوه جریب کې دی چې د P.S-85 په پرتله په سلو کې ۲۷ زیات دی.

۸- میوند ۹۷ (F-134-71/Crows):

دا ډول غنم هم اختیاری دی چې منځنی حاصلات یې د FAO د راپور پر اساس په جریب کې ۱۵۰،۹ منه دی چې د P.S-85 په پرتله په سلو کې ۱۰ زیات دی.

۹- غزنی ۹۷ (Agri/Nac):

دا ډول غنم هم اختیاری دی چې منبع یې مکسیکو او د متحده ایالاتو د اوریگن ایالت دی چې منځنی حاصلات یې د FAO د راپور پر اساس ۱۷۶،۳ منه په یوه جریب کې دی چې د P.S-85 په پرتله په سلو کې ۲۸ زیات دي. دا ډول غنم هم د افغان اید په علمي څیړنو کې برخه لری او نتیجه به یې وروسته معلومه شی.

۱۰- روشن ۹۶ (Bloundan):

دا ډول غنم هم اختیاری دی چې منځنی حاصلات یې د FAO د راپور پر اساس په ۱۶ ځایو کې ۱۵۰،۶ منه دی چې په سلو کې د P.S-85 په پرتله ۹ زیات دی. دا ډول غنم هم د افغان اید په علمي څیړنو کې برخه لری او نتیجه به یې وروسته معلومه شی.

۱۱- بلخ ۹۷ (Anza/Kata):

دا ډول غنم هم اختیاری دی چې منځنی حاصلات یې د FAO د راپور پر اساس په ۱۵ ځایو کې په جریب کې ۱۶۸،۰ منه دی چې د P.S-85 په پرتله په سلو کې ۲۲ زیات دی. دا ډول غنم هم د افغان اید په علمي څیړنو کې ځای لری چې په نتیجه به یې وروسته معلومه شی.

۱۲- رڼا ۹۶ (CA 81055):

دا ډول غنم هم اختیاری دی چې منبع یې سوریه ده او منځنی حاصلات یې د FAO د راپور پر اساس په جریب کې ۱۵۶،۹ منه دی چې د P.S-85 په پرتله په سلو کې ۱۴ زیات دی.

۱۳- HD 2329:

ددی ډول غنمو منبع هندوستان ده چې په عیسوی ۱۹۸۵ کال کې د هندوستان په شمال کې تر کښت لاندی نیول شوی دی. دا ډول غنم سر کال د افغان اید په علمي څیړنو کې تر اجرا لاندی نیول شوی چې نتیجه به یې ډیر ژر معلومه شی. ددی ډول غنمو حاصلات په پروان او ځینی نورو ځایو کې ښه ده.

۱۴- Blue Silver:

دا ډول غنم للمی دی چې په لوگر، وردگو او غزنی کې ښه توافق لری او منځنی حاصلات یې په جریب کې شل منه دی.

۱۵- (PRL "S"/PEW):

دا ډول غنم هم للمی دی چې په تخار، بغلان او هرات کې یې ښی نتیجی ورکړیدی. ددی ډول غنمو د پخیدو د پاره په هرات کې ۱۷۰ ورځی، په بغلان او تخار کې ۱۱۳ ورځی او منځنی حاصلات یې د FAO د راپور پر اساس په جریب کې ۴۵ منه دی او د پروتین اندازه یې په سلو کې ۱۳ ده.

په ځينو سړو سيمو کې کله به چې په پسرلي کې وکرل شول ښه حاصلات به يې ورکول.

په ځينو سړو سيمو کې کله به چې په پسرلي کې وکرل شول ښه حاصلات به يې ورکول.

دومه جدول

د غنمو ډول	دوردگرتنگی	د غزنی مقر
Atag-85	۱۰۰.۰۹ A	۱.۷.۹۶ A
Shaghast	۹۳.۰۰ B	۹۳.۱۸ B
P.S.85	۴۸.۳۱ C	۶۱.۲۱ C
Pak -81	۴۲.۳۵ C	۶.۰۸ C
Local	۴.۰۰ C	۹۴.۹۰ B
Cartaya	۳۰.۰۲ C	۵۷.۴۷ C

۱۶- دریمه ۹۶ / 2206 (HD HORK)

دا ډول غنم هم للمی دی چې منځنی حاصلات يې د FAO د راپور پر اساس په جریب کې 42.3 منه دی.

د یو شمیر علمی څیړنو نتیجې چې د اصلاح شویو غنمو په هکله شويدي په ۱-۷ جدولونو کې لیدل کیږي.

لومړی جدول

د غنمو ډول	برکی	محمداغه	مقر	چاریدوال	تنگی
Pak -85	۲۵.۱۲ F	۲۰.۱۶ BC D	۲۱.۷۱ EF	۱.۵۷ D	۴.۰۱۶ E
PS 85	۶۱.۵۷ E	۴۷.۴۲ B	۲۲.۱۶ DE	۱.۴۳ D	۵۳.۵۷ C
Atay 85	۸۸.۵۷ A	۸۸.۲۹ A	۲۴.۱۶ CD	۵.۸۱ A	۷۵.۷۱ A
Shaghast	۷۴.۴۲ CD	۶۱.۲۲ CD	۱۸.۸۱ CD	۶.۱۴ A	۷۳.۷۱ B
Afghan 14	۶۱.۴۳ BC	۴۰.۵۷ CD	۱۸.۵۷ F	۱.۷۱ D	۵۲.۸۱ C
T-Mutant	۷۵.۵۷ BC	۵۰.۰۰ CD	۲۵.۵۷ BC	۲.۰۰ D	۵۵.۸۱ C
Zardana	۸۳.۸۱ A	۵۳.۴۳ BC	۲۱.۱۶ A	۵.۲۹ B	۵۳.۱۶ C
Darulaman 4	۳۸.۵۷ EF	۴۸.۸۱ DE	۲۴.۰۰ CD	۲.۷۱ C	۳۱.۷۱ C
Local	۲۹.۱۶ B	۵۵.۷۱ AB	۲۹.۸۱ B	۱.۵۷ B	۴۱.۲۹ D

د غنمو ډولونه	مقر	دوردگرتنگی	برکی	محمداغه	منځنی حاصلات	دوړه
کال	1991-92	1992-93	1993-94	1994-95	1995-96	1996-97
Atag-85	۱.۸	۴۸	۶۴	۱.۱	۱۰۰	۱۱
Shaghast	۹۳	۴۰	۶۲	۱.۶	۱۲۸	۸۶
Zardana	-	۶۲	۶۶	-	۸۸	۸۸
T-Mutant	-	۵۱	۵۷	-	۷۷	۸۳
Local	۹۵	۵۴	۶۵	۹.۰	۹۳	۸.۰
Afghan-14	-	۳۹	۴۳	-	۷۶	۸۴
P.S.-85	۶۱	۴۴	۴۹	-	۴۸	۷۹
Derulaman-4	-	۴۸	۶۵	-	۹۳	۸۱
Pak -81	۶۱	۴۳	۵۱	-	۴۲	۷۴
Mean	۸۴	۴۸	۵۶	۹.۰	۱۰۰	۸۲

نوټ: د دري تکرارونو منځنی حاصلات، په عمودي قطارونو کې هغه دوه حاصلات چې ورته توري ونه لري په سلو کې د پرايبلتي د ۵ په احتمال یو د بل څخه موثق توپیر لري.

په ټولو ځایو کې پرته د مقر څخه د ټولو څخه لوړ حاصلات د Atay-85 په استعمال سره په لاس راغلي دي. د غزنی په چاریدوال کې د Atay-85 او Shaghast حاصلاتو ترمنځ کوم موثق توپیر نه لیدل کیږي. په برکی کې د ټولو څخه ټیټ حاصلات د Pak-81 او په محمد اغه کې د ټولو څخه ټیټ حاصلات د P.S-85 د استعمال په نتیجه کې په لاس راغلي دي. د وردگو په تنگی کې د ټولو څخه میټ حاصلات د Darulaman-4 په استعمال سره په لاس راغلي دي. Zardan په مقر کې د ټولو څخه لوړ حاصلات ورکړيدي. په عمومي توګه د ټولو څخه لوړ حاصلات

نوټ: د دري تکرارونو منځنی حاصلات، په عمودي قطارونو کې هر هغه دوه حاصلات چې ورته توري ونه لري د پرايبلتي په سلو کې د ۵ په احتمال یو د بل څخه موثق توپیر لري. په دواړو ځایو کې Atay-85 د نورو ټولو غنمو څخه په موثقه توګه په لومړی درجه او Shaghast په دوهمه درجه لوړ حاصلات تولید کړيدي. د غزنی په مقر کې د Sha-ghast او محلی غنمو په حاصلاتو ګڼ کوم موثق توپیر نه لیدل کیږي. په دواړو ځایو کې د

د لومړي جدول څخه داسې ښکاري چې په منځنی توګه د ټولو څخه لوړ حاصلات د Atay-85، په دوهمه درجه حاصلات د Zar-dana، په دریمه درجه حاصلات د Sha-ghast او د ټولو څخه ټیټ حاصلات د Pak-81 د استعمال په نتیجه کې په لاس راغلي دي. د P.S-85 حاصلات په ۸ درجه یعنی د ټولو څخه پرته د Pak-81 څخه ټیټ وه. د همدې کبله د هیواد په زیاتره سړو سیمو کې د Pak-81 او P.S-85 کرل ودریدل.

د لوگر په محمد اغه کې او د ټولو څخه ټيټ حاصلات د غزني په چارديوال کې په لاس راغلي دي. هير دى نه وي چې پرته د تنگي څخه په نورو ټولو ځايو کې محلي غنمو په دوهمه درجه لوړ حاصلات توليد كړيږي.

علوم جدول

د غنمو ډولونه	برکي	محصوله	متر	د زړدگو تنگي	گرديز	زړمت
Pak-81	۷۹.۹۴ E	۷۶.۲۲ C	۵۱.۵۲ C	۸۶.۷۸ BC	۲۹.۹۱ E	۳.۷۵ B
PS-85	۸۷.۲۶ C	۷۹.۶۵ C	۶۶.۷۰ C	۸۹.۱۷ BC	۲۱.۸۲ D	۶.۱۱ B
Atay-85	۱۲۸.۵۰ A	۸۶.۹۷ A	۶۳.۹۰ A	۱۲۸.۶۶ A	۵۹.۵۵ B	۵.۷۷ B
Shaghasti	۹۹.۱۵ B	۷۸.۶۸ C	۶۷.۷۲ C	۱۰۶.۰۰ B	۵۷.۰۶ B	۵.۶۲ B
Afghan-14	۷۹.۶۹ E	۷۰.۶۳ C	۶۲.۵۵ D	۷۹.۲۹ BC	۶۵.۹۲ C	۶.۵۹ AB
T-Mutant	۹۶.۹۷ B	۷۳.۷۰ C	۵۶.۷۳ B	۸۱.۷۵ BC	۶۸.۵۶ C	۶.۵۲ AB
Zardana	۸۱.۷۵ E	۷۹.۵۶ B	۶۵.۶۵ A	۸۶.۵۰ BC	۶۹.۵۰ A	۷.۲۳ A
Darulaman 4	۹۶.۸۹ B	۷۲.۶۰ C	۵۹.۶۱ B	۷۹.۷۱ C	۵۷.۷۰ B	۵.۶۹ B
Local	۸۳.۵۹ D	۶۹.۷۲ C	۶۶.۷۲ A	۷۸.۹۲ BC	۶۹.۲۶ C	۶.۲۳ AB

توليد كړيږي. په عمومي توگه د ټولو څخه لوړ حاصلات د لوگر په برکي او د ټولو څخه ټيټ حاصلات د پکتيا ولايت په گرديز کې په لاس راغلي دي. د پنځم جدول څخه داسې ښکاري چې په نسبي توگه د ټولو څخه لوړ حاصلات د Atay-85 په استعمال سره په لاس راغلي دي. Zardana په لومړي درجه لوړ حاصلات په شش قلعه کې توليد كړيږي. همدارنگه T-Mutaste د غزني په مرکز کې د ټولو څخه لوړ حاصلات

توليد كړيږي. Marius په برکي، محمد اغي او گرديز کې د ټولو څخه ټيټ حاصلات توليد كړيږي. B.D17 په مقر او شش قلعه کې د ټولو څخه ټيټ حاصلات توليد كړيږي. شپږم جدول په وردگو او مقر کې د يو شمير غنمو منځني حاصلات په منځه په يوه جريب کې (۴)

پنځمه جدول

د غنمو ډولونه	برکي	محصوله	متر	د زړدگو تنگي	شش قلعه	گرديز	هرات
Atay-85	۷۹.۸۵ A	۷۶.۲۲ B	۵۱.۵۲ C	۸۶.۷۸ B	۲۹.۹۱ E	۲۹.۳۷ A	۸۶.۹۶ A
Zardana	۸۸.۱۲ B	۷۹.۶۵ C	۶۶.۷۰ C	۸۹.۱۷ C	۲۱.۸۲ D	۵۹.۳۵ B	۷۲.۲۶ BC
Shaghasti	۸۸.۲۵ B	۷۸.۶۸ C	۶۷.۷۲ C	۱۰۶.۰۰ D	۵۷.۰۶ D	۵۹.۵۵ B	۶۵.۶۳ D
Marius	۶۶.۹۸ D	۶۳.۹۰ D	۶۳.۹۰ D	۱۲۸.۶۶ D	۵۹.۵۵ B	۵۹.۵۵ B	۷۰.۷۷ C
Local	۵۹.۲۲ C	۵۶.۷۳ C	۵۶.۷۳ C	۸۱.۷۵ BC	۶۸.۵۶ B	۶۸.۵۶ B	۷۶.۷۹ B
Bidi 17	۷۳.۷۰ B	۷۰.۶۳ C	۶۲.۵۵ D	۷۹.۲۹ E	۶۵.۹۲ E	۶۵.۹۲ E	۷۱.۵۰ BC
T-Mutant	۹۶.۹۸ D	۷۳.۷۰ C	۵۶.۷۳ C	۸۱.۷۵ D	۶۸.۵۶ A	۶۸.۵۶ A	۷۲.۸۰ E
Darulaman 4	۸۶.۸۹ C	۷۲.۶۰ C	۵۹.۶۱ C	۷۹.۷۱ BC	۵۷.۷۰ C	۵۷.۷۰ C	۶۹.۷۹ E

نوبت: د دري تکرارونو منځني حاصلات، په عمودي قطارونو کې دوه حاصلات چې ورته تورکي ونه لري په سلو کې د پرايبلتي په سلو کن د ۵ په احتمال يو د بل څخه موثق توپير لري. د شپږم جدول څخه داسې معلوميږي چې په دواړو ځايو کې Atay-85 د ټولو څخه لوړ حاصلات توليد كړيږي. په دوهمه درجه حاصلات د Shaghasti په وسيلي او د ټولو څخه ټيټ حاصلات د B.D17 د استعمال په نتيجه کې په لاس راغلي دي. په مقر کې د پامير حاصلات په دوهمه درجه دي، خو په سيد آباد کې يې حاصلات په دريمه درجه ښکاري.

شپږم جدول

د غنمو ډولونه	سيد آباد	مقر
Atay-85	138.5 A	65.4 A
Zardana	83.9 D	58.3 C
Shaghasti	117.2 B	61.6 B
Pamir-94	100.5 C	62.2 B
Marius	83.1 D	53.1 D
Lacal	87.8 D	56.8 C
B D. 17	26.8 F	34.8 F
T. mutdnt	77.5 E	49.4 E

نوبت: د څلور تکرارونو منځني حاصلات هغه دوه حاصلات چې په عين افقي قطار کې وي خو ورته تورکي ونه لري د پرايبلتي په سلو کې د ۵ په احتمال يو د بل څخه موثق توپير لري. د اووم جدول څخه داسې ښکاري چې د اووم جدول څخه داسې ښکاري چې د N.B94 غنم (Tritically) چې يوازي په جرم

نوبت: د دري تکرارونو منځني حاصلات په عمودي قطارونو کې هغه دوه حاصلات چې ورته تورکي نه لري د پرايبلتي په سلو کې د ۵ په احتمال ميو د بل څخه موثق توپير لري. Atay-85 په برکي، محمد اغه، مقر او تنگي کې د ټولو څخه زيات حاصلات توليد كړيږي په داسې حال کې چې Zardana په گرديز او زړمت کې د ټولو څخه زيات موثق حاصلات توليد كړيږي. Pak-81 په گرديز کې د ټولو څخه ټيټ حاصلات توليد كړيږي. Bidi 17 په برکي کې د ټولو څخه ټيټ حاصلات

استعمال شى د ډاډ وړ نه دى. اوس د DAP سره په افغانستان کې په ډیره سختی سره په لاس راځي. نو ښه به دا وي چې د افغانستان دولت د کوم باوري باندیني هیواد سره د DAP قرار داد وکړي او د مزار د سری فابریکی ته خاصه پاملرنه وشي.

Sources cited

1. Samin, A. Q and Nielsen G.A. 1967. Fertilizer trials on wheat in Afghanistan Agriculture colkge Bul. No. 1 Kabul University Publication.

2. Samin, A.Q. 1977. Fertilizer trials on wheat in Loghman and Nangarhar provinces. Technical Bul. # 31. Agri, College Kabul university Publication.

3. Samin. A.Q. 1996 Seed and fertilizer trials in Ghazni, wheat Logar, Paktia and Herat provinces of Afghanistan (AAEC).

4. Samin. A.Q. 1998 un published data

۵- پوهاند ډاکټر عبدالقهار شمين ۱۳۷۶ د کيمياوى سروود استعمال لارښود. د افغانايد د علمي څيړنو مرکز (AAEC). د افغانانو د پاره د مرستود هماهنگي موسسه (CoAR).

د بهارک په ولسوالۍ کې چيرته چې للمی غنم کرل شوی وه د ټولو څخه لوړ حاصلات 3/6 او بهارک کې کرل شوی وه د ټولو څخه لوړ حاصلات تولید کړيدي. که څه هم د نوموړو

د غنم ډولونه	فیض آباد	جرم	شهر وحدت	بهارک		د غنم ډولونه	پروان
				سلي	لي		
P.S -85	126 CD	112.9 CD	97.2 BC	44.5 BC	8.5 B	Ataty -85	133.4 A
Atay -85	120.2 EF	-	-	49.7 BC	-	Darulaman 4	130.8 AB
1/8 t 93	114.5 F	-	-	-	-	Darulaman 1	115.9 CDE
3/6 t 93	119.1 EF	138.6B	81.7 CD	49.3 BC	19.3 A	Pak -18	133.6 A
Zardana	-	125.7 BC	87.7 CD	-	14.9 B	Zardana	111.5 DE
Specnghar	119.1 EF	129.5BC	87.7 CD	46.2 BC	10.7 BC	Fisalabad	108.2 E
Aryana	132.8 A	158.8 A	-	-	-	P.S 91	126.0 ABC
Back	130.6 AB	-	-	48.6 BC	10.7 BC	Rotds	120.8 BCD
Trap	130.8 AB	-	79.4 D	-	-	KagharT-	114.6 DE
Darulaman-y	122.5CDE	131.5 BC	84.7 CD	52.0 B	13.5 BC	Afgha-14E	118.0CDE
Pak -81	127.2 ABC	-	-	-	-	-	-
N.B.94	-	165. OA	-	66.1 A	8.5 B	-	-
۱۶۶-F4	-	130. bD	-	48.9 BC	-	-	-
MNU	-	-	80.9 CD	43.3 C	10.7 CD	-	-
Bezastaya	-	-	-	-	10.7 CD	-	-
Local	-	117.6	127.9 A	-	-	-	-

T93 او په دوهمه درجه لوړ حاصلات Zarda-na تولید کړيدي.

د هغو علمي څيړنو څخه چې په بدخشان کې اجرا شويدي دانه ثابتيږي چې کوم ډول غنم د ډاډوړدي مگر هغه علمي څيړني چې په لوگر، غزني او وردگو کې اجرا شويدي ثابتوي، چې په نوموړ سيمو کې Atay-85 د ټولو څخه لوړ موثقت حاصلات تولید کړيدي.

ددی د پاره چې د هیواد په هر گوټ کې په زړه پوري حاصلات په لاس راشي نو زیاتو علمي څيړنو ته اړتیا ليدلی کېږي. د غنمو د ډولونو ترڅنگ باید د سرو استعمال ته خاصه پاملرنه وشي ځکه د اصلاح شويو غنمو استعمالول پرته ددی څخه چې کيمياوي سری

غنمو د ډوډی کیفیت چندان ښه نه دی مگر بیا هم ډیر بزگران د زیاتو حاصلاتو په خاطر د هغو سره خاصه مینه لري. اریانا غنم چې یوازی په فیض آباد او جرم کې کرل شوی وه په ترتیب سره په لومړي او دوهمه درجه لوړ حاصلات تولید کويدي. Atay-85 په پروان کې د ټولو څخه لوړ حاصلات خو په بهارک کې په دریمه درجه حاصلات تولید کړيدي. په پروان کې د Atay-85 او Pak-81 په حاصلاتو کې کوم پاملرنی موثقت توپیرونه لیدلی شو. په پروان کې د Darulaman-4 حاصلات د Darulaman-1 په پرتله په موثقه توگه زیات وه. فیصل آباد په پروان کې د ټولو څخه ټیټ حاصلات تولید کړيدي.

آنچه که دانستن آن برای یک معلم ضروریست

عبدالا حمد آموزگار

انتخاب میتود چه میتود خاص باشد و یا میتود مختلط کمک میکند.

۶- بعضی خصوصیات از تدریس خوب:

... تدریس خوب مشابه آب باران به تشنه گان دشت ویاپان است

... تدریس خوب از آماده گی تام برخوردار میباشد

... تدریس خوب شاگردان را بسوی کسب دانش و آموزش تحریک و تشویق میکند.

... تدریس خوب عموماً با در نظر داشت امید به آینده بهتر صورت میگیرد.

... تدریس خوب يك محرکه قوی در جهت تحرك نیروهای ذهنی

جسمی، هیجانی، اجتماعی و فیزیکی شاگردان میباشد.

... تدریس خوب شاگردان را تشنه و گرسنه دانش میسازد.

... تدریس خوب روحیه دوستی، برادری، تعاون و همکاری باهمی را رشد و انکشاف میدهد.

... تدریس خوب عموماً در فضای آزاد صورت میگیرد.

... تدریس خوب در رشد سجایای

کمی و کاستی های خود را بمقابل دیگران درك کرده در پی بهبود و اصلاح خود برآید

هدف از تدریس این است که آموزنده خود را در معرض پرسش قرار داده که

(چه کردم، چه میکنم، وچه باید کرد تا بهتر شوم)

۵- آماده گی برای تدرس: در وقت آماده گی ایجاب میکند که

معلم همواره این سوالات را از خود پرسد «کی را درس میدهم، چه درس میدهم، چرا

درس میدهم، و چطور درس بدهم تا آموزش بر شاگردان موثر و دائمی صورت بگیرد،

کی را درس میدهم ما را بسوی معرفت شاگردان یعنی سطح بر داشت آموزشی،

ضروریات و مشکلات علایق عادات، مصروفیت های قبل و بعد از وقت

معیار رشد ذهنی، جسمی، اجتماعی و هیجانی آموزندگان رهنمایی میکند.

چه را درس میدهم، موضوع مضمون مطلوب - رابا مشخصات، ضروریات،

نیازمندیها و کار برد و فعالیت های مطلوب توضیح میکند چرا درس میدهم، نمایانگر

اهداف معلوماتی سلوکی مهارت های عضلاتی میباشد. چطور درس بدهم، در

۱- آموزش: آموزش عبارت از کسب نیروی معنوی و مهارت استعمال وسایلی

است که با کار برد آن انسان میتواند زنده گی مادی و معنوی خو را روزتا روز

بهرتر رونق دهد.

۲- حالت آموزشی: زمانی که آموزش رهنمائی شده تغییر مطلوب را در فرد و اجتماع

وارد میکند آنرا حالت آموزشی می نامند

۳- تدریس: ... تدریس عبارت از انتقال دانش از يك منبع به منبع دیگر میباشد

... تدریس عبارات از چنان رهنمائی و رهبری موثریست که زمینه را برای وقوع يك

آموزش مفید و مثمر مساعد میسازد.

... تدریس عبارت از رهنمائی آموزنده بسوی کشف حقایق میباشد

۴- هدف از تدریس: ... یکی از اهداف اصلی و اولی تدریس

این است که آموزنده را با نیروی ذهنی علمی و هنری چنان نیرومند ساخت که

خودش با نیروی خودو با ابتکار خود مشکلات یومیه را حل نموده با تمیز سیر پیشرفت نیرو های تحرکی را در راه مطلوب بیشتر تحرك آورد.

... هدف از تدریس این است که آموزنده

اخلاقی نقش برجسته ای از خود بها میگذارد.

... تدریس خوب معلومات قبلی شاگردان را تحکیم بخشیده درس جدید را بالای درس گذشته بنا میکند.

... تدریس خوب بر مبنای رفع مشکلات شاگردان طرح ریزی میگردد.

... تدریس خوب آزادی شاگردان را در يك چوكات قانونی رشد میدهد.

... تدریس خوب زاده ای يك پلان خوب میباشد.

... تدریس خوب شاگردان را در راه رشد اقتصادی،

صحی، اجتماعی، سجایای، اخلاقی تحریک و تشویق میکند.

... تدریس خوب در فضای خوشی زمینه را برای آموزش دائمی مساعد میسازد.

... تدریس خوب شاگردان را نیروی ارزیابی خودی میدهد.

... تدریس خوب محیط آموزش را مانند محیط گلستان ساخته که از هر گل و میوه آن هر انسان محظوظ میگردد.

۷- رهنمایی های روانی در تدریس خوب:

... انسان چیز را بهتر می آموزد که به آن ضرورت احساس کند.

... محیط و ماحول بهترین معلم انسان است.

... آموزش دائمی وقتی بزودی صورت میگردد که نزد آموزنده از اهمیت و ارزشی برخوردار باشد.

... قبل از عملیه آموزش تحریک نیروهای آموزشی خیلی مهم است.

... تدریس خوب شاگردان را در راه

رشد اقتصادی، صحی،

اجتماعی، سجایای، اخلاقی تحریک و تشویق میکند.

... تدریس خوب در فضای خوشی

زمینه را برای آموزش دائمی

مساعد میسازد.

... تدریس خوب شاگردان را

نیروی ارزیابی خودی

میدهد.

... در تدوین پلانهای آموزشی در نظر گرفتن اختلافات فردی در خور توجه میباشد.

... در عملیه آموزش مسوئیت و کامیابی خاك و اقلیم برای رشد و انکشاف است.

... علاقه و دلچسپی نمایان گر رشد و نمو است.

... عشق و علاقه منبع تحریک بسوی کسب آموزش است.

... تکرار سبب تحکیم آموزش میگردد.

... رشد و نمو واقعی خوتر وقتی صورت میگردد که زاده مفکوره خود شان

باشد.

... در يك وقت يك چیز آموخته نمیشود

بلکه باعث الهام پس چیز های دیگر میگردد

... آموزش دائمی و واقعی وقتی صورت میگردد که تمام حواس در آن اشتراك کند.

... آموزش بعضی اوقات از طریق روش مستقیم و بعضی اوقات از طریق روش غیر مستقیم خوتر صورت گرفته میتواند.

... قرار تجربه بعضی دانشمندان اطفال در سه سال اول عمر خود پیشتر می آموزند.

... طفل از طفل پیشتر می آموزد نسبت به بزرگان.

... بعضی اطفال در سن خوردی خوب می آموزد و برخی در سن کلاتی.

... طفل از راه لطف و مهربانی پیشتر می آموزد نسبت به تهدید و فشار.

... اگر طفل احترام میشود شخص محترم و معزز بار می آید.

... هر قدر که طفل احترام میشود بهمان اندازه رشد نیروی ذهنی آن در روند انکشاف قرار میگردد.

... هر قدر که طفل تهدید میشود بهمان اندازه رشد نیروی ذهنی وی بطنی میگردد.

... مکتب، معلم، مضمون همه برای طفل است که طفل نیکو تربیه گردد.

... طفل در فضای خوشی پیشتر می آموزد نسبت به فضای غم و اندوه.

... دوره رشد و نمو اطفال يك دوره دوام دار است.

... رشد و نمو بعضی بطنی و از برخی سریع میباشد.

نقش ترویج در انگشاف زراعت

ثربا

غیر رسمی عبارت از تعلیم و تربیه ترویجی و رهنمائی مردم در پسا از امور حیاتی شان بیرون از مکتب بوده که منظورش بلند بردن قدرت کار انسانها و حاصل دهی زمین با استعمال درست سرمایه می باشد حال می بینیم که تعلیم و تربیه ترویجی در رشد اقتصاد و انگشاف زراعت ممالك رو بانكشاف چه رول دارد.

در اكثر ممالك روبانكشاف سكتور زراعت اساس رشد اقتصاد را تشكيل داده و در حدود ۶۰-۸۰ فیصد مردم به زراعت مشغول اند بزرگترین منابع طبیعی ممالك عقب مانده نیروی انسانی (مردم) و زمین می باشد. سرمایه در جهان سوم بطور محدود موجود بوده و بوجود آوردن آن مربوط استفاده معقول منابع دست داشته وانكشاف زراعت شان می باشد. و یا اینکه تهیه سرمایه را از طریق گرفتن قرضه (کریدت) از ممالك پیشرفته و سرمایه گذاری های خارجی به این منظور فراهم می سازد. از نگاه منفعت ملی حکومت ممالك جهان سوم سرمایه گذاری خارجی را محدود ساخته و در ایجاد سرمایه از طریق بکار انداختن درست منابع طبیعی و دست داشته خود شان می کوشند. البته در این ممالك بکار انداختن موثر منابع در سكتور زراعت جوابگوی نیازمندی های جامعه بوده و

شده نمی تواند. زراعت، معادن، جنگلات و ماهیگیری منابع است که در طبیعت موجود بوده و تهیه کننده مواد خام برای سكتور صنعت می باشند.

ترقی و تعالی يك کشور مربوط به سكتور صنعت و زراعت آن کشور می باشد هر قدر تولیدات زراعتی زیاد شود، سكتور صنعت را بیشتر تقویه و فعال می سازد. بطور مثال هر قدر تولیدات پخته لبلبو، و نباتات تیلی زیاد شود شرکت های جن و پرس، شکر، تیل و نساجی بیشتر انگشاف یافته و یا حاصل دهی بیشتر بکار انداخته می شوند. بر علاوه مقادیر فوق زراعت زمینه کار را در مزرعه و خارج از مزرعه برای مولدین تهیه می کند.

از جمله عوامل تولید، قوای بشری نقش فعال دارد، زیرا با بلند بردن سطح دانش، مهارت، لیاقت و استعداد بشری می توان سرمایه را بوجود آورد و از زمین حاصل فراوان گرفت.

تعلیم و تربیه در جهان امروز که دانش، استعداد، مهارت، لیاقت، قدرت کار و تنظیم بشری را بلند میبرد بدو قسم صورت می گیرد: تعلیمات رسمی و تعلیمات غیر رسمی، تعلیمات رسمی تمام مکاتب ابتدائی، لیسه های مسلکی و غیر مسلکی و پوهنتون ها را در بر می گیرد و تعلیمات

رشد و تکامل يك جامعه مربوط به بکار انداختن و استفاده معقول منابع طبیعی آن (زمین، قوای بشری سرمایه) میباشد و در جوامع پیشرفته این عوامل تولید بطور درست تنظیم شده در نتیجه حاصل دهی هر کدام آن نسبت به ممالك رو به انگشاف زیاد است. تنظیم درست این عوامل، عامل اساسی رشد و ازدیاد حاصلات عمومی آنها نسبت به رشد سالانه نفوس شان میباشد بدبختانه در ممالك عقب مانده از منابع طبیعی نسبت به عوامل طور شاید و باید استفاده بعمل نیامده و عاید ملی به تناسب نفوس خیلی ها ناچیز است. بعضی از اقتصاد- دانان منابع طبیعی و عامل تولید را یکی معرفی کرده اند و یا آنرا نیروی کار، وسایل کار و محمول کار می گویند که بدون موجودیت هر کدام تولید صورت نمیگیرد.

در تمام جوامع بشری سكتور زراعت رول اساسی دارد زیرا زراعت از ابتدای پیدایش بشر ضروریات اولیه (خوراك، پوشاك و قسماً مسكن آنها را تهیه کرده و در عصری شدن و شهری شدن آنها كمك شایانی نموده است. از نگاه اقتصادی، زراعت مواد خام را برای فابریكات تهیه کرده و بدون موجودیت تولیدات زراعتی اكثر فابریكات و دستگاه ها بکار انداخته

انکشاف زراعت عامل اصلی و اولی رشد اقتصاد ملی شان می باشد. در ممالك عقب مانده اختلافات و تفاوت در وضع زمین های زراعتی و اقلیم، آب، پستی و بلندیها (توپوگرافی) و دیگر منابع طبیعی موجود بوده و تناسب عادلانه بین زمین و مردم وجود ندارد. در بعضی از این ممالك ساحه زراعتی نسبت به تعداد نفوس بسیار کم بوده و در بعضی ممالك اراضی بایران تحت زرع نیامده است لیکن نیروی کار (انسانها) در این ممالك وافر بوده و آنها است که استعداد فوق العاده برای انکشاف زراعت و قدرت بیشتر تولیدی را دارا می باشند، بشرط آنکه این منبع بزرگ تولیدی انکشاف داده شده و استعداد های آنها بکار انداخته شود، تولیدات زراعتی (نباتی و حیوانی) در ممالك پیشرفته نسبت به ممالك روبانکشاف زیاد است زیرا مردم آنجا از تعلیم و تربیه درست بهره مند شده و منابع خود را با آوردن تکنالوژی عصری بصورت منظم بکار انداخته و حاصل دهی آنها بلند برده اند. لیکن در ممالك عقب مانده هر سه منبع (زمین، قوای بشری و سرمایه) آنقدر رشد ننموده و بحالت اولی و طبیعی باقی مانده است. بناءً قدرت تولیدی بالقوه مردم در جهان عقب مانده نسبت به تولید نمودن واقعی محصولات زراعتی زیاد است. چون دهقانان با وسایل بدوی دست داشته شان بالای زمین کار کرده و وقت زیاد مصرف می نمایند. ولی حاصل که از آن بدست می آورند ناچیز است. اگر دهقانان در این ممالك بدرستی تربیه و رهنمائی شوند با استعمال عملیات اصلاح شده زراعتی و طرق بهتر می توانند در عین وقت و در عین زمین حاصل بیشتر بگیرند هم چنان کمک و رهنمائی دهقانان در بکار بردن وسایل عصری، تولیدات زراعتی شانرا بلند خواهد برد.

معرفی تخنیک عصری و مروج ساختن

معقول آن در بین زارعین قدرت تولیدی را بلند برده و در حاصلات عمومی افزایش بعمل می آورد. که در رشد اقتصاد ملی کمک بسزائی می نماید.

اختلافات در مهارت، قدرت کار و استعداد های بشری طبیعی نبوده و مربوط عوامل محیطی آنها می باشد. در تبارز استعداد ها و پیدا کردن تسرت کار، تعلیم و تربیه اهمیت خاص داشته و حاصل دهی فی فرد جامعه را بلند میبرد.

(مطالعات در عملیه انکشاف زراعت بطور واضح نشان می دهد که تعلیم و تربیه رول اساسی و ضروری را در این عملیه دارد. این مطالعات تشریح می کند که رشد اقتصاد نمی تواند تنها بجمع آوری سرمایه نیروی انسانی متکی باشد بلکه توضیح و تشریح درست رشد اقتصاد مربوط و متکی به سرمایه گذاری و انکشاف نیروی انسانی از راه تعلیم و تربیه می باشد) در ممالك عقب مانده فیصدی بیسوادان نسبت به ممالك پیشرفته زیاد بوده و این تعداد در دهات به شغل زراعت کار و فعالیت می نمایند.

تسریع انکشاف زراعت و ازدیاد محصولات زراعتی نیازمند بیان آوردن تغییرات لازمه در ذهنیت و روش های زراعتی قدیمی پسوی روش های عصری و تخنیکی می باشد.

بر آوردن این هدف مربوط تعلیم و تربیه دسته جمعی و یا تعلیم و تربیه برای مردم دهات (مردان- زنان و جوانان) می باشد. انکشاف منبع انسانی از راه تعلیم و تربیه نه تنها امکانات را برای پیشرفت سالم اقتصاد مهیا می سازد بلکه شرط اساسی بکار انداختن تکنالوژی تولیدات زراعتی را ازدیاد می بخشد می باشد.

ترویج زراعتی یکی از اشکال بسیار مهم تعلیم و تربیه برای مردم دهات است. زیرا تعلیم و تربیه ترویجی که بصورت

فردی، گروهی و یا دسته جمعی صورت می گیرد قسماً بیسوادی را کم ساخته و برای مردم دهات می آموزاند چطور راحت و آرام زندگی کرده و حاصلات خود را جهت رفع نیامندیهایشان بلند ببرند.

تعلیمات ترویجی که یاد گرفتن ذریعه عملی کردن می باشد عملیه آموختن با شنیدن، دیدن و عملی کردن بصورت مکمل انجام می شود. تعلیمات ترویجی قدرت تولیدی دهقانان را با معرفی تمرینات عملی تخنیکی بلند برده و در رشد اقتصاد و ازدیاد محصولات زراعتی اهمیت خاصی دارد از طرف دیگر سرعت پیشرفت تکنالوژی زراعتی ضرورت به تعلیم و تربیه مردم دهات بدون در نظر گرفتن سویه تعلیمات رسمی آنها دارد. ترویج زراعت وسیله مؤثریست که این تعلیمات علمی و تخنیکی را به شکل داوطلبانه در بین مردم مروج ساخته و آنها را با روش های اگر و تخنیک معاصر مجهز می سازد.

تعلیمات ترویجی هم آهنگ بدیگر شقوق زراعتی که در انکشاف زراعت رول دارند مؤثر و مفید میباشد در اینجا باید از عوامل ضروری که برای انکشاف زراعت و هم چنان عواملی که تسریع کننده انکشاف زراعت محسوب شده است متذکر شد.

عوامل ضروری انکشاف زراعت و عوامل تسریع کننده آن برای بلند بردن محصولات زراعتی حتمی بوده و در به میان آوردن تغییرات مطلوب و لازمه در روش های بهتر زراعتی و بر آورده ساختن هدف انکشاف زراعت و بلند بردن تولید در فی واحد زمین مهم خوانده میشود. به ارتباط این موضوع نکات ذیل قابل یاد آوری میباشد:

۱- مارکیت یا بازار خرید و فروش

محصولات زراعتی

۲- تطابق متداوم تکنالوژی موازی با رشد و تکامل جامعه.

۳- فراهم ساختن مواد و غیره وسایل مورد ضرورت در دهات.

۴- موجودیت وسایل ترانسپورتی.

۵- تشویق و انگیزه تولیدی برای زارعین.

عوامل فوق برای انکشاف زراعت ضروری بوده و تماماً باید بادر نظر داشت بهبود زندگی مؤلدين ترتیب و تنظیم گردند.

تسريع کننده های تولیدات زراعتی عبارتند از:

۱- تعلیم و تربیه برای رشد و انکشاف عمومی.

۲- کريدت (قرضه) های تولیدی برای زارعین.

۳- عمل کردن و کار کردن دهقانان به شکل فردی و گروهی و دسته جمعی.

۴- اصلاحات و توسعه زمین های زراعتی

۵- طرح پلان و پروگرام های انکشاف زراعت بسوی ملی.

اگر قبول کنیم که بعضی از انکشافات بدون در نظر داشت عوامل سریع کننده صورت پذیر است، بجا نخواهد بود. اما این انکشافات بسیار بطی و موقتی است که رشد آن بشکل طبیعی و تدریجی می باشد. عوامل ضروری انکشاف زراعت و عوامل سریع کننده برای محصولات بیشتر زراعتی سبب می شود که گراف تولیدات بطور قناعت بخش صعود نماید. صنف بندی عوامل ضروری و عوامل سریع کننده يك وسیله مهم و مفیدی است که رابطه ترویج زراعتی را با دیگر شقوق زراعتی که برای ازدیاد محصولات زراعتی و انکشاف زراعتی حتمی است نشان می دهد تا با نظر داشت آن شقوق، فعالیت های ترویج

مطابق نیازمندیهای جامعه طرح و ترتیب گردد.

انکشاف زراعت و رشد سالم اقتصادی وقتی در يك جامعه رونق می گردد که قام عوامل ضروری و عوامل تسريع کننده فوق در آن جا بطور معقول بکار انداخته شود. در غیر آن نادیده گرفتن بعضی از عوامل ضروری باعث می شود تا انکشاف زراعت که در اقتصاد ملی رول مهم دارد، بطور موثر انجام شده نتواند.

در بعضی از ممالك رویانکشاف بخش زیاد منابع دست داشته شان در اصلاح و توسعه زمین های زراعتی از طریق آبیاری و زیاد ساختن ساحه زراعتی بمصرف رسیده و به دیگر عوامل ضروری توجه مبذول نمی گردد. این طرز العمل طوریکه توقع می رود مفید نبوده و ازدیاد در محصولات زراعتی طوریکه لازم بود صورت نگرفته و بالاخره به ناکامی منتج می شود. در حالت دیگر بعضی از این ممالك توجه جدی را در باره تعلیم و تربیه معطوف داشته اند که زراعت را از شکل ابتدائی آن نجات بدهند. این ممالك آرزو دارند که انکشاف زراعت را از طریق تعلیمات ترویجی و با پروگرامهای انکشاف دهات بدون در نظر گرفتن عوامل ضروری دیگر انجام بدهند که این عمل هم بطور شاید و باید مفید نیست. در بعضی از ممالك دیگر شعبه ترویج زراعتی وظیفه دارد که بر علاوه وظیفه اصلی شان که تعلیم و تربیه مردم دهات است، مسؤلیت تقسیمات مواد تهیه شده، سامان و لوازم، نظارت در قرضه ها، تنظیم درست سیستم مارکیت و وظایف دیگر را بعهده بگیرند که بازهم کافی نیست.

برای اینکه دستگاه ترویج زراعتی در انکشاف زراعت و رشد اقتصاد ملی ممالك

رو به انکشاف موثر واقع گردد لازم است عوامل ذیل که در پیشبرد و تطبیق پروگرامهای ترویجی مهم است مدنظر گرفته شود:

- بکار گذاشتن کارکنان و متخصصین مجرب در رشته ترویج زراعتی.

- ایجاد سهولت در سیستم مارکیت و تعیین قیمت مناسب تولیدات زراعتی.

- تهیه وسایل حمل و نقل برای محصولات زراعتی.

- تهیه وسایل و یا گدامها برای ذخیره محصولات زراعتی.

- فعالیت دوامدار کارکنان ترویج در يك محل.

- تهیه و تدارك منابع مالی برای تأمین ضروریات و مایحتاج مردم مثلاً فراهم کردن قرضه (کريدت) برای دهقانان.

- ایجاد سیستم افهام و تفهیم درست. در بین شعبه ترویج و مردم دهات و موسساتی که با ترویج ارتباط دارد)

- داشتن اهداف معین ترویجی و تقسیم معقول وظایف برای کارکنان ترویج و داشتن مشی درست پروگرام سازی.

- داشتن پلان و فعالیت های واضح یکساله، فعالیت های مفید ارزیابی و تهیه لوايح برای رهنمائی کارکنان ترویج.

- داشتن دستگاه تحقیقات منظم زراعتی و تنظیم مزرع و پخش و نشر آن برای دهقانان

- سیستم افهام و تفهیم درست دو طرفه بین منابع تحقیقاتی و شعبه ترویج زراعتی و انتقال مشکلات دهقانان به منابع تحقیقاتی و انتشار نتایج تحقیقات برای مؤلدين.

- همکاری موثر مالی بین منابع پولی و شعبه ترویج زراعتی.

- تهیه و آماده ساختن معلومات مناسب به سویه های مختلف برای کارکنان ترویج.

مشکلاتیکه کارکنان زراعتی در ممالك رو به انکشاف بآن رو برو هستند حل آنها فعالیت های ترویجی را واقعاً موثر و مفید می سازد و این مشکلات قرار ذیل است. محدودیت تعمیر ها برای دفتر و رهايش مامورین فنی ترویج.

- تعدد شعبات دیگر در بعضی ممالك که فعالیت ترویجی را پیش می برند.

- تعدد لسانهای مختلف که موثریت عملیه درس دادن را کمتر می سازد.

- اتکاء و تمایل زیاد به کمک های خارجی.

- نفهمیدن مفهوم، فلسفه و اهداف ترویج زراعتی.

- موجودیت تعداد زیاد دهقانان نسبت به کارکنان ترویج ساحه (کمبود مامورین ترویج)

- نبودن فعالیت های ترویجی در تدبیر منزل (اقتصاد فامیلی) که اعضای آنرا زنان تشکیل میدهد.

- عدم توجه به تاسیس و تشویق فعالیت های کلب جوانان روستائی.

مشکلات اصلاحات ارضی:

با حل مشکلات کارکنان ترویج و بکار انداختن عوامل ضروری و عوامل تسریع کننده برای انکشاف زراعت تعلیمات ترویجی که ذریعه کارکنان ترویج بسویه دهات صورت می گیرد. دانش و مهارت مردم را بلند برده و باعث ازدیاد در تولیدات شان می گردد.

همچنان تعلیم و تربیه ترویجی که يك سیستم تعلیم و تربیه عملی برای زارعین است فعالیت های عملی مفید را که برای بلند بردن تولیدات زراعتی مفید می باشد

در معرض غایب و تطبیق قرار میدهد. ناگفته نباید گذاشت که در بعضی از ممالك رو به انکشاف که شعبه ترویج سابقه ده پانزده سال دارد تاثیر درست در ازدیاد محصولات زراعتی ننموده است. این بدان معنی نیست که پروگرامهای تعلیمی ترویج باطل و یا کم اهمیت است بلکه ناکامی پروگرامهای تعلیمی ترویج درین ممالك مربوط بیکى از عوامل ذیل بوده است.

۱- ناکامی حکومت ها در حصه تهیه عوامل ضروری دیگر برای انکشاف زراعت. ۲- سیستم اداره ضعیف و استعمال غیر موثر عملیات ترویجی.

۳- عدم پیگیری و تداوم فعالیت های ترویجی.

در افغانستان در آغاز فعالیت های ترویجی به سرعت رشد و انکشاف نمود، با عرضه خدمات ترویجی محصولات زراعتی بیشتر از ضرورت مواد خام فابریکات وابسته به تولیدات زراعتی تولید گردید مثلاً تولید لبلبو و پخته، نباتات تیلی و تقاضا به کود کیمیاوی بیلاتس رشد زراعت و صنعت را به سود زراعت برهم زد. حکومت وقت در صدد آن شد تا فابریکه شکر بغلان را توسعه بخشد و فابریکات جدید احداث نماید. فابریکات جن و پرس و نساجی ها و تیل کشی را بیشتر تجهیز و انکشاف دهد. تقاضای دهاقین به خرید

کود یوریا موجب شد تا فابریکه کود مزار شریف به ظرفیت اعظمی آن بکار بیفتد. متأسفانه با تغییر رژیم و به قدرت رسیدن حزب دموکراتیک ترویج را يك پدیده غریبی پنداشته و به شکل دگم به آن بر خورد نموده و سازگار به پالیسی سیستم برسر قدرت ندانسته و از محراق توجه بر انداختند غافل از این اصل که برای آوردن تغییر در جامعه آماده نمودن شرایط ذهنی در قدم نخست و بعد شرایط مادی (اول

معنی بعد مادی) حتمی است. انسان عنصر اساسی و کلیدی آوردن همه تغییرات در جامعه است و آنچه در کاینات وجود دارد خداوند (ج) به خدمت و استفاده بشر قرار داده و انسان را بنابر دانش اش اشرف مخلوقات خطاب نموده است هر قدر علمیت، دانش، معلومات، مهارت انسان منحنی وجبیه مذهبی اش بلند می رود بهمان پیمانه از منابع و امکانات به نفع خود و انکشاف جامعه بهتر و بیشتر مستفید میگردد.

هدف اساسی ازین نوشته برای موسسات غیر حکومتی و غیر انتفاعی اینست تا پروگرامهای تعلیمی و ترویجی را همراه با منابع دست داشته شان بصورت معقول و موثر جهت برآورده ساختن نیازمندی های جامعه بکار برده و باعث رشد و انکشاف جامعه گردند. ضروریات امروزی جامعه لایتناهی و خواست مردم مهار ناپذیر است. بخصوص ذهنیت منفی که در بین مردم عام است (از خانه سر کار اگر روغن برآید بدامن بگیرد) انکشاف جامعه را با امکانات محدود موسسات غیر حکومتی ناممکن میسازد. راه موثر و بهتر آنست تا ذهنیت مردم را تغییر داد و آنها را با روحیه اعتماد و اتکاء بخود کمک نمود تا از طریق کمک ب دیگران باهم متحد شوند و مشکلات خود و ماحول خود را درک و به حل آن اقدام نمایند این کار بیشتر و بهتر از طریق تعمیم و ترویج تعلیمات ترویجی در بین مردم دهات و دهاقین میسر است توجه جدی موسسات محترم را در طرح و تطبیق پروگرامهای ترویجی برای آوردن تغییرات مثبت در ذهنیت دهاقین محترم به سوی زراعت پیشرفته و استفاده موثر و اعظمی برای افزایش باز دهی فی واحد منابع وسایل و سایط و امکانات معطوف مینمائیم.

گاونڊي او د هغه حقونه د اسلام له نظره

ليکونکي: عبدالجليل «د سيد اباد له مرکز څخه»

- ١- ټول هغه خلک چې ستا له کور څخه په څلويښتو کورونو مخکې، څلويښتو کورونو شاته، څلويښتو کورونو بڼې طرف ته او په څلويښتو کورونو چپ طرف ته اوسيدلي گاونډي بلل کيږي.
- ٢- که گاونډي کافر وي نو يوازي د گاونډي توب حق لري.
- ٣- که گاونډي مسلمان وي، دوه حقونه لري يو د گاونډي توب او بل د مسلماني حق.
- ٤- که گاونډي مسلمان او خپل وي درې حقونه لري، يو د گاونډي توب، بل د مسلماني او درېم د خپلوي حق.
- ٥- رسول الله (ص) وائي چې: د گاونډي حق به پر ځای نه کړي، مگر هغه څوک چې د پروردگار عالم رحم ورباندې شوی وي.
- ٦- اېوذر غفاري (رض) وائي چې: ما ته به رسول الله (ص) تل دا وئيل چې کوم وخت ديگي په اور بار کړي نو اوبه زياتي ورواچوه او د خوراک په وخت کې خپل گاونډي درسه شريک کړه.
- ٧- رسول الله (ص) ويلي چې: که څوک د ورځي روژه ونيسي او د شپې نمونځونه وکړي خو چې خپل گاونډيان په تکليف کړي ځای به ئې دوزخ وي.
- ٨- د گاونډي حقونه په لاندې ډول دي.
- ٩- که مرسته وغواړي مرسته بايد ورسره وشي.
- ١٠- که پور وغواړي، پور بايد ورکړل شي.
- ١١- که غريب وي، گمک ورسره وشي.
- ١٢- که ښه ډوډي يا ميوه خوري گاونډي هم د ځان سره شريک کړي.
- ١٣- د خپل کور د بام څخه د گاونډي کور ته ورونه کتل شي.
- ١٤- د گاونډي د کور راز که ورته معلوم وي هغه بايد پټ وساتي.
- ١٥- «له کيمياي سعادت څخه»

حقوق زن و شوهر در محیط خانواده

نور ضیا صالحی

اکرم(ص) و به آئین اسلام مشرف گردید، این امر مانع فعالیت های وی نگردیده، بلکه تلاش ها و فعالیتهای اقتصادی و تجارتي اش بیشتر رنگ و رونق گرفت و سرمایه خویش را در جهت بخش دعوت اسلامی بکار بست.

تمام فقها و دانشمندان اسلامی به این امر اتفاق نظر دارند که فعالیت های بازرگانی زن جایز و درست است، هم چنان زنانی که به ویژه در شرایط دشوار بروز جنگ ها و غیره حوادث شوهر و سایر سرپرستان خویش را از دست می دهند و هیچ سازمان خیریه هم نیازمندی های اقتصادی آنها را به عهده نمی گیرد، سازمان های کمک رسانی به یاری شان نمی شتابند چاره ای ندارند جز آنکه کار و پیشه سالم در پیش گیرند و نفقه خود و فرزندان خود را فراهم آورند حضرت محمد(ص) تنها کسی است که جدا به سرنوشت زن پرداخته و حیثیت انسانی، و حقوقی و اجتماعی وی را به وی باز داده است.

اعطای حق مالکیت فردی، استقلال اقتصادی زن و در عین حال متعهد ساختن مرد به تأمین زندگی وی بگونه بی که حتی برای شیر دادن کودک می تواند حق خویش را از همسرش مطالبه کند.

اشیاء در جهان، قیمت و ارزش زن است و ایجاب میکند تا حقیر ترین و پست ترین وظیفه را برای آنان قایل شد.

یونانیان زن و همسر را وسیله داشتن اولاد شرعی و قانونی می دانستند. و ابطالوی ها زنان را به حیث خدمتگاران خانه می شناختند. یهودیان دختر های خود را بفروش میرسانیدند و به حیث خادم از وجود آنها استفاده میکردند.

و زنان حق میراث نداشتند، و جهان متمدن فعلی زنان را وسیله غمایش و عیاشی و اعلانات قرار داده اند و یا اگر حقوقی برایشان قایل اند در کانون خانواده که باید بار تربیه اطفال و زحمات داخل خانه را بردارند، و نیز بیرون از منزل بار پر مشقت کار را بدوش داشته باشند، زیرا تمدن حکم میکند که هر شخص چه زن و یا شوهر باید کار کند تا نان بخورند.

زن و حقوق اقتصادی:

زن همانند مرد در امور اقتصادی شخصیت مستقل دارد و می تواند در عرصه های گوناگون سرمایه گذاری نماید و در زمینه هائیکه بنابر سرنوشت طبیعی خویش رسیده گی نموده می تواند، مردان را به عنوان وکیل و نماینده برگزیند.

حضرت خدیجه (رض) که پیشه بازرگانی داشت، زمانیکه به عقد رسول

زن عنصر مهم خانواده است و در اسلام به مرد اجازه داده نشده است که بر وی جبر کند و چیزی را بر او تحمیل کند.

برای مرد نیز حقوقی در خانواده داده شده است که از روی کمال مصلحت و حکمت است. مرد و زن هر کدام طبیعت و اخلاق و روحیات و غرایزی دارند که مخصوص خود شان است. اگر ازین خلیقات مخصوص خویش مرد و زن درست استفاده کنند، در خانواده یک زوج کامل و هماهنگ و مساعد را تشکیل خواهند داد. ولی اگر مرد یا زن زیاده روی از حق و حقوق شان نمایند تعادل خانوادگی برهم میخورد. همچنانکه مردان حقوقی دارند که همسران باید آنها را رعایت کنند همانطور برای زنان هم حقوقی است که شوهران باید آنها را رعایت نمایند... چنانچه در قرآن کریم آمده است.

ترجمه: [زنان را بر مردان حقی است مانند حقی که مردان بر زنان دارند. حقی شناخته شده بر وقف معروف و برای مردان بر زنان درجه آتی است]

سوره بقره آیه ۲۲۷.

به ارزش و اهمیت این اصل زمانی بهتر پی می بریم که بنگریم در همه نظام ها و تمدن ها مردان، سران قبایل و اقوام همیشه بر زن حاکم مطلق بوده اند. چنانچه چینی ها به این عقیده بودند که بی بها ترین همه

کچالو و پروسه نموی آن

محمد هارون

کچالو از نگاه علم نبات شناسی به فامیل سولاناسیه طبقه بندی شده و نام علمی آن سولانیم تیوروزم- *Solanum tuberosum* و از جمله نباتات دو مشمه‌ئی (Dicotyledon) بوده که بطور عموم به شکل غیر زوجی تکثیر میشود. در این فامیل بر علاوه کچالو یک عده نباتات یک ساله نیز موجود است که در یک سال نموی خود را تکمیل می نمایند. کچالو از نگاه مورفولوژی دارای پته خشبی، برگ مرکب و ساقه موقعیت داشته که تعداد و جسامت برگچه ها از یک دیگر متفاوت است. ساقه کچالو بطور عموم سبز است اما با داشتن ماده انتوسیانین رنگ ازغوانی مایل به سرخ را بخود میگیرد. نبات مذکور دارای پنج کاسبرگ، پنج گل برگ، پنج آله، تذکیر و یک تخمدان بوده گل برگ ها به رنگ های مختلف سفید، گلایی، بنفش میباشد. گرده افشانی بصورت خود بخودی و هم بسیار کم بصورت کراس پالینشن از

یک پته به پته دیگر ذریعه باد و حشرات صورت میگیرد گل های کچالو ماده خوشمزه (Nectar) تولید نمی کند و از همین سبب چندان مورد علاقه حشرات قرار نمیگیرد. پته کچالو ابتدا غو مستقیم داشته که بعد ها شاخچه ها از جوانب غو کرده، شکل افتیده را بخود اختیار می نماید. پته کچالو از لحاظ خواص نمویی محدود (Determinate) بوده که گل های کچالو در نقطه نمویی تولید شده و پته کچالو از غو باز میماند، میوه های کچالو که بنام (Berries) یاد شده دانه های نصواری یا ارغوانی مایل به سبز بوده و شکل کروی را میداشته باشند قطر آنها از یک الی دو سانتی متر بوده و این دانه ها قابل خوردن نبوده صرف برای به وجود آوردن انواع جدید بکار میرود. اگر یک میوه آن قطع شود تخم های خورده که تعداد آنها به ۲۰۰ الی ۳۰۰ تخم بالغ گردیده هموار و بیضوی شکل میباشد. برگ ها بصورت متناوب و در مقابل بروی محور ساقه قرار داشته و در

انتهای برگ ها برگچه های که بنام (Stipule) یاد گردیده موقعیت دارد. بعد از برآمدن از خاک برگ ها ساده و بعد ها شکل مرکب را بخود میگیرد که از یک دنباله (Petiole) به وجود می آیند. ساقه که از زمین بطرف بالا غو میکند ساقه اصلی بوده یک تعداد ساقه های سلندری شکل که در زیر زمین موقعیت داشته ستولن نامیده میشود و مواد غذایی ساخته شده را به کچالو نقل داده به هر اندازه ای که ستولن زیاد باشد به همان تناسب حاصل کچالو نیز بیشتر میگردد. از پند ها و انجامهای ستولن نباتات نو یعنی تیور ها ظهور میکند که شکل گرد، مدور، بیضوی را داشته و دارای چشمک های زیاد میباشد. در بین هر چشمک اقلاً سه دانه پندک که از آنها تکثر صورت گرفته، موقعیت دارد. و در سطح کچالو یک تعداد زخک ها (Lenticel) وجود داشته که توسط آنها هوا داخل تیور میگردد. تعداد زیاد چشمک ها در ناحیه فوقانی

کچالو موقعیت دارد نسبت به دیگر پندک ها اولتر جوانه می زند و قتیکه پندک های منطقه فوقانی از بین برده شود دیگر پندک زود تر تحریک شده، تولید جوانه را می نماید.

سیستم ریشه در بته کچالو بشکل رشته ئی (Fibrous) بوده و از خود تیور کچالو ریشه به وجود نمی آید تمام ریشه های کچالو سطحی و فرعی (Adventitious) میباشد که تعداد ریشه های کچالو زیاد و کوتاه است که برای گرفتن مواد غذایی مؤثر میباشد.

قشر خارجی تیور بنام اپی درمس (Epidermis) که به تعقیب آن قشر پریدرم (Periderm) که از چندین قشر کارکی (Corky) تشکیل یافته که اپی درمس و پریدرم پست کچالو را تشکیل میدهد. پوست کچالو خاصیت غیر قابل نفوذ را داشته، نمی گذارد مواد کیمایی، آب، گازات از تیور خارج شود و هم خود تیور کچالو به طرف داخل بر علاوه پریدرم، شامل انساج کورتکس (Cortex) انساج انتقالی (Vascular system) طبقه (Perimedullary zone) و قسمت مرکزی (Pith) میباشد.

کورتکس انساج ذخیری است و طبقه خارجی کچالو از مواد پروتینی، پگمنت ها و یک اندازه نشایسته تشکیل شده، و در قسمت های مرکزی کچالو مقدار نشایسته کم و آب زیاد تر میداشته باشد از همین سبب نسبت به دیگر حصص حجرات کچالو شفاف معلوم میشود.

همینکه یک کچالو و یا قسمت از کچالو که دارای پندک باشد زرع گردد. از پندک هائیکه در قسمت فوقانی کچالو (Apical eye) موقعیت دارد یک ساقه عمده به وجود آمده و قسمت از ساقه عمده که در زیر خاک است یک تعداد ساقه های افقی (Stolons) غو میکند که از بند ها و انجامها ستولن نباتات نو یعنی تیور ها به وجود میاید. پندک هائیکه به روی سطح کچالو موقعیت دارد بشکل مرکب بوده که ساقه عمده از پندک وسطی در قسمت فوقانی کچالو قرار دارد نشو و غو میکند بعد از اینکه بته کچالو از خاک بر آمد بعد از مدت ۱۰-۱۵ روز ساقه های زیر زمینی شروع به غو نموده که در این وقت بته کچالو در حدود ۱۰ سانتی متر غو میداشته باشد. ساقه های زیر زمینی که شعاع آفتاب بطور مستقیم برایشان نرسد رنگ سفید (Etiolated) را اختیار می نماید که تعداد و طول ساقه های افقی و سلندری مربوط به شرایط محیطی میباشد که در تشکیل و درازی ساقه های افقی، جبریلین (Gibberellin) و اکسین (Auxin) ده در برگ و ساقه ها میباشد رول میداشته باشد. و قتیکه غوی ساقه های افقی (Stolons) توقف نماید تیور کچالو به تشکیل خود شروع میکند که در این موقع هارمون جبریلین کم شده و توسط یک ماده که بنام (inhibitor) یاد میشود از فعالیت جبریلین جلوگیری مینماید و اگر از فعالیت جبریلین کاسته نشود باعث ادامه غو ساقه های افقی گردیده که در این صورت تیور کچالو

تشکیل نمی شود. انواع کچالو هائیکه در روز های کوتاه تولید تیور می نماید اگر در روز های دراز زرع شود مقدار زیاد جبریلین میداشته باشد که از همین سبب است بسیاری انواع کچالو در روز های دراز تولید تیور نمی کند. لذا دوام روشنایی (Photoperiodism) در تشکیل تیور رول با ارزش میداشته باشد تیور کچالو، روز های کوتاه (Short days) و درجه حرارت پائین (۱۰-۱۵) درجه سانتی گراد سبب ازدیاد مواد کاربوهایدریتی به کمک شعاع آفتاب در ساقه های افقی میگردد. از همین سبب پشیز های S. andige-ra تا روز های کوتاه نباشد تولید تیور نمی کند برعلاوه اینکه روز های کوتاه در تشکیل تیور تأثیر دارد درجه حرارت خصوصاً درجه حرارت شب بالای تشکیل تیور تأثیر بارز دارد. در صورتیکه درجه حرارت شب زیاد باشد تمام مواد کاربوهایدریتی که در برگ ذخیره میباشد توسط عملیه تنفس یک مقدار زیاد آن از بین میرود که برای تشکیل تیور ذخیره نمی ماند. ساحه برگ های کچالو رابطه مستقیم به حاصلات کچالو داشته و هر قدر از یک بته کچالو تعداد برگ ها زیاد باشد به همان اندازه حاصل زیادتر میدهد ولی به هر اندازه ایکه برگهای کچالو صدمه می بیند به همان اندازه بالای حاصلات کچالو تأثیر منفی میکند.

در غوی بته کچالو دو مرحله یعنی غوی حصه بالائی نبات (Vegetative growth) و مرحله تشکیل تیور

(Tuberization) وجود داشته که در بین این دو مرحله يك مرحله انتقالی نیز (Transition Period) موجود است که در مرحله انتقالی اگر شرایط محیطی برای تشکیل تیوبر مساعد نباشد بته کچالو به غو حصه بالائی خود ادامه داده و تشکیل تیوبر کچالو توقف می نماید. در انواع زود رس تشکیل تیوبر وقتی شروع میشود که پندک های گل (Flower buds) مکمل غو کرده باشد و در انواع دیررس تا پندک های گل باز نشود تیوبر تشکیل نمی شود. یا اینکه تیوبر وقتی تشکیل میشود که ۶-۷ هفته از وقت بذر گذشته باشد.

کچالو از جمله نباتات است که برای غو خود به فصل سرد (Cool season) ضرورت داشته و در مقابل سرما درجه مقاومت آن متوسط است. یکی از عوامل عمده که بالای قدرت حاصلدهی کچالو، نشو و نمو، تشکیل تیوبر در مراحل مختلف تأثیر می اندازد. درجه حرارت شبانه روزی بوده که در مرحله جوانه زدن از خاک الی تشکیل تیوبر درجه حرارت پائین باعث بطنی شدن غو و هم بته کچالو را در مقابل امراض حساس میسازد. درجه حرارت بلند در وقت تشکیل تیوبر ضرر داشته، باعث میشود که تیوبر تشکیل نگردد و سبب غو قسمت بالائی نبات و ساقه افقی گردیده و سطح حاصلات را پائین آورد. درجه حرارت بلند در وقت کلان شدن و پخته شدن کچالو تأثیر مثبت داشته سبب بلند رفتن حاصل میگردد. برای غوی کچالو از طرف روز ۱۴-۲۳ درجه سانتی گراد و از طرف شب

۱-۱۴ درجه سانتی گراد درجه حرارت مناسب میباشد.

فزیولوژی کچالوی تخمی:

حاصل کچالو در فی واحد زمین ارتباط به تعداد ساقه هائیکه در همان ساحه زمین نشو غو داشته و این ساقه ها رابطه مستقیم با تعداد چشمک های دارد که به سطح کچالو وجود میداشته باشد. باید اضافه نمود که تعداد چشمک ها ارتباط می گیرد به نوع کچالو، سائز و شرایط محیطی که در آن محیط کچالو بذر میگردد. کچالو بعد از جمع آوری (چهار) مرحله فزیولوژیکی را سپری می نماید.

(۱) دوره استراحت (Dormancy).

(۲) پندک های غالب (Apical dominance).

(۳) پخته گی (Maturity).

(۴) مرحله پیری (Senility).

موعد دوره استراحت کچالو از آغاز تشکیل تیوبر تا جوانه زدن آن بوده، این موعد به بسیار مشکل تثبیت شده و اصطلاح موعد استراحت، بعد از برداشت حاصل حساب میشود. انواع مختلف کچالو دوره استراحت متفاوت داشته که در برخی يك ماه و در بعضی چند ماه طول کشیده، که در دوره استراحت، تیوبر کچالو جوانه نمی زند. در مرحله پندک غالب، تنها پندک ها يکه در حصه فوقانی کچالو موقعیت دارد جوانه می زند. در مرحله پخته گی چندین جوانه های قوی غو میکنند و بالاخره در مرحله پیری، جوانه های ضعیف و دراز که باعث به وجود آمدن بته های ضعیف که

سبب کمی حاصل میگردد به وجود میآید. مدت دوره استراحت کچالو مربوط به نوع و محیطی که در آن زرع میگردد میباشد.

کچالو هائیکه در درجه حرارت بلند و در روز های کوتاه (Short day) مثلاً در مناطق هموار هندوستان و پاکستان کشت میشود، دوره استراحت آن نسبت به کچالو هائیکه در مناطق که درجه حرارت آن پائین و طول روز دراز (Long day) باشد کوتاه تر میباشد. شرایط ذخیره گاه مخصوصاً درجه حرارت بلند، وطوبت نسبتی بلند و تاریکی هم دوره استراحت کچالو را کم میسازد و هکذا تیوبر هائیکه زخمی میشود و یا در اثر حمله امراض و حشرات صدمه می بیند، دوره استراحت را کوتاه تر نسبت به کچالو های سالم میسازد. در صورتیکه جوانه غالب را قطع کنیم يك تعداد زیاد جوانه ها غو نموده که این جوانه ها بطور منظم به سطح کچالو تقسیم شده و باعث به وجود آوردن چندین ساقه میگردد. جوانه غالب وقتی قطع شود که جوان باشد اگر عملیه قطع کردن جوانه (desprout) در موقعیکه جوانه ها پیر شده باشد صورت بگیرد به کچالو صدمه رسیده و يك مقدار آن نیز ضایع میگردد. سائز کچالو در جوانه زدن تأثیر داشته یکی اینکه کچالو های کلان تعداد جوانه و یا ساقه ها را نسبت به کچالو های خورد به وجود میآورد چرا که انكشاف جوانه ها رابطه مثبت Positive correlated به سطح کچالو Surface area میداشته باشد. دوم اینکه جوانه ها در کچالو های کلان زود تر غو نموده و مواد غذایی اضافه تر در آن ذخیره میباشد.

د افغانستان په بیاودانولو کې د مرستو د انسجام ضرورت

«محمد رحیم وردگ»

تلفاتو او قربانیو بدرگه کیده زموږ مالداري هم ترینه په امن پاته نشوه او د نورو برخو په شان (مالداري) ته هم د پام وړ زیانونه رسیدلي دي. او ددی له کبله نه یوازې کرهڼی بلکه د ژوند په ټولو اړخو او په خاصه توګه په صنعت باندې ناوړې اغیزې کړيدي.

۲- صنعت:

دا سکتور د نورو په شان لدی لمبو څخه په امن پاته نشو نه یوازې فابریکاتې تولیداتو ته ضرر ورسید بلکه ټولې فابریکې او فابریکاتې فعالیتونه ودریدل حتی ځنې فابریکې لوټ شوي. فنی او مسلکي کدرونه چې په تولید کې مهم رول لري شهیدان او یانې هم د هجرت لاره خپله کړه.

اداره او منجمنت چې د ټولو سکتورونو د ملا د تیر حیثیت لری د کدرونو د نشتوالی له کبله په خیال بدل شول دا عوامل ؤ چې د گران افغانستان د صنایعو پرمخ ئی توره پرده راخوړه کړه او که اوس هم د خپلو صنایعو نوم اخلو هغه به صرف نوم وی او په عمل کې هیڅ هم وجود نلري.

۳- سوداګری او ترانسپورت:

جنگ به عموماً توګه په ټولنیزو ټولو روابطو باندې مستقیمې او غیر مستقیمې

چرتمختګ څخه وروسته پاتې شو بلکه په تپه ودریدل.

د مثال په توګه کانالونه، ویالې او کاریزونه د جګړې له امله تخریب، کروندې او مال چرونه د مینونو او اوبو د نشتوالی له کبله شاړه پاته شول. تر ټولو مهمه دا چې د کارنیرو «ځوان بزگران» یا په جنگ کې مصروف شول او یا هم له وطن څخه هجرت ته مجبور شول همدارنګه د کار وسایل او د تولید عوامل یا له منځه ولاړل او یا هم د ګټې اخیستو امکانات ورڅخه محدود شول.

پدې دوره کې د افغانستان محصولات چې د وطن مهم او د پام وړ صادراتي قلمونه ئی تشکیلول لکه پنبه، وړی، پوستکي او میوی متوقف او د فابریکو خام مواد لکه پنبه او لبلبو کرل او داسې نور له منځه ولاړل. د ثور د بدننامی کودتا نه مخکې د غنمو محصولاتو د افغانی ټولنی ټولې اړتیاوې پوره کولی خو د جنگ په دوران کې افغانستان په بشپړه توګه په بهر پورې وتړل شو او د خوراکي موادو زیاته برخه ئی له بهر څخه راوړل کیږی.

باغونه، ځنگلونه په غیر مسؤلاته توګه بمبارد او یا هم تری نا مناسبه ګټه واخیستل شوه سره پردې چې دا جنگ د انسانانو په

ټولو ته څرګنده ده چې د دولسيزو تباه کونکې جګړې زموږ گران وطن په یوه حیرانوونکې کنډواله بدل کړيدي او ټول اقتصادي سکتورونه لکه زراعت، صنعت، مخابرات، ترانسپورت، سوداګری، ټولنیز خدمات او د ژوندانه نورو برخو ته ئی هر اړخیز اونه جبیره کیدونکې تاوانونه اړولی دي.

له بده مرغه دا ډراماتیکه لړۍ په ډیره بیرحمۍ نه یوازې زموږ پورتنی سکتورونه راسوځی بلکه هره روځ ډیری کورنۍ خپل زامن او وروڼه له لاسه ورکوي.

ددې جنگ د دورې ارزښتی او مطالعه او هغه خسارې چې- د جنگ یوازنی محصول دی آسانه او ساده کار ندي او د ډیرو تحقیقاتو، څیړنو او حتی د غټو، غټو کتابونو لیکلو ته اړتیا لري. دلته غواړو په اجمالی توګه ځینو اقتصادي سکتورونه چې ډیری خسارې ورته رسیدلي دي لنډه اشاره وکړو:

۱- کرهنه او مالداري:

د جنگ په دوران کې تر ټولو سکتورونونه کرهڼی او مالداري ته زیات زیانونه رسیدلي دي او په جرئت ویلای شو چې نوموړی سکتورونه یوازې دا چې د عصر له

اغېزي لری د مرکزی قوی حکومت نه موجودیت او خپله جگړه امنیت تر سوال لاندې راولی.

نو د تجارت لپاره لمړی او اساسی شرط امنیت او د سوداګرو اطمینان دي او بیا هغه هم زموږ په شان په یوه غریب ملک کې چه هیڅوک د رسک د قبولو جرئت نشی کولای ددی ترڅنګ نور عوامل چه په لاندې ډول نی یادونه کوم داسکتور زیانمن کړل.

- د ملی سوداګرو هجرت.

- د صادراتی محصولاتو او تولیداتو

کموالی.

- په بانکي سیستم د اعتبار نشتوالی.

- د عمومی مواصلاتی لارو خرابوالی.

- د پیسو د ارزښت نه ثابت والي.

- د مخابراتی سیستم ستونزی.

همدارنگه ډېر نور داسی عوامل مثلاً د سرانه عاید کموالی او داسی نوری ستونزی موجودی وي او دی چه د سوداګری او ترانسپورت سکتورونه نی یاد رکود او با هم د ډېرو ستونزو او مشکلاتو سره د یوه غیر سالم او غیر فعال سکتور په شکل پریښودول د سرکونو او لویو لارو وړانیدلو وړلو او راولړلو او د ضرورت وړ موادو په بیو باندی بدی اغیزی وکړی او په نه منونکی شکل نرخونه لوړ او په نتیجه کی یې ټولنه له سخت انفلاسیون سره مخامخ او د وطن اسعاری ذخیری تشی شوی.

دی حالت د خلکو دردونه او کړاونه لا زیات او د ژوند په ټولو اقتصادی، اجتماعی، سیاسی او فرهنگی برخو باندی نی توری تیاری راخوری کړی.

حتی بی ځایه به نه وی که ووايو چه د وطن ملی یووالی، د ځمکی تمامیت او ملی حاکمیت نی له خطر سره مخامخ کړ.

۴- ټولنیز خدمتونه:

دوی لسهزي مخکی ټولنیز خدمتونه د

افغانستان د اقتصادی حالت او پرمختګ په مقایسه څه ناڅه د خلکو اړتیاوو ته ځواب ویلای شو او ورځ په ورځ د خلکو ستونزي د حل کیدو په درشل کی وي.

زه دلته غواړم ټولنیز خدمتونه صرف په دوو برخو کی تر بحث لاندی ونیسم یعنی ښوونه او روزنه او روغتیائی خدمتونه.

- ښوونه او روزنه:

د جنگ په دوران کی زموږ ټول ښوونځی یا بشپړ وران او یا هم سخت تاوانونه ورته واپړول شول مجرب استادان او کدرونه چه ددی برخه محرکه نیرو و شهیدان او یا هم ځینو نورو تیارو ته واپړول شول پاته برخه یې د هجرت په دیار کی په غیر مسلکی کارونو د ځان او د اولادو د ژوندی پاتی کیدو په خاطر په هلو ځلو بوخت شول.

په نتیجه کی ښوونه او روزنه په کلی صورت فلج او که احیاناً کوم ځای په دی نامه څه موجود ؤ ښه نی د ښه کیفیت نه برخه مننه نه وه او د نوی وخت غوښتنو ته نی ورته والي نه درلود. د لوړو زده کړو موسسات هم د عین برخه لیک سره مخامخ شول.

او د استادانو او عالمانو اجتماعی موقفونو ته زیانونه ورسیدل.

روغتیایی خدمتونه:

په دی برخه کی هم ډېری پانګی مصرف شوی وي خو د جنگ دوام نه یوازي ددی برخه د پرمختیا ټینګه مخه ونیوله بلکه تاسیسات، تجهیزات او لوازم نی له منځه ولاړل او ټول روغتیائی مرکزونه د جنگیالیانو او د جنگ د زخمیانو خدمت ته وقف کړل شول او د نوموړی برخه متخصصان چه د وطن لویه سرمایه ؤ له وطن څخه ولاړل.

هیرنکړو چه انسان د ژوند په هر ډول حالاتو کی د ژوندی موجود په توګه غواړی

چه د ژوندی پاتی کیدو او نیمکرغه ژوند په خاطر خپلي برحق مبارزي ته دوام ورکړی او د ټولو ناخوالو سره، سره بیا هم د ټولنی د بیا ودانولو په فکر کی لویږی.

په همدی اساس یو شمیر افغانانو د غیر حکومتي او غیر سیاسی مؤسسو، بهرنیو خیریه مؤسسو د ملګرو ملتو د سازمانونو ترڅنګ له یوی خوا په بیړنیو مرستو لاس پوری کړ او له بلی خوا نی هم د ټولنی د بیا ودانولو په کار پېل وکړ.

که له جانبی تاثیراتو څخه نی ډډه وکړو نو په جرئت باید پدی باور ؤ چه دا اوسنی پروژي او پروګرامونه د بیا ودانولو لپاره ښه او نیک اقدام دي.

خو دا پروګرامونه او پروژي به هغه وخت ډېری ګټوری وی چه مرستی یې د یوه منظم پلان په اساس انسجام شی او ټول افغانان ددی پروژو د ښه تطبیق په کار کی خپلي اسلامي او ملی دندې ادا او پوره او متمره برخه واخلي او ټول خلک باید ددی پروژو او پروګرامو په متمریت وپوهول شی.

زما په نظر که موسسات د کمکونو د سمون او انسجام اصل په نظر کی ونیسی د پروګرام متمریت به لازیات او داسی نظم به جوړشی تر څو له یوی خوا د هدفونو اولیتونه او میرمیتونه مراعات او له بلی خوا مؤسسات پرمختیایی او د بیا ودانولو کارونه به په ښه توګه پلان او عملی کړی.

ددي ټکو په نظر کې نیول به د بیا ودانولو پروسه او پرمختیایی کارونه چټک او په اورکی سوځیدلی سکتورونه به بیا را ژوندی کړي او د یوی متوازنې پرمختیا لاره به لنډه کړی.

داد هر افغان او بین المللی ټولنی اخلاقی او انساني دنده ده.

عقده های روانی

تألیف و نگارش: ذکویه وردان * از: مجموعه صد مقاله روانشناسی و روانکاری

سوالات ذیل را صرف با (بلی) یا (نه)
جواب بدهید:

- ۱- آیا برای شما مشکل است که خاموش بنشینید و شخص دیگر را اجازه بدهید که متکلم باشد؟
- ۲- آیا اطرافیان تان به شما خرده میگیرند که تند حرف میزنید؟
- ۳- آیا در عین بحث های خود ازین شاخه به آن شاخه می پرید؟

۴- آیا وقتی که با کسی حرف می زنید مایل هستید به چشمان آنان خیره شوید؟

۵- آیا غالباً برای شما این اتای می افتد که دندان ها یا دستهایتان بهم فشرده شوند؟

۶- آیا وقتی به کاری مشغول هستید احساس عدم آرامش و پوچ می کنید؟

۷- آیا برای شما غیر ممکن است مدتی نسبتاً زیاد در يك جانشسته و به يك کار مشغول باشید؟

۸- آیا مشکل است که احساس آرامش اعصاب نموده و یا از چیزی لذت ببرید؟

۹- آیا وقتی که در بستر خواب در از میکشید تا هنگامی که به خواب بروید،

آیا علایم بیقراری و اضطراب در شما وجود دارد؟

جای شك نیست که شما از زمره کسانی باشید که پیوسته از خستگی نالیده، لیکن در عین حال قادر نیستید بالای اعصاب خویش حاکم شوید.

یکی از عوامل خستگی همیشگی نارامی (بیقراری) است. که این نارامی (بیقراری) حتی ممکن است انسان را بیمار سازد. پس به نظر شما بهتر است اندکی در شخصیت خودتان دقیقتر شوید تا ببینید آیا نارام (بیقرار) هستید یا نه؟ اگر چنین است به پرسش های ذیل جواب داده و بعداً به اخیر مضمون مراجعه کرده ببینید که نتیجه چیست؟

مدت زیادی طول می کشد؟

۱۰- آیا خواب های شما غالباً پریشان

و نارام است مثل اینکه چیزی را پیدا کرده باشید و یا کسی را تعقیب کنید و بعد آشفته و پریشان از خواب بیدار شوید؟

۱۱- آیا برای اینکه به خواب بروید و یا آرام گیرید حتماً باید تابلت مسکن و یا خواب آوری بخورید؟

۱۲- آیا همیشه مایوسانه عجول و شتابزده هستید؟

۱۳- آیا حرکت عصبی هم از شما سر میزند مثل جویدن نوك انگشتان و یا جویدن جدار داخلی دهن؟

۱۴- آیا بی اراده سگرت می کشید؟ و یا يك نوع ساجق می جوید؟ و یا اینکه مثل

بعضی اشخاص حتماً باید يك نجات يا يك چیز دیگر را دهن گذاشته و آب آتراً مزه مزه کنید؟

۱۵- آیا برای شما غير ممکن است که از خوردن و يا آشامیدن در فواصل سه وقت غذای اساسی روزمره خود داری نمائید؟

۱۶- آیا تند تند غذا می خورید مثل اینکه کاری پشت سر تان مانده است؟ و يا اینکه کسی می خواهد آتراً از شما بگیرد؟

۱۷- آیا وقتی که باید مدتی انتظار بکشید و ويا وقتی که کسی با شما مخالفت می کند و جر و بحث می کند و يا وقتی که می بینید مخاطب حرف تان را دير می فهمد بر آشفته می شوید و خلق تنگی می کنید؟

۱۸- آیا واقعاً چنین تصور می کنید هر کاری که انجام می دهید جنبه حیاتی داشته و شکست در آن تقریباً در حکم بدترین حادثه است که امکان دارد بر ایتان اتفاق بیفتد؟

۱۹- آیا تصور می کنید که غی توانید راحت و آرام باشید برای اینکه ممکن است دیگری جای شما را بگیرد و يا اینکه خیال می کنید دیگری غی تواند آن کار را انجام بدهد و يا اینکه بهتر از شما انجام بدهد؟

۲۰- آیا همیشه مواظب هستید که همه چیز طبق پلان و برنامه قبلی به انجام برسند و اگر کوچکترین خللی در آن وارد گردد موجب آشفتگی خاطر تان می شود؟

حالا که به همه سوالات جواب داده اید، یکبار دیگر (هلی) يا (نه) های خود را بررسی کنید ببینید که به صورت درست جواب داده اید؟ به هر کدام از جواب های (هلی) ۵ (پنج) نمره بدهید. البته به هر اندازه ای که تعداد (هلی) ها و در نتیجه جمع نمراتی که بدان می دهید کمتر باشد،

مطلوب تر است. اگر جمع نمراتی که به (هلی) های خود داده اید از ۴۰ (چهل) کمتر باشد خوب است و اگر میان ۵۰ (پنجاه) تا ۶۰ (شصت) باشد متوسط است و اگر جمع نمرات تان از ۶۰ (شصت) بیشتر بود، باید فکری برای جلوگیری از نارامی (بیقراری) خود تان نمائید.

راهش اینست که:

- آگاهانه و قصداً به اعصاب خویش آرامی بخشیده یعنی وقتی می بینید که دستهایتان و يا عضلات صورت تان فشرده می شوند آنها را ازین حالت در آورید.

- مدتی به این تمرین عمل کنید عوض آنکه پی در پی حرف بزنید نفس عمیق بکشید، بنشینید و به حرف دیگران گوش بدهید.

- رفته رفته خود تان را به این حالت عادت بدهید که برای انجام هر کاری وقت کافی داشته باشید، تا اگر از محلی به محل دیگر بروید، عجله و شتاب نکنید.

گذشته از آنچه رفت بی مناسب نیست برای اینکه بتوانید کاملاً به علل و طرق مبارزه با نارامی (بیقراری) پی ببرید باز هم یکبار دیگر مضمون فوق الذکر را مرور نمائید.

ترس و تردید

ترس و تردید از بزرگترین دشمنان مرد و زن می باشد. فکر می کنید چند نفر از آدمیزادگان از ترس و تردید در وحشت اند؟ به یقین لشکری از آنها را میتوان به وجود آورد.

ترس و تردید و ازین قبیل، مشکلات زندگی عصر هستند و بهمین دلیل است که گاهی از عهده حل و فصل ساده ترین مشکلات خود بر نمی آئیم.

مردم آنچنان ازین دو آفت ترس و تردید

در عذابند که اگر کسی تاهلیتی اختراع کند که با مصرف کردن آن بتوان از این دو بلا در امان بود، بدون تردید صاحب ثروت هنگفتی خواهد شد.

اما حالا که چنین تاهلیتی اختراع نشده است داروی این دو درد در اختیار خود ماست به شرط آنکه بخواهیم از آن استفاده کنیم.

به طور خلاصه داروی این درد ها اینست که به قدرت حاکم بر جهان و خودمان ایمان و اعتماد داشته باشیم. آدمی که به خویششن اطمینان دارد به ناچار به قدرتی که حاکم بر جهانست نیز معتقد و مؤمن می شود.

پس با توجه به آنچه که گفته شد این سوال پیش می آید که يك شخص چگونه می تواند اعتماد به نفس پیدا نماید يا از ترس و تردید در امان بماند؟

چند قدمی است که باید بردارید و اگر این آمادگی را داشته باشید که چنین نمائید به یقین شر ترس و تردید از سر شما کم خواهد شد.

نخستین قدمی که باید برداشت اینست که واقع بین و به قول انگلیسها رئالیست باید بود و با ترس خود از رو برو مواجه شد، یعنی آنرا شناخت. شخص بهتر است این سوال را از خود بکند که از چه می ترسد؟ آیا این ترس به خاطر سلامتیش هست و می ترسد که بیمار خواهد شد؟ يا از کار های است که در زندگی مرتکب آن شده است؟ و يا از اقداماتی می ترسد که در آینده باید به انجام برساند؟

وقتی که ترس خود را بخوبی و بروشنی و با واقع بینی جلو چشم خود گذاشتیم با چشمان باز شروع به تمشای آن گردیم، آنوقت ممکن است که

کاری برای مداوای آن کرد.

اگر به سبب سلامت خود دچار ترس و وحشت شده ایم چاره آن اینست که بدون معطلی به يك داکتر ماهر مراجعه نموده از او بخواهیم که وجود ما را به دقت معاینه کند. وقتی که اینکار را انجام دادیم، ترس مان به کلی از بین خواهد رفت. عده ای از مردم می ترسند که به داکتر مراجعه نمایند و وقتی نزد داکتر بروند متوجه می شوند که ترس شان از فلان بیماری چقدر ساده لوحانه بوده است.

و اگر ازین در وحشتیم که فلان کار را انجام داده ایم راهش اینست که با خود بگوئیم درست است من اینکار را کردم و اگر فرصتی برای جبران آن است البته باید از آن فرصت برای جبران آنچه گذشته استفاده کرد. اگر چنین فرصتی نیست باید با خود عهد کنیم که دیگر آن کار را تکرار ننمائیم و دیگر هم بدان نیندیشیم.

خلاصه ترس ما هر چه باشد اگر خودی با واقع بینی بدان نظر ببندازیم، بالاخره راهی برای مداوای آن پیدا خواهیم کرد. بعضی از مردم اصولاً بدبین اند بدین معنی که همیشه بدترین جنبه يك چیز را نگاه می کنند و به اصطلاح انگلیسان اگر از آنها در باره يك پیاله که نصف است پرسید خواهند گفت که این پیاله نیمه خالیست در صورتی که میتوان گفت نیمه پر است.

حالا فرض کنید ترس شما به حق بوده و آن حادثه ای را که از آن وحشت داشتید، بدبختانه تحقق یافت یعنی در خیال مجسم کنید که آنچه را که به واقع از آن می ترسید، اتفاق افتاد سعی کنید در خیال با آن مقابله کنید یعنی آنرا حل و فصل نمائید.

به عقیده دو تن فیلسوف انگلیسی بر تراندر اسل و توماس کارلایل:

(کسی که از بدترین حادثه ممکن نهر اسید دیگر از هیچ چیز نخواهد ترسید).

قدم دیگر اینست که:

(حقیقت را بپذیریم هر چند که به قول حضرت محمد صلی الله علیه وسلم بر ضد خود مان باشد) نمی توان تصور کرد که چه آرامش خاطری پشت همین جمله نهفته است.

منظور اینست آنچه‌یزی را که از آن وحشت دارید، بپذیرید. این يك کار غیر عادی نیست بلکه بسیاری از مردم نیز چنین می کنند. گاهی می شود از تعهدی که در پیش داریم، از انجام آن وحشت داریم. فرض کنید يك کاریست که باید انجام بدهیم، با تمام وجود مان نیز خواهان انجام آن هستیم. خوب چه باید کرد؟

کاری که باید انجام بدهیم اینست که تصور نمائیم فردا با پس فردا در همین ساعت این کاری که از اجرای آن وحشت داریم جزء کارهای معمولی خواهد بود. در خیال مجسم می نمائیم که در حال انجام دادن این کار هستیم و خلاصه تمام مشکلات انجام آنرا در خیال مجسم نموده، مخصوصاً بدترین مشکلات آنرا. گاهی به کمک این روش آنچنان با مشکلات مانوس می شویم که از وجود آن حتی لذت خواهیم برد.

علت پاره از ترس ها و تردید های ما اینست که خود را خوار و بی مقدار می پنداریم. یعنی خود را لایق و درخور انجام کاری که در پیش داریم نمی بینیم و دیگران را خیلی برتر از خود می بینیم از ملاقات آنان وحشت می کنیم و از تصور کار های که در پیش داریم، به وحشت می افتیم. وقتی که در چنین اوضاع و احوالی قرار

می گیریم باید چند لحظه به آرامی خوب فکر کنیم و این موضوع را به یاد آوریم که هیچ کسی خوار و بی مقدار نیست.

شما ممکن است که با خود بگوئید که در انشاء از زید یا عمر کمتر و یا در شاعری به پای سعدی و حافظ نمی رسم و لیکن حق ندارید بگویید اساساً به عنوان يك انسان به پای این و آن نمی رسم و از آنها کمترم.

مردم داری استعداد های هستند، منتهی هر کسی را بهر کاری ساختند، یکی در آهنگری خوب است و دیگری در نجاری و ازین قبیل. لذا اختلاف در استعداد ها موجب خواری یا بی مقداری این و آن می شود.

جای شك نیست که احساس خواری شما مانع ازین باشد که بدانید دارای چه استعداد های هستید.

فراموش نکنید که:

(هیچ دو نفری درین دنیا مساری نیستند منظور اینست که هیچکس درین دنیا مثل شما نیست پس شما بی همتا هستید نه خوار و بی مقدار).

عده ای هستند که آنچنان مغرورانه از برتری علمی یا مقامی خود سخن می رانند که دیگران نه تنها از ملاقات با آنها بلکه از سخن گفتن در باره ایشان احساس وحشت می کنند. وقتی با چنین افرادی اتفاقاً ملاقات می افتد باخود بگوئید اینها که در محل کار چنین می کنند، ببینید در خانه چطور اند؟ خوب با این وصف چه جای خوشوقتی است که مجبور نیستید با چنین افرادی زندگی کنید. شاید چنین اشخاص چون در خانه بدبخت اند در محل کار چنان رفتاری مغرورانه دارند تا جبران بدبختی خود را در خانه بکنند.

کسانی که پیوسته از برتری های خود دم می زنند قابل دلسوزی بوده زیرا دم زدن پی در پی از برتری های خود گاه نشانه عقده های است که خود شخص از آن خبر ندارد. وقتی که با این حقایق در باره آنها واقف شدید دیگر وحشت تان از آنها از بین می رود.

حالا که از ترس های خود صحبت کردیم و آنها را به عنوان يك واقعیت قبول نمودیم و مختصری هم درباره عقده خواری خویش سخن رانیدیم، بد نیست به جنبه های علمی موضوع نیز بپردازیم چگونه می توان با ترس ها و تردید های خود عملا مبارزه کرد. یکی از راه های عملی رسیدن اعتماد به نفس اینست که هر روز این جملات را با خود زمزمه کنیم که:

(دوستان ما بیشتر از دشمنان ما هستند، چون خدا با ماست هر کاری از دست ما ساخته است و یا برای انجام جمله کار های امروز، نیرو و توانایی کافی داریم).

تکرار این جملات موجب می شود که معنی و مفهوم آنها در اعماق شخصیت ها ناخود آگاه) رخنه کند و در نتیجه در طی روز راهنمای افعال و احساسات ما خواهند بود.

در طول روز هر وقت که متوجه شدید از پای در آمده مایوس می شوید، بیدرنگ جملات بالا را با خود تکرار کنید. هر وقت که ترس به سراغ تان می آید، آنها را تکرار کنید. مهمترین نکته اینست که هر وقت ترس به سراغ تان آمد با جملات خویش بینانه فوق با آن مقابله نمائید. بسیاری از اشخاص متوجه شده اند که اگر این جملات به هنگام صبح تکرار شوند نتایجی بیش از حد انتظار بدست خواهد آمد. همچنان در

اخیر روز قبل ازینکه به بستر بروید، ازین نوع جملات را بعد از خواندن دعا با خود زمزمه نمائید زیرا یکبار دیگر مفهوم آن وارد ناخود آگاهی شده و در طی ساعات خواب به فعالیت ثمر بخش خود در وجود ما ادامه خواهد داد.

بعضی از مردم به تك تك ساعت گوش میدهند و جملات فوق را به آهنگ آن زمزمه می کنند شاید توجه نموده باشید وقتی که ترس به سراغ تان می آید بیقرار و مضطرب و عصبانی می شوید.

قدم دیگر که باید برداریم اینست که شر این نارامی (بیقراری) را از سر خود دور کنیم. ترس و بیقراری همیشه با هم اند. بنابر این بد نیست روزی ده دقیقه حد اقل یا تسکین آرامش اعصاب کنیم.

اگر در طی روز متناوب برای یکی دو دقیقه هم تسکین یا آرامش اعصاب کنیم باز هم خوب خواهد بود. در طول راه دفتر در موتر هم میتوانیم تسکین اعصاب نمائیم. منظور اینست که به حالت شخ و اطو در موتر نه نشسته بلکه عضلات ما باید شل و نرم بوده به حالت استراحت در آورده شوند. به هنگام کار میزان قسمت از بدن تان را که کاری با آن ندارید، به حال استراحت رها سازید.

از همه مهمتر اینست که روح تان را به حال استراحت در آورید. مثلا بهترین راهش اینست:

(وقتی که کاری ندارید یکی دو ثانیه به صحنه های خوش که مثلا در فلان روز رخصتی یا در طی فلان مسافرت برای شما پیش آمده بوده است، فکر کنید. نمی دانید که همین دو ثانیه چقدر مغز تان را سبک خواهد کرد).

به خود اعتماد داشته باشیم و برای پیدا

کردن اعتماد باید ترس های خود مان را بشناسیم و آنها را به عنوان يك واقعیت بپذیریم و بعد به عنوان يك شخص استعداد های خود را به منصف ظهور و بروز در آوریم.

هدف اینست که روز را با خوشی و خوش بینی و امید آغاز کنیم و هر وقت که فکر ناخوشی به مغز ما هجومی آورد بیدرنگ جای آنرا به يك فکر خوش بهیم و ازین گذشته تسکین اعصاب را روزانه نباید فراموش کرد.

بهر تقدیر برای رفع نگرانی و ترس اقدامات دیگر نیز میتوان کرد.

دکتر نورمان پیل در کتابی تحت عنوان راهنمای اعتماد به نفس فصلی را به چگونگی مبارزه با ترس ها و تردید ها اختصاص داده است.

دکتر پیل معتقد است که مذهب نقش مهمی در از بین بردن ترس دارد و نقل کرده است که بسیاری از بیماران وحشت زده خود را از طریق مذهبی معالجه کرده است. چه اگر کسی که وحشتزده است متوجه شود که خداوند (ج) دوستش دارد و دنیا پشت سرش است، رفته رفته از ترسش کاسته خواهد شد.

خواندن کتب آسمانی و رفتن به مسجد و کلیسا از جمله راههای است که دوکتور پیل آنرا سفارش کرده است منظور اینست که خود باید به خداوند (ج) اعتقاد کامل پیدا کند تا به خویشتن اعتماد پیدا نماید.

کسانی که به کمک شیوه های بالا توانستند بر ترس خود پیروز شوند بخوبی میدانند که زندگی بدون ترس چقدر شیرین و خواستنی است. منتهی باید بدانچه گفته شد مو به مو عمل گردد.

خودشناسی

نورضیا

۲- دوران سرگرمی:

درین دوره انسان وارد مرحله نو جوانی میشود و میل فراوان به سرگرمی های گوناگون پیدا مینماید میل شدید به شنیدن قصه ها و داستانهای باستانی، تماشای تصاویر و مناظر سرگرم کننده، مسافرت های دسته جمعی، ورزش و شرکت در مسابقات و غیره پیدا مینماید.

درین مرحله که اساس آنرا سرگرمی و خوشگذرانی آمیخته با کم فکری تشکیل میدهد. باید نوجوانان درین مرحله تحت مراقبت والدین قرار گیرند تا مبادا گنجینه ذهن و اخلاق آنها به وسیله چیز های فاسد و مسموم آلوده گردد.

۳- دوران جوانی:

درین مرحله که دوران جوانیست، انسان میل شدید به مظاهر زیبایی مانند همسر زیبا، لباس زیبا و سایر زینت آلات و آرایش در وی پدیدار میگردد و مرتب به خود آرائی مشغول میباشد، البته این غریزه یکی از آیات الهی است تا میان جنس مذکر و مؤنث کششی

گردیم.

چگونه باید آنها را بکار برد تا به تکامل و پیشرفت های معنوی نایل گردیم.

مراحل زندگی دنیوی:

خداوند (ج) میفرماید: ترجمه آیه مبارکه:

«بدانید که زندگانی دنیا جز بازی، سرگرمی، زیور و تفاخر، مسابقه در زیاد کردن ثروت و فرزند چیزی نیست» درین آیه زندگی انسان به شش دوره تقسیم شده است.

۱- دوران بازی

نخستین دوره زندگی انسان دوران بازیست، درین دوره که دوران کودکی است، انسان عالمی مخصوص بخود دارد و کار و عشق او را تنها بازی تشکیل میدهد. و به همان اندازه که بزرگتر ها از وسایل دنیوی، منزل، فرزند، ماشین و غیره لذت میبرند او نیز از وسایل بازی و غیره لذت فراوان میبرد. تا اینکه کم کم در اثر رشد فکری و عقلی، این غریزه در وی ضعیف گردیده آهسته آهسته وارد مرحله دوم زندگی میشود.

این يك نکته روشن است که خداوند (ج) نیرو و غرایز و صفاتی در انسان آفریده است که اینها بالقوه وسیله تکامل، ترقی و سعادت او محسوب میشوند. بنابراین صفات و غرایز مزبور ذاتاً بدنیت، بلکه وسیله کمال است. اما هنگامی که همین صفات در مسیر انحرافی قرار گیرد و از آن سوء استفاده شود، مایه نکت، بدبختی و شر و فساد خواهد بود.

خداوند (ج) در نهاد انسان استعداد های فراوانی خلق نموده و وسایل و شرایط ایط لازم برای پرورش این استعداد ها بدسترس ما قرار داده است. همانطوریکه انسان با استفاده ازین استعداد ها میتواند در جنبه های مادی به ترقیات شگفت انگیزی نایل گردد در جنبه های معنوی، ایمان، اخلاق، علم و کار های نیک نیز می تواند ترقیات فوق العاده ای نماید.

بنابراین باید خود را بشناسیم و بدانیم چه نیرو هائی در نهاد ما نهفته است و چگونه باید آنها را بکار برد تا به تکامل و پیشرفت های معنوی نایل

ایجاد گردد و موجب بقای نسل شود منتها باید این غریزه را در راه صحیح بکار برد و آنرا از اعمال نامشروع برکنار داشت.

۴- دوران تفاخر و مباهات:

درین دوران حس جاه طلبی تفاخر و مباهات در انسان بیدار میشود و افکار انسان را بخود مشغول میدارد، و بهر چیزی که وسیله فخر و مباهات را فراهم آورد علاقمند میگردد.

حس جاه طلبی و مباهات گاهی آنچنان انسان را گمراه میکند که حاضر است در راه آن همه چیز حتی نزدیکترین کسان خود را فدا کند و به هرگونه ظلم و ستمی دست بیاورد. درین دوران باید از نیروئی برای اصلاح جامعه و به کمال رسانیدن همنوعان و کمک به زیر دستان استفاده کرد.

۵- دوران مسابقه درازدپاد ثروت:

درین مرحله سایر غرایز ضعیف و کم رنگ شده، حس ثروت اندوزی و جمع آوری اموال و رقابت با دیگران در انسان آشکار میگردد. نسبت به این غریزه نیز انسان وظایفی دارد؟

الف: اینکه نباید دل به مال و اموال دنیا بست زیرا دنیا در گذر است هر چه را انسان ذخیره نماید برای دیگران وامیگذارد و بالاخره خود ازین دنیا میگذرد.

هر که آمد عمارتی نو ساخت رفت و منزل به دیگری پرداخت، ب: سعی کنیم که از راه مشروع به

گنج های این جهان راه یابیم و ثروت خود را در راه های حرام (ریا، قمار، رشوه و غیره) صرف ننمائیم.

ج: سهمی از آنرا از مستمندان و بینوایان بدانیم و در صورت امکان قسمتی از آنرا مصرف کار های نیک و بنا های سودمند و جاوید برسانیم.

د: هر آنچه از مکتب بدست آورده ایم خشنود باشیم و بر حرمان ها و فقدان های مادی حسرت و افسوس نخوریم.

۶: دوران تکثیر فرزند:

درین مرحله، اخیر میل بداشتن فرزندان متعدد در انسان فراوان میشود و او بیش از هر چیز از مشاهده فرزندان خود لذت میبرد.

درین دوره نیز باید دقت گردد که به تربیت صحیح فرزندان خود همت گماریم و یادگار های صالح از خود باقی بگذاریم.

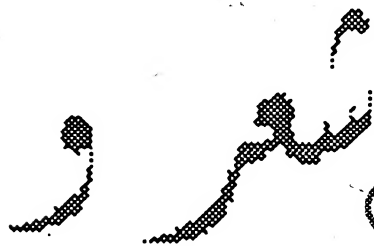
خلاصه اینکه هر يك از این نیرو های شش گانه بنویه، خود اساس بقاء زندگی است و باید بکوشیم که این نیروئی بصورت وسیله زندگی قرار گیرند نه هدف. به عبارت دیگر باید دانست که منظور و هدف از زندگی، بازی و خوشگذرانی و خود آرائی و تفاخر و مال اندوزی و تکثیر فرزند نیست بلکه اینها وسیله ای هستند که انسان می تواند با رهنمائی قرآن کریم و فرمانبرداری از دستورات و قوانین پروردگار به آنها تعدیل بخشد و آنها را در راه صحیح و مشروع بکار برد و در نتیجه به ترقی و

تعالی دنیوی و اخروی نایل گردد. و حیات جاویدان بهشتی را بدست آورد. بهشتی که گنجایش آن به اندازه آسمان ها و زمین است و برای کسانی آماده شده که دنیا را از آن نظر میخواهند که وسیله سعادت و کسب حیات پر نشاط اخروی باشد. ناگفته نماند که این بهشت زیبا و پهناور به رایگان در اختیار هر کس گذارده نمی شود، بلکه خداوند (ج) درین ایت بنده گان خود را در تمام مراحل مورد آزمایش قرار میدهد و هرکسی را بفرار خود

کردارش پاداش عطا میفرماید چنانچه خداوند (ج) در آیه مبارکه فرموده اند:

هرگز! چنانکه پیشینان آزمایش شده اند، آینده گان نیز باید آزمایش شوند»
تفسیر: مردم گمان میکنند که ایمان آنها بدون امتحان پذیرفته است. هرگز! چنانکه پیشینان یعنی همانطوریکه حضرت یوسف (ع) در جوانی در برابر شهوات و در مورد عشق و زیبایی و سلیمان (ع) در مورد سلطنت و حکمرانی، و حضرت ایوب (ع) در مورد ثروت و مکتب، و حضرت ابراهیم (ع) در مورد فرزند و همچنین سایر پیامبران و پیشینان در این امور و غیره آزمایش شده اند.

آینده گان نیز مورد آزمایش قرار خواهد گرفت و در آخرت پاداش یا کیفر خواهند یافت.

زاری

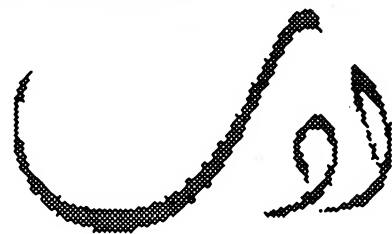
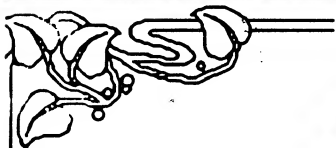
الهی د مصیبت په وړاندې زغم را
 صوری د خپل ایوب (ع) مالره هم را
 د ازمنبت په وړاندې وس نه لرم خدایه
 ابتلا وونه نجات د زیات وکم را
 شومدم کبې مې لاس لوړ درته نیولی
 دلته هلته حسنات په خپل کرم را
 چې به ته پرې خوشحالیږی لویه خدایه
 داسې خوی داسې عمل اوداسې دم را
 دازاری رانه قبولې کړې خاونده
 صداقت مینه اخلاص په هر قدم را
 په طاغوت چې له اتوم نه هم کاری وی
 هغه خوله هغه کلام هغه قلم را
 چې وی تاته د شهید له وینو گرانی
 حنیفی سترگوتنه هغه رنگې نم را

گفتم بدل که چند ستم دلبران کنند
 گفتم ز چشم ابروی شان بیم جان بود
 گفتم بیزم غیر قدح می کشند جیف
 گفتم ز دوستان حذر کی فند ضرر
 گفتم گهی ز صومعه سر بر کشم چه باک
 گفتم که قصد توبه نمودم چه رخصت است
 گفتم چه چاره است اسیران عشق را
 گفتم توان شنید حدیثی ز واعظان
 گفتم که آگه است چو بسمل ز لطف تیغ
 گفتا به صبر کوش مباد امتحان کنند
 گفتا دمی که تیر نگاه در کمان کنند
 گفت آتشست اینکه نباید بجان کنند
 گفت آن زمان که راز نهانت عیان کنند
 گفتا مرو که طعنه پیرمغان کنند
 گفتا که اهل عزم چنین و چنان کنند
 گفتا طلب ز حضرت ایزد امان کنند
 گفتا اگر گهی ز حقیقت بیان کنند
 گفت آنکان که خون بجل و ترک جان کنند

غمستان رستاق

ملول و زار و حیرانم بخون افشانی رستاق
 بجام خون غرق هستم به این مهمانی رستاق
 به این سرما و سردی ما به این آشفته زردی ها
 ز چشمم خون میریزد به این قربانی رستاق
 چه اندوه است در رستاق همه افتاده در گرداب
 فنا شد آرزو هایم به جان فشانی رستاق
 گلستان اش غمستان شدبهار اش غطه درمرداب
 بسوزد رگ رگ جانم به این ویرانی رستاق
 شکسته نونهالانش برفته روح از جان اش
 بیامد ابر و شد تاریک رخ نورانی رستاق
 خدا یا رحم کن برما ببین رنگهای زرد ما
 بکن رحمت ز درگاهت به پریشانی رستاق
 «دقیق» را نیست سیم و زر جز دستم سوی حق
 الهی شادگردانی دل زندانی رستاق

سروده از
 شریف الله «دقیق»

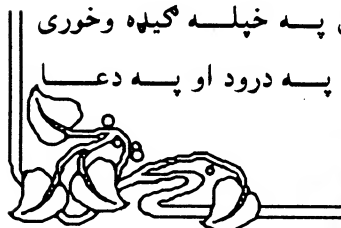

من که ...

من که می گزیم نه از جور زمان می گزیم
بل برین مردم و این نسل جوان می گزیم
مادران داغ جوانان وطن پس دیده است
طفولکان منتظر لقمه نان می گزیم
اندرین ملک کسی خرم و خندان نبود
من بدین وضع جهان وضع جهان می گزیم
نوعروسان وطن کرده حنا می نالند
دست و صورت به خون شوهر شان می گزیم
نو بهاران شده چندی ز وطن کرده فرار
حکمرانست درین خطه، خزان می گزیم
چون محرم شده نوروز بهار وطنم
با دل غرقه بخون ناله کنان می گزیم
سرومانند جوانان به جفا کشته شدند
سرو می بینم و بر سرو روان می گزیم
رحم و انسانیت و مهر و شفقت نبود
بخدا از غم صد پیر و جوان می گزیم
«ناصر» از درد مکن ناله علاجی نبود
من برین رهبر و آن باغ چنان می گزیم

له سپورمی نه هم رویشان بی معلم
تا د پوهی شمې بلې کړې نړي کښې
جهالت تهر دې ټول کړلو له ځمکې
ته د علم د عرفان بله ډیوه یې
د ږندو د لاس امساتلو مشال یې
حنیفی ته دې قلم په لاس کښې کښېد
خود به ته ورته جانان یې معلم

راشه مه کوه له چاسره جفا
لېژوندون دی ضایع کیږی بی وفا
په دنیا کښې هڅوک نه دی پاتی شونی
واړه تلونی دی که نن دی که سبا
دایاران چه نن وتاوته جلوه کا
په دوه ورځی پس په واړه شی فنا
که دیدن د دوی دی خوښ وی ورته څوره
چه فناشی بیابانه کله شی پیدا
د خزان پانهی چه بیللی شی له پناخه
په حکمت به نی پیوندنه کاحکما
چه په زمکه څاڅکی پریوزی له آسمانه
بیاله زمکی ختی نه شی په سما
همان مه کړه چه بیاسترگولره درشی
هغه اوښی چه له سترگوښی جدا
دا په هره ورځ چه خپژی بیل بیل نردی
هرچه پریوزی هغه نه شی ختی بیا
که جنت په زهدنه دی بی له فضله
هر سړی دی خپله غاړه کړی ادا
که د نس دپاره سل محنته وکړی
یو محنت به دی پکارنه شی فردا
که تمام جهان په خپله ځپه وخورى
یاد به نه شی په درود او په دعا
رحمان بابا

بیوپاور یا د ژوندیو شیانو برقی انرژي

Bio Power-energy from Living things

انجنيير گل زاده

شويده چه دغه اوبه د باکټريا د ودې او تغذیې لپاره ډيری مساعدی دی. بی فایدی او مضر واښه، د ونو پانی هم د دغه ډول باکټريا د تغذیې او تکثیر لپاره ښه سرچینی کیدلای شی.

د بیو پاور تاریخچه: History of

Biopower

د ژوندیو موجوداتو څخه د برقی انرژي حصول نوی نظریه او تیوری نه ده. پخوانیو خلکو د برښنا تر کشف نه مخ کی د یو ډول حیرانوونکو کبانو برقی شوکونه تر څیړنی لاندی نیولی وه. تر دغه وروسته د یو حل کشف وشوه.

لیوجی گلوانی "Luigi Galvani" د ژوندیو موجوداتو په عضلاتو او اعصابو کی د برقی انرژي په کشف بریالی شوه. څه موده وروسته په افریقا کی پیشی څیره کبان پیدا شول چه د انرژي اندازه ئی تر ټولو حیواناتو ډیره وه.

په بحرونو کی د کبانو ځینی خاص ډولونه هم پیژندل شوی دی چه هغوی محض د ډیری قوی برقی چارچ له کبله ډیر اهمیت لری.

برقی انرژي د مولدی منبع په دود استعمالیږی او د هغه انرژي د راډیوئی دستگاه د فعالیت، د بیړی د لار ښوونی او څراغونو د روښانه کولو لپاره په کار لویږی که څه هم د انرژي دغه نوی منبع ډیر عمر نه لری مگر ساینس پوهان دی ته هیله مند شوی دی چه گوندی داسی وقت راوړسیري خو بیوپاور Bio power د ډیری ارزانی انرژي ښه غوره کړی په ډیره آسانی سره کافی اندازه انرژي د انسانانو په اختیار کی ورکړی. د بیو پاور یو بل ښه خصوصیت دا دی چه د هغه د اومو موادو منابع ډیره ارزانه او پخوا په هیڅ شی کی نشوای استعمالیدلای هغه اضافی مواد چه د بل هیڅ شی لپاره نه په کاریږی او لازم دی چه ضایع شی، د بیو پاور د پاره ډیره ښه منبع گڼل کیږی.

د بیوسیل لومړنی مودلونه په قندی موادو سره تغذیه کیدل مگر اوس خودا ډیری نوری گټوری منابع د همدی مقصد لپاره منځ ته راغلی دی.

اوس ساینس پوهان په دی باب کی څیړنی کوی چه د بیوسیل لپاره سمندری او بحری اوبه په کار واچول شی ځکه معلومه

په کال ۱۹۶۲ کی د پوهانو یوه گروپ د راډیو دستگاه جوړه کړه چی ځینی ئی تر ۱۵ میلیو پوری رسیدلای شوای همدغی دستگاه په نوموړی مسافه کی په میلیونونو مخابری اجرا کړی. د راډیو نوی دستگاه د ساینس پوهانو د ډیری حیرانتیا سبب شوه.

د ساینس پوهانو د حیرانتیا علت څه شی

وه؟

د دوی د حیرانتیا اصلی علت دا وو چی د نوی جوړی شوی راډیوئی دستگاه برقی انرژي د داسی بطری څخه په لاس راتله چه د باکټريا Bacteria څخه جوړه شوی وه. د لومړی ځل لپاره د ژوندی موجوداتو د یوه شکل څخه برقی انرژي په لاس راغله او د علمی کارونو د پاره په کار ولیدل. نوی بطری د بیوسیل Bio cell په نامه یادیږی دغه بطری مایع مواد او کوچنی ژوندی موجودات د انرژي د منبع په توگه استعمالوی، همدغه ژوندی موجودات دی چه په مستقیم ډول سره نوموړی مایع انرژي په برقی انرژي سره اړه وی دغه نوی بطری تر تجربوی دلچسپی نه ډیر ارزښت درلودی.

په اوسنیو وختو کی بیوسیل Bio cell

د څېړنې او تحقیق کارگران په دې رمز پوه شويدي چه پخپله د انسان په وجود کې هم د برقي انرژي يو لړ مقدار توليديږي. د انسانانو زړونه د برقي انرژي يو لړ مقدار توليدوي که څه هم اندازه نې ډيره لږده مگر د نوو عصري الاتو په مرسته د هغه معيار ثبت شويدي.

يوازي په زړه کې برقي انرژي نه توليديږي بلکه مغز هم يوه معينه اندازه انرژي توليدوي. په زړه او مغزو کې د برقي انرژي کشفول د طبابت د نړۍ يو بل ښه پرمختگ گڼل کېږي.

ځکه چه نن ورځ ډاکتران د برقي څپو په اندازه کولو سره د ناروغي خصوصيت او نوعيت ټاکلای شي سره له دې چه پخوانيو انسانانو ته د برقي او ژوندانه د اړيکې په باب پورتني اطلاعات موجود وه مگر تر شلمې پېړۍ پورې په دغه برخه کې د برقي انرژي د توليد او گټه اخيستلو په لار کې جدې کارونه شروع شوي او د باکټرياو برقي ارزښت ته چا دومره توجه نه درلوده.

په ۱۹۱۲ کال کې لومړنۍ تحقيقاتي مواد خپاره شول او د ۱۹۶۰ کال را په دې خوا د بيو پاور په ساحه کې ډيرې ژورې څېړنې وشولې او بيوسيل د لابراتوار او تجربې د تنگ محيط څخه د عمل پراخ ډگر ته راووت.

بيوسيل څه ډول کار کوي؟ How the

Bio cell works

د ډيرې پخوا زمانې څخه راپدې خوا ساينس پوهانو ته دا ټکي څرگند وو چه باکټريا د انرژي بيل بيل قسمونه توليدوي روښناني او تودوخه هم په دغه ډله کې راځي. باکټريا د انرژي د شکل او نوع د بدلون لپاره

ډير عالي قابليت لري مگر پخپله نه شي کولای چه برقي انرژي منځ ته راوړي.

ډير پخوا انسانان پدې بريالۍ شول چه د عادي بطري په مرسته سره کيمياوي انرژي په برقي انرژي سره واړوي. که چيرې په يوه کيمياوي مرکب کې دوه مختلف فلزونه د اوبو په موجوديت کې کښيښودلي شي په دغه وخت کې به يو د عناصرو څخه د کيمياوي ترکيب د اتومونو تر جباري لاندې واقع شي او دغه عمليه به تر هغه وخته پورې پايښت وکوي څو همدغه عنصر بالکل تجزيه شي. د همدغه تعاملاتو په ترڅ کې به برقي انرژي چه د الکترونونو د حرکت څخه عبارت ده د دو عناصرو ترمنځ په يوه هادي جسم کې منځ ته راشي. په عادي بطريو کې عموماً زنگ Zinc او کاربن Carbon استعمالېږي.

ټول ژوندي موجودات په حقيقت کې د بيوشيمي پيلاتو Biochemical fud حيثيت لري د دوی ډير توپير په دې کې دی چه يو ډير گڼ شمير نې د برقي انرژي پر ځای په حرارتي انرژي سره اوړي د ساينس پوهانو عمده وظيفه دا وه چه «بيو الکريتي Bio electerety» «حياتي برق» امکانات منځ ته راوړي دلته بايد داسې زمينه منځ ته راوستل شي څو ژوندي موجودات د کيمياوي محلول څخه برقي انرژي، يوي د باندې دورې ته نقل کوي کله چه محققينو د پيل په يوه يا دوه قطبونو کې باکټريا ځای پر ځای کړل دوی نه يوازي وليدل چه په خارجي دوره کې برقي انرژي را پيدا کېږي بلکه ددغې انرژي د توليد سرعت هم ډير لوړ دی. لومړنۍ بيوسل هغه وخت عامو خلکو ته وښودل شوه چه يوه راډيويي دستگاه د ژوندي موجوداتو د انرژي په اساس فعاله کړه

شوه.

ډاکټر فريد ريک سيسلر Dr. Frede rick sisler د پيل په يوه قطب کې باکټريا کښيښودله او د بحيرې د اوبو څخه نې د کيمياوي محلول په حيث استفاده وکړه. تر څو د برقي انرژي يوه منبع لاس ته راوړي. په بيوسل کې د بحيرې د اوبو د استعمال گټور توب په اسانۍ سره ليدل کيدلای شي. ډاکټر سيسلر د تورې بحيرې اوبه ددې ډول پيلاتو د اومو موادو لپاره ښه گټور او ستره سرچشمه گڼي ځکه ددغې بحيرې اوبه په خپل ځان کې داسې باکټرياوي لري چه هغه په ډيره اسانۍ سره کولای شي برقي انرژي توليد کړي ددغې بحيرې د اوبو يو بل ښه خصوصيت لا هم دا دی چه د باکټريا لپاره هغه مواد چه د برقي انرژي سرچشمه گڼل کېږي هم په دغو اوبو کې په کافي اندازه وجود لري.

د سيسلر د راډيويي ستيشن ترڅنگ د بېړۍ موډل جوړ شوه چه په يوه ولاړ حوض کې د بيوسيل د انرژي په اثر په حرکت راغلي دلته انرژي پخپله د اوبو څخه په لاس راتله. پر قندي موادو او بحري اوبو سربېره د بيوسيل د پاره د اضافي شيانو ډير ډولونه استعماليدلای شي. پدې ډول سره ليدل کېږي چه د بيو پاور له لارې مور کولای شو فاضله مواد امحا کړو او د هغوی د امحا څخه برقي انرژي تر لاسه کړو.

د بيوسيل داسې ډولونه هم ايجاد شويدي چه روښناني د سونگ د موادو په دود مصرفوي. ساينس پوهانو يو ډل نباتات چه الجي Algae نومېږي په لويو لوبښو کې روزلي دي دوی په تجربه سره ثابت کړي دي چه همدغه الجي کولای شي په مستقيم ډول د

لمر و بینائی به برقی انرژی سره واپړی.

د اتازونۍ د معدنو موسسې د بیوسیل سره خپله ډیره علاقه وښودله د بیوسیل داسې یو موډل ټی جوړ کړی چه هغه د بکتیریا د تغذی لپاره د هوا د اکسیجن څخه کار اخلی. پدی ترتیب سره چه د بیو پاور انرژی د هری منبع څخه چه د تصور وړ وی لاس ته راتلائی شی.

بیوسل په کار کی: Biocells At work

دا ټکی باید هیر نه کړو چه بیوسل یوه نوی علمی اله ده. په ۱۹۶۲ کال کی د لومړی ځل لپاره د راډیو دستگاه په بیوسیل سره فعاله شوه په همدغه کال کی د ساینس پوهانو یوه غونډه د بیو پاور په هکله وکړه، په غونډه کی څلور تحقیقاتی رپورټونه واوریدل شول دغو څلورو رپورټونو د پنځوسو راتلونکو کلنو د پاره ډیر مواد درلودل کله چه د لومړی ځل لپاره د ډاکټر سیسلر او د هغه د شرکت کارو خلکو ته وښودل شو په همدغه وخت کی یو بل شرکت په پټه د حکومت د پاره د یوه فرمایش د اجرا کولو په کار اخته وو.

د کالیفورنیا یو بل شرکت هم د بیوسل سره علاقه پیدا کړه دوی غوښتل چه په دی حقیقت ځانونه پوه کړی چه بحری نلانی د کیمیاوی تعاملاتو په اثر خوړل شویدی. دوی د څیړنو په ترڅ کی دی نتیجی ته ورسیدل چه بکتیریا د نلاتو د خوړلو لوی عامل دی او له همدی ځایه څخه شرکت ته دا فکر پیدا شوه چه بکتیریا باید د برقی انرژی د سرچشمی په حیث استعمال کړی شی.

هغه فعالیتونه چه د حکومت ملاتړنی درلودی وکړلای شوی چه د بیوپو د خبرتیا

لپاره راډیوئی سیستمونه د بیوپاور پر اساس جوړ کړی.

په تحقیقاتی موسساتو کی د بیوسل بیل بیل ډولونه جوړ شول چه د اکثر و اندازه ئی د موټر د بطری په اندازه وه. ددغه جوړو شویو بطریو انرژی د یوه واره څراغ د روښانولو لپاره کفایت کاوه.

نورو شرکتونو هم د بیو پاور سره علاقه پیدا کړه په ۱۹۶۲ کال کی لسو صنعتی موسسو او یوه پوهنتون په دغه برخه کی ډیر جدی اوارت تحقیقات شروع کړل.

د فضائی بیوپو طراحان هم د بیوسل سره ډیره علاقه وښودله ناسا NASA- یا د امریکا د ملی فضائی تحقیقاتو موسسې گڼ شمیر پروگرامونه پدغه برخه کی طرح کوی او (۳۳) شرکتونو د هغو د اجرا لپاره خپله تیاری ښودلی ده. هغه بیړی چه انسانان فضائی سفرونو ته بیانی هلته د بیوسل امکانات تر څیړنی لاندی نیولای شوی.

بیوسل د الجی نومی نبات په مرسته چه د لمر د وړانگو په مقابل کی عکس العمل ښی وکړای شوی چه اضافی مواد په گټوری هوا، اوبو، غذا او برقی انرژی سره واپړی. همدغه انرژی د بیړی د مخابراتی الاتو لپاره استعمالیدلای شی.

که څه هم د بیو پاور علم یو ځوان علم دی مگر په ډیره بیړه مخ په وړاندی ځی.

د پطولو ځینی شرکتونه غواړی چه د خپلو تولیداتو اضافی مواد د بکتیریا د تغذی او تکثیر لپاره په کار واچوی. د نورو گټورو موادو په برخه کی هم د بیو پاور لپاره تجربی شویدی او ښی نتیجی ځنی لاس ته راغلی دي

د بیوسل مستقبل Bio cell's Future

بیوپاور د برقی انرژی د تولیداتو یوه

ډیره نوی څانگه ده او تر اوسه پوری لا د هغه د پراخی گټی اخستلو امکانات نه دی برابر شوی.

په پخوا زمانو کی خلکو په بیلو بیلو طریقو سره کولای شوی کیمیاوی انرژی په برقی انرژی واپړی مگر د بیو پاور طریقه چه له یوه اړخه څخه ډیره ساده او بل دا چه حاصل ئی ډیر دی یعنی څومره انرژی چه ورکول کیږی بیرته په هغه اندازه انرژی تری حاصلیدای شی. د بیو پاور لپاره هغه مواد استعمالیدلای شی چه په عملی ژوند کی هیڅ ډول گټه ونه لری.

د بیوسل متخصصین عقیده لری که چیری د بیوسل لپاره د سمندر اوبه، اضافی مواد، هوا او د لمر وړانگی استعمال شی او مطلوبه نتیجه تر گوتو شی په هغه صورت کی به انسانان د داسی انرژی منبع په اختیار کی ولری چه د تل لپاره به پایښت وکړی. او د تمامیدلو ویره به ئی له منځه ولاړه شی.

د څو پیرو راپدی خوا لرگی، سکاره، او تیل د سونگ لپاره استعمالیدل مگر بیوسل به د طبیعت یو بل سوغات وی چه ددغو موادو ځای به ونيولای شی. د بیو پاور انکشاف یوازی د انرژی د تولید له کبله گټور نه دی بلکه د غذائی موادو په تولید کی هم ښو نتیجو انتظار کیدلای شی.

بیو پاور د کرنی، صنعتی کیمیا، کیهانی مزیو، اتوماتیک قدرتونو او نورو ډیرو مصنوعی الاتو لپاره گټور تمامیدلای شی، دا ډیر په زړه پوری اصل دی چه د بکتیریا وړ بطری دومره گټور توب وښودی څو د علم د پوهانو توجه ئی ځان ته ورواړول. د بیوپاور حقیقی محرکه قوه ژوند دی.

به نقل از کتاب

زبان و ادبیات دری در درازنای زمانها

تلخیص و نگارش خدیجه صدیقی قسمت دوم

شهر های حوزه هیرمند و سیستان افغانی در طول قرنهای سوم و چهارم هجری این خط روی مهرها، نگینها و انگشترها حکاکی میشده است.

و اما از نظر آمیزشهای ادبی میان پهلوی پارتی و پهلوی ساسانی:

در این هیچ جای شبه وجود ندارد که میان پهلوی پارتی و پهلوی ساسانی آمیزش های صورت گرفته و هر کدام به نوبه خود چیزی از دیگر به عاریت گرفته اند. این نکته در خلال پژوهشهای گسترده و دامنه دار زبانشناسان گواهی داده است. اما بیشترین اثر گذاری از طرف پهلوی پارتی بالای پهلوی ساسانی صورت گرفته، چه این زبان دارای قدامت بیشتر و تسلط سیاسی بیشتر بوده.

بیشترین عاریتگیریها مربوط پهلوی ساسانی است که از پهلوی پارتی اخذ و مورد استفاده قرار داده است. بر علاوه آنکه بسیاری از واژه ها از پهلوی پارتی به پهلوی ساسانی راه یافته، برخی از اصطلاحات خاص، اسما، افعال و غیره نیز به پهلوی ساسانی راه گشوده در ساحات گوناگونی به ویژه در محاورات روزمره مورد استعمال قرار گرفته است.

روزگار بود به ابتکار خط سریانی صاحب خط سطر نجیلی شد. همچنان پهلوی ساسانی پس از انحطاط تسلط کوشانیان در خراسان و استیلای ساسانیان در این سر زمین به انتشار آغازیده و تا اندازه در صفحات شمالی و غربی افغانستان منتشر شد، که ساحه نفوذ و انتشار آن در سیستان بیشتر و طولانی تر از مناطق دیگر بود.

پس از آنکه رسم الخط خروشتی دراواخر قرن پنجم از میان رفت، در همین هنگام رسم الخط پهلوی دارد صحنه شده و خاصاً روی مسکوکات یفتلیها جاگزین شد.

به هر صورت پس از یفتلیها دردوره زمامداری رتبیل شاهان کابلی و کوشانی یفتلی دریک روی مسکوکات پراگرت

گندهاری با رسم الخط برهمی سانسکریت (دیواناگاری) نقش است و روی دیگر آن رسم الخط پهلوی به نظر میرسد که این روش در خلال قرون سوم و چهارم هجری معاصر صفاریها و آغاز دور غزنوی در کابلستان ادامه یافته است. رسم الخط پهلوی بیشتر روی مهرها و نگینها و عمومیت داشت تا روی مسکوکات و در

نفوذ ساحوی پهلویها، زادگاه زبان دری و زمان پیدایش آن:

پس از آنکه مرکز سلطنتی پارتها از خراسان غربی به غرب ایران انتقال یافت، زبان پرتوی به تدریج راه نفوذی میان توده ها برای خویش گشود و در اندک زمانی در صفحات مرکزی و شمالی ایران انتشار یافت، ولی از آنجایی که پارتها دراوایل دوره یونانی مآب بودند و در مورد گسترش این زبان چندان توجهی به عمل نمیاوردند این زبان آنقدرها که در خور بود نتوانست عمومیت حاصل نماید تا آنکه سیاست پازرتها دچار دگرگونی شد و منحنی زبان رسمی درکانون زبانهای آن خطه یعنی در فارس مورد پذیرش قرار گرفت و به آن رسمیت داده شد.

چنانچه در بحث گذشته یاد آوری کردیم، در اثر ورود لهجات اسکایی، تخاری و کوشانی و آمیزش آنها با پرتوی زبان سفدی به وجود آمد. که دوشا دوش این زمانه ها رسم الخط سریانی با آمدن نسطوریها به خراسان راه یافت.

خط پهلوی با آنکه نقایصی در طرز ادای تلفظ واژه ها داشت در مجاورت رسم الخط سریانی که بهترین نمونه رسم الخط آن

به هر صورت پهلوی پارتی چون قدامت بیشتری داشته و نسبت به پهلوی ساسانی دوره تکاملی خود را زودتر طی نموده و از جهتی هم از دیدگاه سیاسی و مدنی مسلط تر بوده است، بدین جهت تأثیرات عمیقتری را بر پهلوی ساسانی وارد نموده است.

از خلال آثاری که از پهلوی باقی مانده و به دسترس دانشمندان قرار گرفته چنین نتیجه بدست میآید که رسم الخط پهلوی پارتی ساسانی مانند رسم الخط خروشتی، بر همی، دیواناگاری و میخی مآخوذ از رسم الخط آرامی میباشد ولی همانگونه که میان هر دو پهلوی تفاوتی وجود دارد میان رسم الخط آنها نیز ناهمگونی های قابل ملاحظه است.

رسم الخط پهلوی ساسانی خیلی ساده تر از پهلوی پارتی بوده که دارای بیست و پنج حرف بود و این ۲۵ حرف همه حروف واول(صدادار) و کانسونت(پیسدا) را شامل بود. این حروف به دو شکل یعنی گسته و پیوسته به نوشتار درمیآمد که حروف گسته برای کندنکاری روی سنگنوشته ها و حروف متصل برای نوشته های عادی روزمره مورد استفاده قرار میگرفت.

رسم الخط پهلوی ساسانی بعد از سقوط کوشانیهای بزرگ و به قدرت رسیدن ساسانیها در افغانستان یعنی در او آخر قرن سوم مسیحت به سرزمین افغانستان راه بسط و توسعه گشود و انتشار حاصل نمود، که این انتشار از آغاز دوره اسلامی تا عهد معاصر صفاریان ادامه داشت و در ضرب سکه های خویش از این رسم الخط استفاده مینمودند. زبان پهلوی ساسانی را درجهان ادبیات به نام (اسکایی) و (تخاری) میشناسند.

نظر به کاوشهای که دانشمندان عرصه زبانشناسی پیرامون این زبانها انجام داده اند، به این نتیجه رسیده اند که زبان

تخاری مربوط به قسمتی از قبایل سیتی من جمله کوشانیهاست، که درنخست آن را (ایرانی شرقی) یا (آریایی شمالی) میخواندند، تا بالاخره به همان نام (تخاری) مسمی گردید. اسکایی را که بقایای لهجات را در میان لهجات پامیر کنونی سراغ میدهند جزء شاخه شرقی زبانهای ایرانی میدانند.

و اما زبان سغدی. این زبان محتملاً در اثر آمیزش لهجات تخاری و اسکایی با پهلوی پارتی (پروثی) درحوزه اکسوس پا به عرصه وجود گذاشته و در دو کنار رود آمو، سغدیان و باختر انتشار پذیرفته است. بوداییان، مانویان و نسطوریان باختر تا هنگام اختراع رسم الخط (سطرنجیلی) آری زیاد به آن نوشتند و از این به بعد آثار بیشمار دیگری به زبان سغدی با رسم الخط سطرنجیلی به قلم تحریر در آمد.

یاد آوری این زبان (سغدی) در تاریخ ادبیات سر زمین ما اهمیت قابل ملاحظه را دارا میباشد زیرا این يك امر واضح و آشکار است که زبان سغدی در بنیانگذاری زبان دری کنونی نقش مؤثری را ایفا نموده است، چنانچه اکثریت علما را عقیده بر آنست که در اثر آمیزش پهلوی پارتی (پروثی) با سغدی و تأثیر لهجه های زند در تخارستان، ماوراءالنهر و باختر، زبان دری زاده شد.

قبل از آنکه پیرامون زادگاه اصلی زبان دری بحث نماییم، بجا خواهد بود تا پیرامون مملکت آریانای قدیم (افغانستان امروز) سخنی چند آوریم تا در پرتو آن به صورت بهتر بتوانیم به هدف نایل آیم.

مؤرخین یونانی خاکهای میان اکسوس (رود آمو) و اندوس (دریای سند) را که زادگاه اصلی قبایل آریایی بود، به نام (آریانا) یاد نموده اند. پس از آمدن دین مقدس اسلام، عربهای این سر زمین را که

مرز شرقی امپراتوری اسلامی بود (خراسان) میگفتند که آمدن آن (جایگاه طلوع خورشید) است.

کتاب (حدود العالم من المشرق الى المغرب) که در سال (۳۷۲) به رشته تحریر در آمده و مؤلف آن معلوم نیست، در صفحات (۶۲ و ۵۵) حدود خراسان و شهر های آنرا چنین توضیح مینماید:

ناحیهیست که مشرق وی هندوستان است و جنوب وی بعضی از حدود خراسان (۴) و بیابان سغد است و مغرب وی حدود هری و بعضی نواحی گرگانست و شمال وی حدود غرجستان، گوزگانان و تخارستان، غور و رود جیحونست.

نیشاپور، سبزار، نسأ، طوس، هری (هرات)، پوشنگ، (زنده جان)، بادغیس، سرخس، غرجستان (هزاره جات)، مرو، گوزگانان (مینه)، بلخ، طخارستان (قطغن)، هامیان، غور،

بست، طالقان، خلم، سمنگان، بغلان، سیستان، زرننگ (زرنج)، فره (فراه)، قرنی، کابل، غزنین، زابل، پروان و بدخشان.

کتاب دیگری به نام (معجم البلدان) در مورد معنی خراسان چنین مینماید:

خر (مخفف خورشید) در زبان فارسی دری به نام آفتاب است و اسان یعنی اصل یا مکان شی. که مجموعاً میشود: (مکان اصلی خورشید).

پس نظریه تذکر اسمای این شهر ها که مؤلفین (حدود العالم و معجم البلدان) آن را در کتب خویش آورده اند میتوان به این نتیجه رسید که افغانستان امروز همان خراسان قدیم میباشد که بعداً در فراز ها و نشیبهای ایام و گیرودار زمانه ها چند شهری از این شهر ها به دست دیگران افتاده است.

لازم به تذکر میتواند بود که در آن هنگام یعنی در دوره ورود اسلام در این سر زمین مجموع این مناطق را (خراسان)

مینامیدند و نام (افغانستان) در آن روزگار وجود نداشت، و تا هم اکنون به این نام یعنی (افغانستان) مسمی می‌باشد.

به هر حال در اثر پژوهشها و تحقیقات دانشمندان این نکته به اثبات رسیده که خاکهای میان آمو و سند زادگاه و پرورشگاه زبانهای خوانواده هندو آریایی (هندو ایرانی) بوده و زبانهای ویدی، اوستایی، پراگرت گندهاری، سانسکریت کلاسیک، پهلوی پارتی، سغدی، اسکایی، تخاری، پهلوی ساسانی و غلجه یی پامیرو نورستانی که هنوز هم در دامان دره سر سبز مناطق شمالشرقی افغانستان موجودیت خود را حفظ نموده اند، در این مناطق زاده شده و به مرور زمان به تکامل رسیده و با گذاشتن چند لهجه و شاخه، خود مرده اند و از اختلاط شاخه های آنها با همدیگر زبانهای دیگری به عرصه وجود ظهور نموده است.

زبان دری که تاریخ تقریباً دو هزار ساله دارد، در همین زادگاه زبانهای دیگر خانواده هندو آریایی پایه عرصه وجود نهاده و در نخست ساکنین کابلستان، زابلستان، غزنین، بدخشان، نیمروز (سیستان افغانی)، بلخ، قطغن و هری آن را وسیله افهام و تفهیم خویش قرار داده بودند: چنانچه نمونه های از طرز تکلم دری خالص تا هم اکنون در برخی از ساحات مرکزی، شمالی، و غربی افغانستان معمول است. و از همین جاها بود که نخستین جوانه های زبان دری به رویش تکاملی پرداخت و پس از مروردوره های نوپا وگی و فراز ها و نشیب های متعدد، اکنون به درخت کشن شاخ و پر باری مبدل شده است.

نظریه گواهی آثاریکه از خرابه های شهر تورقان به دست آمده و تحت بررسی دانشمندان قرار گرفته است، این نکته هویدا میگردد که زبان دری مشابهت های تام با زبان سغدی و پرتوی داشته است. وجود واژه های دری در زبان سغدی میتواند دلیل

محکمی باشد برای ارتباط عمیق ریشه یی زبان دری با سغدی و پرتوی یا پهلویی خراسانی نه با پهلوی ساسانی که لهجه از فرس قدیم است.

بدین ترتیب زبانهای سغدی و پرتوی که طی چندین قرن قبل از اسلام در ماوراء النهر، تخارستان وجود داشته اند و در تشکیل زبان دری نقش مهم داشته اند.

از جانب دیگر زبان دری زبانی نیست که پس از تا بود شدن پهلوی ساسانی به میان آمده باشد. بلکه هردو موازی هم یکی در فارس و دیگری در افغانستان پرورش یافته و در سیر زمانه های معین در قلمرو های یکدیگر نفوذ حاصل نموده و دامه، گسترش گشوده اند. همچنان سلاست و روانی دری بر پهلوی هویدا است.

این نکته را نیز باید به خاطر داشت که وقتی زبان دری و پهلوی ساسانی در معرض هجوم زبان تازی (عربی) قرار گرفتند، پهلوی پس از قرن سوم و چهارم هجری در ایران به تدریج از ساحه نگارش برداشته شد و پس از قرن هفتم هجری از تمام سر زمین ایران رخت سفر پرست ولی زبان دری که تا قرن چهارم به افغانستان و ماوراءالنهر منحصر بود رو به انکشاف گذاشت و آثاری پرمایه و پایای منشور و منظوم با این زبان پخته و سلیس به رشته نگارش درآمد در حالی که در طول این عصر در همه سرزمین ایران اثری وجود ندارد که گواهی ده نگارشگری آثار بدین زبان باشد. عبدالله فرزند مقفع را دال بر این نکته است که:

دری زبان شهرهای مدائن است و کسانیکه در دربار شاه بودند به آن سخن میگفتند و آن منسوب به نزدیکان دربار است و از میانزبان مردم خراسان و مشرق، زبان اهل بلخ بران غالب است.

با اینهمه دلایل و شواهد، نمیتوان اشعار و سرودههای شعرای را که در اوایل

عهداسلامی سروده شده و اکنون قدیمترین نمونه های آنرا ما در دست داریم، نادیده گرفت. هر چند این اشعار مربوط به دوره های آغازین اسلام است و اثرمقدمتری نسبت به آن در دست نیست، ولی برای این نکته کافیست که گفته شود متانت، برجستگی و پرمایگی این آثار مبین این رمز است که این زبان در آغاز دور اسلامی بصورت یکبارگی بپایان نیامده بلکه سابقه چندین قرن داشته تا به این سرحد پختگی، لطافت و فصاحت رسیده است.

به قول استاد دوکتور محمد معین استاد دانشگاه تهران، زبان پارسی (نودری) نخستین بار در مشرق ایران اسلامی (خراسان) انتشار یافت، چه زبان عامه مردم مغرب و شمال ایران در قرونهای اول اسلامی پهلوی و لهجه های محلی نزدیک بدان بوده و اشعار هم که در جبال و آذربایجان و طبرستان و مغرب ایران گفته میشد تا مدتی به زبان پهلوی یا طبری یا دیگر زبانهای محلی بود، لیکن قدیمترین اشعار پارسی که در خراسان و سیستان (نیمروز افغانستان کنونی) توسط گویندگانی مانند حنظله بادغیسی، محمد بن وصیف سکزی، بسام کروخارجی، و دیگران سروده شده و زبان فصیح پارسی بود و سرود کرکوی بنابر روایت تاریخ سیستان (خواه آن را ساخته دوره پیش از اسلام بدانیم یا ساخته دوره اسلامی) هم به زبان پارسی است نه پهلوی. سر انجام زبان دری در اوخردور سامانیان و اوایل دوره غزنویان بنابر فتوح سلاطین خراسان در مناطق ری، اصفهان و گرگان راه نفوذی برای خویش در سر زمین ایران گشود و آهسته آهسته دامنه این نفوذ و گسترش وسعت حاصل نموده نخست در قرن چهارم هجری منحصیث زبان علمی و ادبی جانشین پهلوی ساسانی شد. بقیه در شماره آینده.

اولین خلیفه اسلام حضرت ابوبکر صدیق (رض)

تئیه کنند، و ستمین، لسانی پوهنځی شرعیات، پوهنتون املات المؤمنین

اسم مبارکش عبدالله و لقبش صدیق و عتیق است که آن حضرت (ص) او را به این دو لقب مفتخر گردانیدند، کنیت شان به هشتمین پشت آن حضرت (ص) وصل می گردد.

ولادت شان به دو سال چند ماه پس از ولادت با سعادت رسول اکرم (ص) واقع شد و پس از رحلت حضرت محمد (ص) به دو سال و چند ماه نیز وفات نمودند و عمر ایشان هم ۶۳ بود.

در حیات آن حضرت (ص) وزیر شان پس از رحلت جانشین ایشان قرار گرفتند و دو سال و سه ماه و نه روز مسند خلافت را زینت بخشیده و به هفدهم جمادی الاخر سنه ۱۳ هجری مابین مغرب و عشاء از این دار فانی رحلت فرموده و در جوار حبیب خویش رسول اکرم (ص) در همان روضه مقدس تا قیامت استراحت فرمودند.

در اولاد ایشان سه پسر بود که عبارتند از عبدالله، عبدالرحمن، محمد بن ابی بکر و نیز سه دختر داشتند حضرت اسماء والده حضرت عبدالله بن زبیر، حضرت ام المؤمنین عایشه صدیقه (رض) و ام کلثوم که به وقت وفات صدیق (رض) در شکم مادر بود.

احوال پیش از اسلام:

حضرت ابوبکر صدیق (رض) از جمله اشراف قریش و دارای ثروت سرشار و عزت زیاد بود و در میان اهل مکه تا حدی مقبول بود که هرگاه از کسی ضامن میشدند قابل اعتبار بود و همه مردم با او محبت زیاد داشتند و بسیاری از کارهای مردم به

وسیله او انجام می گرفت، در فن شعر گوئی مهارت خاصی داشت اما بعد از اسلام شعر گوئی را ترك دادند و در زمان جاهلیت هرگز نه شراب نوشیده بودند و نه بت پرستی نموده بودند.

احوال بعد از اسلام:

به مجرد بعثت آن «نبرت» (ص) بدون هیچگونه معجزه از همه جلوتر مشرف به اسلام شدند زیرا حق تعالی فطرت سلیمه به او عطا فرموده بودند و ایشان کار تبلیغ را آغاز نمودند در آن ایام پرخطر قبل از هجرت که اظهار اسلام خود کار مشکل بود در آنوقت پرخطر برای مسلمان گردانیدن دیگران سخن به کار بردن فقط کار صدیق اکبر (رض) بود وعده از اشراف قریش بذریعه وعظ و تبلیغ ایشان مشرف به اسلام گشتند از عشره مبشره حضرت عثمان حضرت طلحه، حضرت زبیر، حضرت سعد بن ابی وقاص، حضرت عبدالرحمن بن عوف (رض)

بنا به هدایت ایشان گرویده اسلام شدند. هنگامیکه حضرت صدیق مشرف به اسلام شدند علاوه از اموال تجارت چهل هزار درهم که نزد ایشان بود در خدمت رسول خدا (ص) و اشاعت اسلام مصرف کردند و هفت برده را که به علت مسلمان شدن هدف ظلم قرار گرفته بودند خرید و آزاد نمودند که در جمله آن حضرت بلال (رض) نیز بود.

بعد از اسلام در جلوی خانه خویش مسجدی ساختند و این اولین مسجدی بود که در آن تعلیم قرآن عملاً پرداخته شد و

درین مسجد هر روز بوقت صبح حضرت ابوبکر صدیق (رض) می نشست و قرآن مجید تلاوت می نمودند و کفار ایشانرا مزاحمت می کردند.

درمکه معمول روز مره آن حضرت (ص) این بود که صبح و شام در خانه حضرت صدیق (رض) تشریف میبردند و در امور مشاورتی از ایشان رأی میگرفتند و هنگامیکه حضرت خدیجه (رض) وفات نمودند و حضرت محمد (ص) محزون بودند حضرت صدیق (رض) دختر خویش حضرت عایشه (رض) که در آن وقت کم سن بود به نکاح پیامبر (ص) در آوردند و رقم مهر را از خود اداء نمودند. وقتیکه حضرت محمد (ص) به معراج تشریف بردند از همه اول حضرت صدیق (رض) این خبر را تصدیق نمودند از همین رو لقب صدیق را مفتخر گردیدند.

هنگامیکه کاملاً سیزده سال هرگونه ظلم و ستم کفار را محمد (ص) و اصحاب تحمل نمودند بذریعه وحی به حضرت محمد (ص) دستور رسید که از مکه به مدینه هجرت نمایند. درین سفر حضرت محمد (ص) ازقام جماعت صحابه فقط صدیق (رض) را انتخاب نمودند و درین سفر رفیق آن جناب (ص) قرار گرفت و خدمات مالی و جانی را با محمد (ص) نمودند، چنانچه حضرت محمد (ص) در مورد خدمت ابوبکر (رض) در سفرانی که پنج روز قبل از وفات ایراد فرموده بودند در آن فرمودند: «هرکسی بر ما از هر نوع احسانی کرده ما مکافات او را اداء نموده ایم مگر حضرت

صدیق (رض) که عوض خدمات وی را خداوند (ج) در روز رستاخیز خواهد داد. و همچنان حضرت عمر (رض) در عہد خلافت خود میفرماید: «که اگر ابوبکر صدیق (رض) فقط خدمت یک شب غار یا قتال مرتدین را بمن داده و تمام اعمال عمر مرا بگیرد هنوز من فایده خواهم برد» حالات بعد از هجرت:

بعد از هجرت آن مصائب که هر وقت در مکه پیش می آمد پایان یافته بود اما در مدینه منوره خدمات نوع دیگر به مسلمانان محول گردیده بود و امتحان جانبازی به نحو دیگر از ایشان آغاز گردید که به مسلمانان اجازه جهاد رسید سلسله غزوات قایم شد و در تمام غزوات حضرت صدیق (رض) با پیامبر (ص) بود و خدمات شانرا بجا آوردند.

بیان خلافت حضرت صدیق (رض)

بعد از رحلت افسوس ناک آن حضرت (ص) انصار در سقیفه بنی ساعده اجتماع کردند تا کسی را به خلافت برگزینند و می خواستند که یک خلیفه از انصار باشد و یکی از مهاجرین اما تقرر دو خلیفه تا چه اندازه باعث افتراق بود از نظر کسی پوشیده نیست لذا حضرت ابوبکر صدیق (رض) و حضرت عمر (رض) به غرض تدارک این افتراق انتظام خلافت را بر دهن جنازه آن حضرت (ص) مقدم دانستند و به آنجا رفتند بالاخره همه بر صدیق (رض) اتفاق کردند و کسانی که آنجا حضور داشتند بر دست حق او بیعت کردند ابتداء بیعت به وسیله یکی از انصار انجام گرفت باز در روز دوم بیعت عمومی واقع شد و تمام مهاجرین و انصار او را خلیفه رسول الله (ص) دانستند.

کارنامه های با برکت خلافت حضرت صدیق (رض):

اگر چه زمان خلافت آنجناب (رض) خیلی کوتاه بود اگر بجای ایشان فرشته ای قرار می گرفت کاری نمی توانست انجام دهد چنانچه چندی امور درج ذیل است. از همه نخستین و مهم ترین کار تدفین

و جنازه آن حضرت (ص) بود که حضرت صدیق (رض) آنرا با حسن ترین نوع پایان بخشیدند، وفات حضرت محمد (ص) بر صحابه (رض) طوری وقوع یافت که حواس آنها را مختل کرده بود بعضی از وفات شان انکار کردند چنانچه در روایات مذکور است از همه اولتر حضرت صدیق (رض) این کار را انجام داد که در حجره مقدس تشریف برد و چادر از رخ انور بلند کرده و بر جبین مبارک بوسه داد و از سوز جگر این چند کلمات بر زبان مبارک جاری گشت «ای نبی من، ای دوست من» این را گفته خارج شد.

و سخنرانی فرمودند که هر نقطه آن برای مسلمانان آب حیات بود و نیز اعلام کرد که خبر وفات حضرت محمد (ص) در قرآن مجید وجود دارد و نیز فرمودند: مردمیکه محمد (ص) را عبادت می کردند بدانند که ایشان رحلت فرمودند اما اشخاصیکه خداوند (ج) را معبود میدانند مطمئن باشند که خداوند (ج) زنده است و هرگز نخواهد مرد» این خطبه همه را به هوش آورد.

دیگر اینکه در دیونی «قرض» که بر ذمه آن حضرت از کسی مانده یا وعده داده بود جهت ایفای و اداء آنها اهتمام زیاد فرمود، و قتیکه از بحرین مال غنیمت آمد و این اولین مالی بود که در خلافت صدیق (رض) وارد شد پس آنجناب (رض) اعلام فرمودند که هر کسی بر ذمه آن حضرت (ص) قرض دارد یا آنجناب (ص) برای او وعده فرموده است پیش ما بیاید چنانچه حضرت جابر (رض) حاضر شد و یک وعده اعلام داشت و ایشان آنرا ایفاء نمودند.

هم چنان ابوبکر صدیق (رض) از اهل قریه و متعلقین آن حضرت (ص) دلجوئی می فرمودند همچنان در زمان خلافت حضرت صدیق (رض) مسئله میراث جد «مادر کلان» پیش آمد و ذکر آن در قرآنکریم و احادیث هم در یاد شان نبود از صحابه (رض) دریافت کرد حضرت مغیره (رض) گفت که حضرت محمد (ص) جد

یک بر ششم (۱/۶) مال را داده است حضرت صدیق (رض) پرسید آیا کسی دیگر هم این حدیث را به یاد دارد محمد بن سلمه (رض) گفت: بلی من همه بیاد دارم و آنجناب به این خوش شد و همین فیصله را انجام داد و مسئله میراث جد پدر کلان، هم همین طور حکم گردید.

خلاصه اینکه حضرت صدیق (رض) در هر معامله کاملاً به حضرت محمد (ص) اقتداء می کرد و ایشان مجتهدین امت را نسبت به فیصله مسایل شرعیه طریقی نشان دادند که بر آن عامل اند و در عهد خلافت ایشان مسلمانان در فروع فقهیه با هم اختلاف نکردند و اختلاف در عقاید میان صحابه (رض) تا آخرین وقت یافت نشد و این بزرگترین رحمت خداوندی است. آیات و احادیث در باره فضایل حضرت صدیق (رض):

۱- آیه مبارکه که در مورد رفاقت حضرت صدیق (رض) در سفر هجرت و فضیلت بی نظیر آن مذکور است. ترجمه: «و نجات داده میشود از آتش دوزخ بزرگترین پرهیزگار آنکه مال خود را خرج کرده پاکیزگی حاصل می کند» آیه ۱۸-۱۹ سورة الیل.

مفسرین بر این اتفاق دارند که این آیه مبارکه در شأن حضرت صدیق (رض) نازل شده زمانیکه تمام اموال خود را در راه خدا صرف کرد و هم چنان قتیکه هفت برده «غلام» را خریده و آزاد کرد.

از حضرت ابو سعید خدری (رض) مرویست که آن حضرت (ص) فرمودند به تحقیق که از همه بیشتر احسان کننده بر من در رفاقت و اموال خویش ابوبکر (رض) است اگر من بر علاوه از خداوند متعال کسی را خلیل خود قرار میدادم ابوبکر (رض) را خلیل می گرفتم لکن اخوت و محبت اسلام است.

۲- از حضرت عبدالله بن عمر (رض) مرویست که آن حضرت (ص) بر ابوبکر (رض) فرمودند که تو رفیق غار من بودی و بر حوض کوثر نیز رفیق خواهی بود.

اقوسفیر، د نایتروجنی حیاتی سری یو هښه سرچینه

د بیلولم انجنیر محمد عمر «انورزی»

سرریزه:

دا یو منل شوی حقیقت دی چې د کیمیاوې سرو استعمال د کرنیزو نباتاتو د حاصلاتو په لوړولو او د هغو د کیفیت په اصلاح کولو کې ډیر ارزښتناکه رول لوبولی. څرنگه چې افغانستان یو کرنیز او پرمختلونکی هیواد دی، نو د هغې په کرڼه کې نوموړی اهمیت تر نورو هیوادونو لاسپسی زیات دی.

په افغانستان کې یواځینې د یوریا د جوړولو فابریکه چې په مزار شریف کې موقعیت لري په عادی حالت کې یې هر کال د ۱۰۵ زره ټنو یوریا د تولید توان درلود. اوس په هیواد کې د جنگي حالت له امله نوموړې فابریکه خپل پخوانی توان یې نه لري او که څه هم تولیدوی هغه هم ښایي د هیواد د ځینو شمالي ولایتونو اړتیا پوره کړای شي. نو لدی امله زموږ د هیواد بزرگران هر کال په زررونو ډالره چې له بده مرغه د هغې حقیقي شمیر ماته معلوم نه دی د کیمیاوې سرو په اخیستلو لگوي. د اقتصادي ستونزو له امله د هیواد ټول بزرگران نه شي کولای چې کیمیاوې سری

وپیږي دا ځکه چې همدا نړ سبا (۱۳۷۷) د یوې بورې سپینې سری قیټ ۳۸۰ کلداری دی چې درې لکو (۳۰۰۰۰) په شاوخوا کې افغانی تری جوړیږي.

په کار دا دی چې د هیواد د کرنی د بیا ودانولو په جاري عملیه کې د کرنیزو نباتاتو د اړتیاوو د پوره کولو لپاره نوری نسبتاً ارزانه او عملی لارې چارې ولټول شي، ترڅو لږ تر لږه د نایتروجنی سرو اړتیا له هغې لارې پوره شي. دا ځکه چې د هیواد د کیمیاوې سرو د اړتیا وړ اندازه په سلو کې ۷۵ برخي همدا نایتروجنی سری جوړوي.

باید ووايو چې د ځمکې د کری د اقسوسفیر په سلو کې ۷۵-۸۰ برخي د نایتروجن غاز جوړوي. چې پدی توگه د هر جریب ځمکې پر سر هوا کې د ۱۶-۱۷ زرو ټنو په شاوخوا کې نایتروجن شته والی لري (۲،۳). له یوې خوا د دومره پریمانی سرچینې شته والی او له بلې خوا د کیمیاوې سپینې سری لږوالی انسانان دی ته هڅوی چې د حیاتی سری (Bio-Fertilizer) لارې چارې ولټوي او

هغې ته پرمختگ ورکړي.

دا جوت ه شوی ده چې نباتات او حیوانات نه شي کولای چې اقسوسفیر نایتروجن نیغ په نیغه جذب کړي، خو یو شمیر ژوندی موجودات د بکتیریاوو د ځینو ډولونو په شمول (Rhizobium SPP.) کولای شي چې د هوا نایتروجن نصب (Fix) کړي. د نوموړو ژوندیو موجوداتو دغه خدای ورکړي توانایي کیدای شي چې د حیاتی سره په جوړولو کې په کار واچوله شي.

حیاتی سره هغې سری ته وایي چې د ژوندیو موجوداتو په مرسته د اقسوسفیر څخه نصب یا اخیستل کیږي. او د نباتاتو د گټې یا اخیستنی وړ گرځي. دا ډول حیاتی سره نن سبا د نړۍ په ډیرو هیوادونو لکه د امریکا متحده ایالتونه، چین، هندوستان، فلپین، برما، ویتنام، پاکستان او ځینو نورو هیوادونو کې د یو شمیر ژوندیو موجوداتو په مرسته تولیدیږي.

په افغانستان کې د اړونده مسوولو مقاماتو او د بین المللی مرستندویه موسساتو د

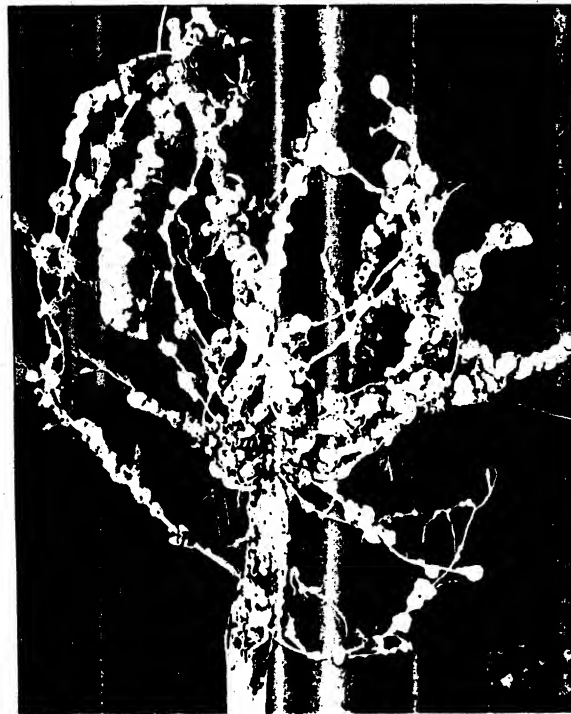
پاملرنی وړ ده چې د هیواد د کرنی د بیا رغونی په ترڅ کې د کیمیاوې سرود چمتو کولو ترڅنګ د ګټور تخنیک ته هم پاملرنه وکړي او د هغې درواچولو هڅه وکړي، ترڅو هر شومره ژر چې امکان ولري د هغې په تولید لاس پورې شي او د خدای راکړی وړیا سرچینې څخه په زړه پورې ګټه واخیستله شي.

په طبیعت کې یو شمیر لیګیومی یا پلې لرونکي نباتات لکه لوبیا، چنې، نسک، دال، می او نور ددی توان لری چې پر خپلو رېښو کې یو شمیر کوچنۍ غوټې (Nodules) جوړ کړي (شکل وګوري)، د کومو په دننه کې چې د رایزوبیم د جنس اړونده او یا موافقه بکټریا اوسپنې یانې ګډ ژوند (Symbiosis) غوره کوی. نوموړی بکټریا د هوا آزاد نایتروجن جذبوی او په نوموړو غوټو کې یې نصبوی چې پدی توګه نصب شوی نایتروجن د نباتاتو د استفادې وړ ګرځي.

او په همدې وسیله د کوربه نبات د نایتروجن اړتیا ددی لارې پوره کيږي. باید ووايو چې د لیګیومی نباتاتو په رېښو باندې د فعالو

غوټو دننه ګلابی یا سور رنګ لری (۳)، حال دا چې غیر فعالی غوټی معمولی شین رنګ لري.

له نیکه مرغه لیګیومی نباتات چې د ارزښت له پلوه غله جاتو ته ورته دي او حیوانات بلل کيږي د انساني خوړو یوه مهمه برخه جوړوي او د پروټینو د چمتو کولو یوه بډایه سرچینه ده، نوموړی نباتات د حیاتي سړی د جوړولو یوه ښه وسیله هم ده.

نایتروجن نصبوونکي ژوندي موجودات

باید ووايو چې د رایزوبیم برسیره د بکټریا نور ۱۵ جنسونه (Geums) د -Azoto bacter او Clostridium په شمول

کولای شي چې نایتروجن په عضوی مرکباتو واړوي د نایتروجن دې ډول نصبیدو ته غیر سمبیوتیکي نصب (Non-Symbiot-ic) وايي (۳).

ددی لپاره چې د نایتروجن نصبوونکو ژوندیو موجوداتو په هکله مو یو غغلند پام اړولی وي په لاندې توګه یې په لنډ ډول څیړو:

۱- Azotobacter: نوموړی بکټریا هوازی ده او په آزاده ډول نایتروجن نصبوی. په خاورو، اوبو، د رېښو په شاوخوا کې او د پانی په سطح کې اوسپنې. د نباتاتو په رېښو او وده هارموني اغیزه لري.

۲- Azospirillum: مایکرو ایروبیګ دی په آزاده ډول او یا د کبلی (Gran) نباتاتو په مرسته نایتروجن نصبوی. د کبلی نباتاتو د حاصلاتو د ډیرولو توان لری. د کبلی نباتاتو د تخم سره د نوموړی ژوندي موجود یو ځای کول (Inoculation) ګټور دی. د نباتاتو پر رېښو او عمومي وده هارموني اغیزه لری (۴).

۳- Rhizobium: په سمبیوتیکي توګه د لیګیومی نباتاتو په رېښو ګډ ژوند کوی او نایتروجن نصبوی. که چیرې لیګیومی نباتات د هغه اړونده او موافق ډول سره یو ځای (اناکولیت) شي ښه ګټه ترې اخیستل کیدای شي. نن سبا ددی ډول بکټریاوو په مرسته زیاته حیاتي سره لاس ته راځي.

۴- Actinomycetes او Frankia د ډول ژوندي موجودات د غیر لیګیومی ونو سره لکه Myrica، Alder او Calauri

ca سره گډ ژوند غوره کوی نو ځکه دا ډول ژوندي موجودات د ځنگلونو په بیا ودانولو (Reforestration) کې ډیر ارزښت لری او د لرگیو د تولید په برخه کې ترې ښه گټه اخیستل کیدای شی.

Anabae- او Blue-green algae - ۵ na

د عالی نباتاتو په څیر شین رنگ لری په اوبو او وچه کې اوسیدی. او پری د شولو په کښت کې زیات ارزښت لوبوی (۴،۳).

Azolla چې په اوبو کې یو اوسیدونکی نبات خزه یا د پاتوڅنی دی او همدا ډول - An- abaena azolla چې گډ ژوند غوره کوی د شنی سری په توگه استعمالیږی.

لیگیومی نباتات او د هغو اړونده بکتیریایو لکه څنگه چې مخکې وویل شول مختلف لیگیومی نباتات د رازیزیم د بکتیریا د ځانگړی ډول سره یو ځای ژوند کوی چې دی ډول ډلی ته Cross Inocuation group وایی. ددی لپاره چې د لیگیومی نباتاتو سره موافق گروپونه مو ښه پیژندلی وی لومړنی جدول ته پاملرنه کوو:

لومړی جدول: د لیگیومی نباتاتو کراس اناکولیشن گروپونه (۳،۱).

جدول

گروپ	مغه گیلومی نباتات چې د گروپ پوری اړه لری.
رشکه	رشکه، خړه شوتله، سروه شوتله او نور
ه شوتله	سره شوتله، سپینه شوتله، ځمکنی توتان او نور
چنی	چنی (نخود)، شاغل او نسک
لوبیا	د لوبیا (کورخو) مختلف ډولونه
سپاین	د سپاین ټول ډولونه

نوبت: په پورتنی جدول کې یوازی د هغو نباتاتو او ډلو نومونه راوړل شوی دی کوم چې زمونږ په هیواد کې موندل کیږی. باید ووايو چې د مختلفو لیگیومی نباتاتو، پواسطه د نایتروجن د نصبولو اندازه هم یو د بل څخه توپیر لری. خو په عمومي توگه هر کال د لیگیومی بکتیریا پواسطه په منځنی توگه ۹-۴۵ کیلو گرامه نایتروجن د یو جریب ځمکې په ساحه کې علاوه کیدای شی که چیری نوموړی نبات په ځمکه کې واړول شی (۳). رشکه او شوتله د نورو غټو دانو لرونکو لیگیومی نباتاتو په پرتله زیاته اندازه نایتروجن نصبولی شی. د رازیزیم بکتیریا مولبدنیم، کوبالت او اوسپنی ته اړتیا لری. نوموړی بکتیریا په هغو خاورو کې چې د نایتروجن مقدار یې لږ وی زیات فعالیت ښیي (۳).

د مختلفو لیگیومی نباتاتو پواسطه د نایتروجن د نصبولو اندازه په دویم جدول کې لیدلی شو. دویم جدول: د لیگیومی نباتاتو پواسطه د نایتروجن د نصب اندازه نوموړی پیاز د یوه کال په ترڅ کې کیلو گرام په جریب ښیي (۴).

جدول

نیات	د نایتروجن د نصب اندازه کلگرام/جریب/کال
رشکه	۴۴
خړه شوتله	۳۰
سره شوتله	۲۹
سپینه شوتله	۲۶
شاغل	۲۰
چنی (نخود)	۱۸
سپاین	۲۵
موم پلی	۱۱
لوبیا	۱۰

تجربو ښودلی ده چې په مناسبه توگه اناکولیت شوی لیگیوم د خپلې ودی د دوری په سلو کې ۷۵ برخې د اړتیا وړ نایتروجن د نصبولو له لارې چمتو کولای شی (۴).

د حیاتی سری د لاس ته راوړلو لارې چارې

د حیاتی سری تومنه (Inoculum) د هر نبات پوری اړوند ځانگړی ډول لری او د هغی بکتیریا د هماغه نبات یا اړوند گروپ څخه اخیستل کیږی یا مجزا کیږی د کوم لپاره چې حیاتی سری چمتو کیږی.

ددی لپاره چې د حیاتی سری ټوله عملیه د پوهیدلو وړ وگرځی، نو د حیاتی سری د چمتو کولو او تولید عملیه په لنډ ډول څیړو (۲):

۱- د رازیزیم د بکتیریا تومنه د هغه د طبیعی کرل شوی یا د وحشی لیگیوم نبات د رینبو څخه اخیستله کیږی.

۲- نوموړی بکتیریا گانی په لابراتوارو کې په یو جامد مصنوعی میډیا (ډیرښت ځای) کې کرل کیږی او زیاتیری. د هغو د سلونو ډولونو څخه یوازی هغه ډولونه یې چې د نایتروجن د نصبولو ښه توانایی لری ټاکل کیږی. بیا نوموړی غوره شوی ډولونه په یوه مایع میډیا (اوبلن ډیرښت ځای) کې د یو ټاکلی تودوخی لاندی ساتل کیږی، ترڅو د هغو شمیر په زړه پوری اندازی ته ورسیری.

۳- بیا وروسته نوموړی د بکتیریا گانو تومنه (Inoculum) د ځینو مناسبو لیږدونکو موادو (Carrier) لکه پوډری عضوی مواد (Peat)، سکاره، د اری بوره او یا نورو موادو د ټاکلی اندازی سره گډیږی او یا په

هغو موادو باندې د بوی نازکې پردې په توگه په مساویانه ډول شیندل کېږي او د لمر لاندې یې وچوي.

۴- چمتو شوی پودر یوه زیاته اندازه بکترياوې لری کوم چی د موافق لیگیومی نبات پر رینیسی باندې د نایتروجن د نصبولو توان لری. دا ډول لاس ته راغلی مواد (Inoculum) تر شپږو میاشتو پوری ساتل کېدای شی او هر کله مو چې غوښتی وی استعمالیدای شی.

۵- د لیگیومی نباتاتو د کرلو په وخت نوموړی مواد یا اناکولم د شکری د شیري (Molasses) سره په یوه ټاکلی تناسب گډیږي او د هغې څخه خمیره (Paste) جوړیږي وروسته بیا تخم ددی حیاتي سری د خمیری سره گډیږي او وچیریږي دا کار معمولا تر کرلو څو ورځې مخکې ترسره کیږي.

پدی توگه ددی ډول ککړیدو (Inoculation) د عملی له امله یو زیات شمیر غوټی د لیگیومی نباتاتو پر رینیسی تولیدیږي او په نتیجه کې نبات کولای شی د هغې پر رینیسی نصب شوی نایتروجن استعمال کړي او د کیمیاوی سرو د اچولو څخه مخنیوی وشي.

په نړیواله سویه نن سبا دا هلې ځلې روانی دی تر څو د رایزوبیم د نایتروجن د نصبولو د توانایی جن (Gene) غیر لیگیومی نباتاتو لکه غنمو، شولو او نورو ته ولیدږي، تر څو پدی توگه د اتموسفیر نایتروجن څخه غیر لیگیومی نبات هم گټه واخیستلی شی.

د اناکولیشن طریقې

تخم او یا خاوری ته د رایزوبیم د بکتريا

تومنی (Inoculum) گډولو ته اناکولیشن (Inoculation) وایي. د لیگیوم د تخم او د رایزوبیم د ټاکلی ډول د یو ځای کیدلو څو گونی لارې چارې دی چې دلته ئې په لنډ ډول څیړو (۱):

۱- Slurry: پدی طریقه کې د اوبو او بکتريا د ټاکلی اناکولم گډوله (نیم مایع مخلوط) د تخم سره یو ځای کیږي. تخم باید تر معامله کولو وروسته د ۴۸ ساعتونو په ترڅ کې وکرل شی.

۲- وچ: پدی طریقه کې د اناکولم او د Peate یا کلی مخلوط د تخم سره تر هغې گډیږي تر څو تخم د اناکولم پواسطه پوښول شی. تخم باید تر یو ځای کولو وروسته د ۴۸ ساعتونو په ترڅ کې وکرل شی.

۳- لوند: پدی طریقه کې تخم لومړی لنډیږي او بیا د اناکولم او یا د اناکولم او کلی د گډولې سره گډیږي. تخم باید تر معامله کولو وروسته د ۴۸ گریو په ترڅ کې وکرل شی.

۴- تجارتي پوښول: پدی طریقه کې یو ډول سرینیناکه مواد او اناکولم د تخم سره تر څرخولو تر مخه گډیږي تر څو اناکولم یا د بکتريا تومنه د لیگیوم د تخم پوری وښنلی.

۵- Vacuum: پدی طریقه کې تخم د بکتريا د نیم اوبلن گډولې سره گډیږي او بیا په واکوم کې ایزو ډل کیږي کله چې واکوم خلاص شی نو بکتريا د تخم سره یو ځای لیدډول کیږي.

د اناکولیشن دلیلونه

د موافق لیگیومی نباتاتو سره د بکتريا تومنه د لاندینیو سببونو له امله ترسره

کیږي.

۱- د نایتروجن د لږوالی مخنیوی په هغه لیگیومی نباتات چې اناکولیشن شوی دی د نایتروجن د نصبولو توانائی ئی زیاتیږي د مثال په توگه د رشکی یو مناسب اناکولیت شوی نبات کولای شی هر کال په یوه هکتار ځمکه کې ۲۱۷ کیلو گرامه نایتروجن نصب کړي (۱).

۲- د نباتاتو د حاصلاتو زیاتول: د اناکولیشن له برکته د نباتاتو حاصلات ډیریږي. د مثال په توگه هغه خاوری چې حاصلخیزی یې په منځنی پیمانته وی په هغه کې د اناکولیشن عملی د نباتاتو حاصلات په سلو کې ۱۵-۲۰ زیات کړي دي (۱).

۳- د نباتاتو د کیفیت اصلاح کول: په هغه صورت کې چې په خاوره کې په کافی اندازه نایتروجن موجود وی، د لیگیومی نباتاتو د پروتین اندازه هم زیاته وی.

۴- د خاوری حاصلخیزی په هغه لیگیومی نبات چې رینیسی یې نادبون ولری په خاوره کې د شنی سری ښه منبع ده او پدی توگه د خاوری د عضوی موادو او په نتیجه کې د خاوری حاصلخیزی زیاتیږي.

د حیاتي سری ښیگنی

حیاتي سره د کیمیاوی سرو په پرتله یو شمیر ښیگنی لری چې تر ټولو مهمی ښیگنی یې دلته څیړو:

۱- تر ټولو ډومبی دا چې حیاتي سره د کیمیاوی سرو د تولید په پرتله ارزانه پر یوزی او بزگران د زیاتو پیسو د لگښت پر ځای په لږ لگښت ډیره گټه ترلاسه کوی. د

ډيروي او پدي توگه د اوبو د اقتصادي استعمال له پلوه په زړه پوري اهميت لري. دا ځكه چې د اوبو د لاسه تلو څخه مخنيوي كوي.

د نوموړي سري دا خاصيت د افغانستان په شان په وچ پروت هيواد كې چې د اوبو خور لپاره په پوره اندازه اوبه نشته تر ټولو زيات اهميت لري.

REFERENCES

1. Chapman, S.R. and L. P. Carter (1976), Crop Production: Principles and Practices, Montana State University, USA, W.H. Freeman and Co., PP. 235-236.
2. Iftikhar Ahmad, Atmosphere, A Source of Nitrogenous Bio fertilizers. The News Daily, 08/05/1997, P.9.
3. Martin, J. H. et al. (1976), Principles of Field Crop Production 3rd ed., Macmillan Publishing Co., Inc. N.Y., USA, PP. 144-146.
4. Tridale, S. L. et al. (1985), Soil Fertility and Fertilizers, 4th ed. Macmillan Publishing Co., Inc. N.Y., USA, PP. 122-113 and 117-118.

شيندل شوي وي په لوړ قيمت خرڅيږي. دا حقيقت څرگندوي چې نړيوال د كيمياوي درملو د استعمال په هكله ډير شكمن دي او د هغې څخه ډډه كوي.

۳- هغه ليگيومي نباتات چې د حياتي سري د تومني يا اناكولم د يو ځاي كيدو (اناكوليشن) د برکته په پوره اندازه غوټي (ناډيول) په خپلو ريښو كې ولري، نه يوازې دا چې خپلې اړتياوې پوره كولاى شي بلكې د خاورې د نايټروجنې موادو اندازه زياتوي او كولاى شي چې خپل گاونډي نبات او يا پر هغه ځمكه راتلونكي كرل كيدونكي نبات ته هم ډير گټور تمام شي.

۴- حياتي سره د كيمياوي سري په څيرد اوبو پواسطه نه پريمنځل (Leach) كيږي، بلكې تل د نبات پواسطه په اساني سره اخيستل كيداى شي.

۵- حياتي سره د خاورې د مالگينټوب ستونزې لكه څنگه چې كيمياوي سري يې سبب گرځي نه راولاړوي. دا مسئله تر ټولو څخه زياته په افغانستان كې د پاملرنې وړ ده، دا ځكه چې زمونږ د هيواد د ځينو سيمو لكه هلمند خاورې د مالگينټوب (Salinity) ستونزې لري او ددې سري استعمال يې له كوم زيان څخه حاصلات زياتوي.

۴- حياتي سره د نورو گټورتياوو په څنگ كې د نورو عضوي موادو په شان د خاورې فزيكي خاصيت اصلاح كوي.

برسيره پردې د خاورې عمومي حاصلخيزي زياتوي، او د خاورې د اوبو نيولو توانائي هم

بيلگي. ۱- ونه د پيښور د ترناب د څيړنيز فارم د خاورې بوهني په لابر اتوار كې د يو جريب ځمكې لپاره د چمتو شوي رايو بيم د تومني (Inoculum) بيه يوازې لس كلداري وه.

۲- د حياتي سري له برکته د كيمياوي سرو په وسيله د چاپيريال د ككړوالي مخه نيوله كيږي. د كيمياوي سرو د زيات او پرله پسې استعمال له امله ځمكه د حاصلخيزي څخه وځي. دا ډول حالت د نړۍ په ځينو هيوادونو كې لكه د امريكا متحده ايالتونه سره ددې چې هلته ټول ممكن وسايل او امكانات هم شته منځته راغلي دي (۲).

دا يوه ثابته خبره ده چې هر هغه كيمياوي يا مصنوعي څيز پې زموږ چاپيريال ته ننوزي نه جوړيدونكي ستونزې زيږوي.

اوس په ټوله نړۍ كې دا هلې ځلې روانې دي چې د كرنيزو كيمياوي درملو (كيمياوي سرو، د چينجيانو نباتي ناروغيو او هرزه بوټو ضد درملو) د استعمال څخه ډډه وكړي او پدي توگه د چاپيريال د ككړيدو او د ځمكې د كرنيزي اړتيا د لاسه وركولو څخه مخنيوي وكړي.

نن سبا عضوي كرنه (Organic farm- ing) ډير رواج موندلې دي او اوسنېو څيړنو ښودلې ده چې كومو بزرگانو دا لاره نيولې ده: هغوي ډير بريالي دي. همدا علت دي چې په طبيعي توگه توليد شوي ميوې او سابه چې په هغو كيمياوي درمل شيندل شوي نه وي اوس اوس په پرمختللي نړۍ كې د هغو سبو او ميوو په پرتله چې كيمياوي درمل پري

پیوسته بگذشته

نظری به استعمال کود های کیمیاوی در افغانستان

نویسنده: سرمحقق انجنیر اسدالله ملاخیل

قسمت سوم

نایترو فوس که فعلاً تحت استفاده قرار دارد در پاکستان تولید گردیده طبعاً در ولایات جنوبی افغانستان که با کشور مذکور هم مرز اند مورد استفاده بیشتر قرار میگیرد دارای ۲۳ فیصد نایتروجن ۲۳ فیصد P_2O_5 یا ده فیصد فاسفورس خالص میباشد. که یک بوجی ۵۰ کیلوئی نایترو فوس فعلی دارای ۱۱.۵ کیلوگرام نایتروجن خالص یعنی نصف بیوریا، پنج کیلوگرام فاسفورس خالص یعنی نصف محتویات خالص D.A.P. میباشد.

نایتروفوس ابتدا در اروپا ساخته شده و به دهاقین عرضه گردید. علت عمده ساختن نایتروفوس اینست که در اروپا منابع سلفر محدود بوده که از روی مجبورت بهوض سلفوریک اسید یا تیزاب گوگرد از تیزاب شوره HNO_3 که منبع هنگفت آن اتموسفیر است استعمال میگردد. باید متذکر شد که اختلاف عمده که خاکهای اروپائی با خاکهای افغانی دارد عبارت از PH و مقدار مواد عضوی میباشد. در اروپا مواد عضوی خاک زیاد بوده حتی بعضاً خاکها بصورت خالص میباشند که بنام های Peat و much نیز یاد میگردند. در حالیکه

خاکهای افغانستان دارای فیصدی بسیار کم مواد عضوی یعنی کمتر از ۱.۵ فیصد میباشد همچنان PH خاکهای اروپائی معمولاً از ۷ پائینتر بوده اما اکثر خاکهای افغانی دارای PH بلند تر از ۸ میباشد. پی اچ (PH) و مواد عضوی خاکها در استفاده از مالیکول دای کلسیم فاسفیت اهمیت بسزا دارد به همین علت است که نویسنده در قسمت موثریت کود متذکره تشویش دارد. نشود که بسزرگران محترم کشور عزیز ما از این ناحیه خساره ببینند.

معلومات تیوریک در زمینه موجودیت نیز دال به همین مدعاست.

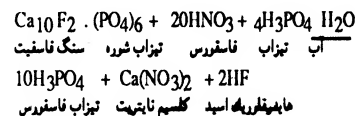
باید متذکر شد تحقیقات که در زمینه تناسب نایتروجن فاسفیت (P_2O_5) در گندم صورت گرفته در ولایات وردک، لوگر در گندم تیر ماهی نسبت ($N:P_2O_5$) عموماً ۲:۱ است در حالیکه نسبت نایتروجن P_2O_5 در نایتروفوس ۱:۱ است. لذا لازم است تا یک مقدار یوریا اضافی در بهار علاوه گردد باید متذکر شد که نصف نایتروجن این کود به شکل NO_3 میباشد و در زمستان خطر شست آن نیز موجود است.

به عقیده بنده بهترین کود برای کشت تیرماهی مخصوصاً گندم کود دای امونیم فاسفیت D.A.P است چه دای امونیم فاسفیت دارای NH_4^+ و $H_2 PO_4$ میباشد. موجودیت امونیم جذب فاسفیت را بیشتر ساخته و به اندازه که در تیرماه استعمال میگردد برای مدت نمو نیز کفایت میکند همچنان در صورت بارندگی زیاد امونیم از خاک در اثر شستن ضایع می گردد در حالیکه ممکن NO_3 نایتروفوس در گندم تیرماهی در زمستان شسته شود و ضایع گردد. باید متذکر شد که اکثر کودهای فاسفیت دار که در افغانستان تحت مطالعه قرار گرفته بعد از اخذ نتایج مثبت به تعمیم آن اقدام گردیده در حالیکه نایتروفوس تحت تحقیق قرار نگرفته است به همین دلیل است که COAR مقایسه D.A.P و نایتروفوس را تحت مطالعات مقایسوی قرار داده که در آینده نتایج آن معلوم خواهد شد.

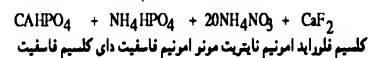
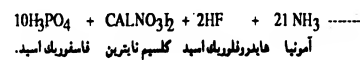
نایتروفوس طبق معادلات کیمیاوی ذیل تهیه میشود:

در مرحله اول سنگ فاسفیت با تیزاب شوره و فاسفورس تعامل نموده بر علاوه فاسفوریک اسید کلسیم نایتريت و تیزاب

فلورین را تولید می نماید.

در مرحله دوم کلسیم نایتريت از بین می رود.

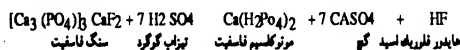
بصورت عموم استفاده از نایتريتو فاس در خاکهای تیزابی که PH آن از ۶.۵ پائینتر باشد نتیجه بهتر می دهد. همچنان نباتات که طول نوری بیشتر دارند نیز از نایتريتو فوس استفاده بهتر کرده میتواند درجه حرارت بلند تر در جذب دای کلسیم فاسفیت که نایتريتو جن حاری آن میباشد ضروری میباشد. کلسیم آرتو فاسفیت ها: عبارت از خانواده سوپر فاسفیت میباشد که بنام های سوپر فاسفیت عادی، بل سوپر فاسفت و تریپل سوپر فاسفیت یاد میگردند. با ارتباط اینکه این کود ها چه تعامل (تیزابی و یا اکلی) را به جامیگذازد معمولاً خنثی میباشد یعنی بالای pH خاک کدام تاثیر مثبت و یا منفی ندارد تنها سوپر فاسفیت آمونیا دارد کمی خاصیت تیزابی را نشان میدهد.

سوپر فاسفیت عادی يك منبع فوق العاده فاسفورس بوده بر علاوه دارای ۱۲ فیصد سلفر نیز میباشد و دارای ۷-۹.۵ فیصد فاسفورس که معادل ۲۲.۱۶ فیصد P_2O_5 میشود دارا میباشد. چون فیصدی فاسفورس آن کم است ازینرو کمپنی های کود سازی آنرا زیاده تر تصیفه نموده و گچ که در ترکیب آن منحث تولید ضمنی ازان

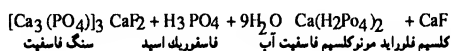
اخراج گردیده و تریپل یادای سوپر فاسفیت ساخته میشود.

و قرار معادلات ذیل ساخته میشود.

تعاملات ساختن سوپر فاسفیت عادی که در ترکیب خود گچ دارد:

تعاملات ساختن تریپل سوپر فاسفیت:

کود T. S. P عموماً مونو کلسیم فاسفیت بوده و فیصدی بیشتر یعنی ۱۷-۲۳ فیصد فاسفورس که معادل ۴۴-۴۴ فیصد P_2O_5 نیز میباشد. ازینرو انتقال ذخیر و توزیع آن کم مصرف میباشد. T.S.P کودیست که در کود های مخلوط نیز از آن استفاده شده میتواند. وقتی که آمونیا با مونو کلسیم فاسفیت معامله گردد مونو آمونیم فاسفیت تولید گردیده معامله نمودن آمونیا انحلالیت مونو کلسیم فاسفیت را مطابق به مقدار آمونیا تقلیل میدهد.

مونو آمونیم فاسفیت که دارای ۱۱-۱۳ فیصد نایتريتو جن، ۲۱-۲۴ فیصد فاسفورس یا ۴۸-۵۵ فیصد P_2O_5 میباشد اما نوع بسیار معمول آن دارای ۱۱ فیصد نایتريتو جن و ۲۲ فیصد فاسفورس که معادل ۵۲ فیصد P_2O_5 میباشد.

دای آمونیم فاسفیت دارای D.A.P یا ۱۸-۲۱ فیصد نایتريتو جن و از ۲۳-۲۴ فیصد فاسفورس که معادل ۴۶-۵۳ فیصد P_2O_5 میشود است. گرچه مصرف

مونو آمونیم فاسفیت زیاد یافته است اما D.A.P کودیست که مصرف آن از تمام انواع کود فاسفیت دار زیاد تر میباشد. علت عمده محبوبیت D.A.P و M.A.P اینست که هر مالیکول آنها دارای آیون آمونیم بود و شواهد زیاده تر بر ملا می گردد که NH_4^+ جذب H_2PO_4 را از دیاد میبخشد.

هر دو کود D.A.P, MAP بصورت دانه دانه ساخته شده و بصورت مکمل در آب حل میگردد. و هر دو منحث starter درلگیوم استعمال میگردد. باید محتاط بود که D.A.P بسیار نزدیک تخم گذاشته نشود چه آمونیا نیکه از DAP خارج میشود به تخم در حال جوانه زدن ضرر رسانیده و از نوری ریشه جلوگیری می نماید. این مسئله مخصوصاً در خاک های افغانی که PH بلند دارند بیشتر صدق می کند. مقدار نایتريتو جن ۳.۴-۴.۵ گرام نایتريتو جن در يك جریب زیاد تر نشود. باید متذکر شد که این مشکل با مونو آمونیم فاسفیت احساس نمیشود چه مالیکول مونو آمونیم فاسفیت PH پائین تر داشته و مقدار کم آمونیا آزاد می گردد. در حالیکه PH ابتدائی DAP حدود ۸ بوده که آزاد شدن آمونیا را تشویق می نماید.

جدول نمبر ۱ مرکبات فاسفورس که معمولاً در کودهای فاسفیت پیدا میشود و ترکیب محلول مشبوع آنها.

مرکب	توزیع	سول معادل	pH	P Mole/l	آیونیت مربوط	Mole l
مرکبات منحل						
مونو کلسیم فاسفیت	$\text{Ca}(\text{H}_2\text{PO}_4)_2 \cdot \text{H}_2\text{O}$	T.S.P	1.5	4.5	Ca^{++}	1.3
مونو آمونیم فاسفیت	$\text{NH}_4 \text{H}_2 \text{PO}_4$	M.A.P	3.5	2.9	NH_4^+	2.9
دای آمونیم فاسفیت	$(\text{NH}_4)_2 \text{HPO}_4$	D.A.P	8.0	3.8	NH_4^+	7.6
کتر منحل	Ca HPO_4	D.C.P.	6.5	0.002	Ca^{++}	0.001
دای کلسیم فاسفیت	$\text{Ca HPO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$	D.C.P.D				
هیدروکسی این فایت	$\text{Ca}_{10}(\text{PO}_4)_6(\text{OH})_2$	HAP	6.5	10^{-5}	Ca^{++}	0.001

د حضرت محمد ﷺ جامی

لیکونکی: حفیظ الله «وردگ» له سیرت نبی د دوهم څخه

نو سمدلاسه لاړ او هغه سره کالی نی په اور کې وسوځول.

کله چې حضرت محمد ﷺ ته د هغو د کالیو د سوځولو خبر ورسیدونو دغسی ارشاد نی وفرمایل چې!

د هغو سره کالیو د سوځولو څه ضرورت نه وه ښائی چې هغه سره کالی نی کومی ښځی ته ورکړی وای.

په عربو کې یوه سره رنگه خټه وه چې «مغره» نومیده او خلکو به په هغی خپل کالی سره کول دغه رنگ د حضرت محمد ﷺ هیڅ نه وه خوښ.

یو ځلی حضرت بی بی زینب (رض) په همغی خټی سره خپل کالی سره کړی وه پدغه وخت کې حضرت محمد ﷺ کور ته راځی گوری چې دده ماندینه حضرت زینب (رض) خپل کالی په سر و خټو سره رنگوی نو ژر له کوره ووت بی بی صاحبه د حضرت نبی ﷺ په تأثر وپوهیده او سمدلاسه نی خپل کالی وویځل کله چې حضرت محمد ﷺ دوهم ځل خپل کور ته راغلی نو وئی لیده چې هیڅ یو شی به هغه رنگ سره نه دی رنگ شوی نو بیا کور کې ښنا ت. یوه ورځ یوه سره کالی اغوستونکی حضرت محمد ﷺ ته سلام واچوه حضرت محمد ﷺ د هغه د سلام ځواب ورنکړ.

ځواب کې داسی وویل چې:

ته ددغو کالیو پرما اعتراض کوی حال دا چې ما حضرت محمد ﷺ لدینه هم په ډیرو ښو او اعلی کالیو کې لیدلی دی.

ځنی امراؤ او سلاطینو حضرت محمد ﷺ ته ډیر نفیس او قیمتداره کالی د هدیی په توگه ورسولی ؤ چې هغه ټول د حضرت محمد ﷺ له جانبته نه یوازی قبول او منلی شوی ؤ بلکه کله کله نی اغوستی هم دی.

حضرت محمد ﷺ ته مرغوب رنگ:

په ټولو رنگ کې سپین او ژیر زیاد خوښ ؤ او علی الاکثر به نی داسی فرمایل چې: سپین رنگ له نورو رنگونو څخه ډیر ښه دی او ژیر رنگ نی هم خوښ وه. په احادیثو کې راغلی دی چې ده به کله کله خپل ټول کالی تریگری پوری هم په همدغه رنگ کې رنگول او بیا به نی اغوستل.

حضرت محمد ﷺ به سور رنگ نه خوښاؤ یو ځلی حضرت عبدالله بن عمرو «رض» په سر کالیو د حضرت نبی ﷺ په حضور مشرف شو حضرت ﷺ ورته وویل چې:

دغه څرنگه کالی دی اغوستی؟

کله چې حضرت عبدالله بن عمرو (رض) د حضرت محمد ﷺ دغه نارضائی احساس کړه

حضرت محمد ﷺ سور رنگی جامی نه دی اغوستی او نه هغه مبارک د سرو کالیو د اغوستلو اجازه نارینه و ته ورکړی ده «حله الحمرا» یو قسم یمنی خادر وچه سور رنگه پتی او خطونه به هم پکې وه ښا پردی هغه ته به خلکو «حمرا» ویل او حضرت محمد ﷺ به هم کله کله دغه یمنی خادر استعمالاوه.

له مختلفو روایاتو څخه ثابتیږی چې حضرت محمد ﷺ تور، شین، ژیر رنگ کالی اغوستی دی لیکن سپین کالی ته ډیر مرغوب او خوښ ؤ.

ځنی اوقات حضرت محمد ﷺ داسی خادر هم استعمال کړی چې د کجاوی اشکال هم به ښکاریدل.

که څه هم تکلف او جاء خوښول د حضرت محمد ﷺ نه و خوښ خو بیا هم کله کله به نی قیمتداره او ښکلی کالی اغوستل.

کله چې حضرت عبدالله بن عباس (رض) «حروری» ته ورغی نو د ابن عباس «رض» به ځان کې د یمن ډیر نفیس او قیمتداره کالی ؤ. حروری وویل چه!

ای ابن عبدالله تا دغه څه شی اغوستی دی

!؟

حضرت عبدالله بن عباس د حروری په

يو كرت ځني اصحابو پر خپلو اوبانو څه سره رنگه څاډرونه غوړولی وه حضرت محمد ﷺ ددغي وضعیت په ليدلو سره داسي ارشاد وفرمايل! زه نه غواړم چې د غسي شيان وگورم نو اصحاب الكرام (رض) په ډير سرعت ورغلل او هغه سره څاډرونه ئي له خپلو اوبانو څخه لري وغورځول.

د حضرت محمد ﷺ نعلين:

د حضرت محمد ﷺ مباركي نعلينې پداسي ډول اوغونه جوړې شوي وې لكه چې زمونږ په پښتنو كې عادي او معمولي خپلي جوړيږي - خوددغي خپلي تله له يوې - څرمنې څخه جوړه شوي ده او پاس نه پري تسمي لكيدلى وي.

د حضرت محمد ﷺ بستره! د حضرت محمد ﷺ بستره د څرمنې د يوه توشك څخه عبارت و چې د هغه په منځ كې د پښي او مالوچو په ځاى د خرماؤ پاني او تارونه ډك كړي شوي وه.

د حضرت محمد ﷺ كټ د مخري له بونډو څخه اوبدلي شوي و چې حضرت حضرت محمد ﷺ به بعضاً په همغه لوڅ كټ باندې وېدېده.

د حضرت محمد ﷺ مهر:-

حضرت محمد ﷺ د سپينو زرو يو مهر هم ځانته جوړ كړى وه چې پري لاندې اوباندې د «محمد رسول الله» جمله كيندلى شوى وه څه وقت چې حضرت نبى ﷺ غوښت چې نجاشي، خسرو پرويز، روم قيصر، او د مصر ټولواك ته اسلامي دعوت فرمان وليكي نو خلكو د حضرت ﷺ په حضور كې دغسي عرض وكړ چې:

پاچايان او ستر ټولواكان هيڅ يو داسي تحرير نه قبلوى چې پري مهر نه وي لگيدلى نو بنا پر دى حضرت نبى ﷺ ځانته هغه مهر جوړ كړ.

له ځينو صحابه و څخه روايت شوى دى چې حضرت ﷺ يوازي د مهر لگولو په وخت كې به

هغه مهر استعمالاوه او په نورو اوقاتو كې به هغه مهر د حضرت ﷺ د بڼي لاس په غچي گوتى كې وو.

د حضرت محمد ﷺ غذا او د طعامو طريقې:

ځني اطعمه او خواړه حضرت محمد ﷺ ته زيات مرغوب و ځه څه هم د ايشار او قناعت له سببه حضرت محمد ﷺ ته لذیذ او مكلفه ډوډى له سره نه په برخه كېده تردى پورې چې په ټول عمر كې حضرت محمد ﷺ د چياني مخ نه دى ليدلى ليكن ځني ماکولات ئي خوښيدل. سرکه، حلواء، شهد، د زيتون غوړى او كدو په مخصوص ډول د آنحضرت ﷺ خوښ او پسندو. كه په سالن كې كله كدو، ن حضرت نبى ﷺ به په پياله كې د كدو ټوټې به خپلي گوتې سره لټولې.

يو ځلى حضرت محمد ﷺ د حضرت ام هانى (رض) كړه ورغى او داسي پوښتنه ئي كړې و كړه چې!

آيا ستا په كور كې د خوراك څه شى شته؟

ام هانى (رض) عرض وكړ چې:

هو! يا رسول الله! سرکه «تروى» شته!

حضرت ﷺ ارشاد وفرمايه چې:

په هغه كور كې چې تروى او سرکه وي هغه

ته به شته او به څيز نشواى ويلاي!

په عربو كې يو قسم طعام او خواړه وو چې هغه ته به ئي حيس وايه حيس به داسي پخيدو لكه چې په غوړيو كې په پښير او كجور «خرما» پخيده دغه حيس به حضرت نبى ﷺ ډير خوښ وو.

يو ځلى حضرت امام حسن (رض) او حضرت عبدالله ابن عباس (رض) د حضرت بى بى سلمى (رض) كړه ورغلل او هغى ته ئي وويل چې:

نن مونږ ته هغه خواړه را پاخه كړه چې د حضرت نبى ﷺ به ډير خوښ وو!

سلمى (رض) وويل: خدايزده چې هغه خواړه ستاسې خوښ شي؟

خلكو پري اصرار وكړ نو سلمى (رض) د اريشو اوږه ئي په كتو كې باندې كړل او د زيتون غوړى زيره او تور مرچ ئي پري واچول كله چې دا ټول سره پاخه شول نو هغه ئي د خلكو په مخ كې كښودل او وئې ويل چې دغه خواړه د حضرت محمد ﷺ خوښ وه.

د غوښو له اقسامو څخه حضرت محمد ﷺ د پسو، چرگانو، مرغو اوبښو، اوزو، گډو، ميږو او د كب او نوري غوښې خوړلى.

د حضرت بى بى صفى (رض) د نكاح په وخت كې څه وخت چې حضرت محمد ﷺ ددې د وليمې خواړه په خلكو باندې خوړول نو پدغه وليمې كې يواځې خرما او ستوان وو.

نلغى او نازك بادرننگ هم د حضرت نبى ﷺ خوښيدل يو ځلى د معوذ بن عفراء (رض) لور د حضرت نبى ﷺ حضور ته نازك بادرننگ وروړاندې كړل.

يخى اوبه هم د حضرت محمد ﷺ ډيرى خوښيدى كله كله به ئي خالصى شيدى هم څښلى او كله كله به ئي د خالصو شيدو سره څه اوبه هم گډولې.

ميمزو او خرما به ئي په اوبو كې خيستول او وروسته له هغه به ئي اوبه څښلى.

د حضرت محمد ﷺ د خوراك له لوبښو او ظروفو څخه يوه د لرگي پياله او كاسه وه چې د اوسپنې په تارو سره تړلى شوى وه په روايت كې همدغومره راغلى خو له قرينې څخه معلومېږي چې گواكي هغه ټوټه به ماته شوى وي او بيا به به دغو سيمو باندې تړلى شوى وي.

د حضرت محمد ﷺ معمولات په طعام كې:

د حضرت محمد ﷺ معمولات په طعام كې داسي وه: كه په دسترخوان باندې به كوم شى د حضرت محمد ﷺ خوښ نه وو نو خپل لاس به

نی ورته نه غځاوه خو د هغه څه بدی به ئی هم بیان نه فرمایله هر هغه کتڅ او سالن به چې د حضرت محمد ﷺ په مخ کې و هغه څخه به ئی خورل دی خوا او هغی خواته به یې لاس نه غځاوه او له دغه وضعیت څخه به ئی د نورو ممانعت هم فرمایه.

هیڅ کله به ئی ډوډی پداسی حالت کې نه خورله چې پر سندیا پر تکیه باندی ئی تکیه لگولی وی بلکه دغسی خوراک ته ئی په نفرت کتل.

په مخصوص میز او مخصوص دسترخوان باندی حضرت رسول الله ﷺ له سره ډوډی نه ده خورلی دغه دسترخوان او میز په هغه زمانه کې له ځمکې څخه د ډیر شو یا څلوښتو سانتی مترو په اندازه هسک یو میز به و چه پر هغه باندی اهل العجم خواړه کیښودل او پر هغه سره مخصوص او مربوط و نو ځکه حضرت نبی ﷺ به هغه نه خوښاوه.

حضرت محمد ﷺ د عطریاتو او خوشبوئی استعمال:

معطر او خوشبویه شیان د آنحضرت ﷺ ډیر خوښ و که کوم سړی کوم معطر او خوشبویه شی حضرت محمد ﷺ ته وروړاندی کاوه له سره به ئی هغه شی خوښاوه.

په عربو کې یو خاص قسم عطر یا خوشبوئی وه چې هغه ته به ئی «سکته» ویل حضرت نبی ﷺ به تل همغه «سکته» استعمالوله.

په هره کوڅه او لیاره به آنحضرت ﷺ تیریده هغه به معطرده او خوشبویه کیده.

حضرت محمد ﷺ به تل دغسی ارشاد فرمایه چې:

نارینه ولره ښائی چې دغسی خوشبوئی او عطریات استعمال کړی چې عطر او بوی ئی منتشر او خپور شی او رنگ ئی به نظر رانشی او ښځو لره د داسی عطریات او خوشبوی

استعمال په کار دی چې بوی او عطری ئی منتشر او خپور نشی او رنگ ئی به نظر راشی!

حضرت محمد ﷺ به علی لاکثر مشک او عنبر هم استعمالول.

د حضرت محمد ﷺ نظافت او طهارت خوښول:

د حضرت محمد ﷺ په وجود کې بالطبع نظافت او طهارت موجود وو یو ځل ئی یو سړی ولید چې په خیرنو کالیو کې گرځی نو حضرت نبی ﷺ دغسی ارشاد و فرمایه چې:

ددغه سړی له لاسه همدغومره هم نه کیږی چې خپل کالی و وینځی.

یو ځلی یو سړی په خرابو کالیو کې د حضرت محمد ﷺ په خدمت کې حاضر شو.

حضرت محمد ﷺ تری پوښتنه وکړله چې: آیا ته څه مال او شته او څه مقدور لری؟

هغه سړی وویل چې هو! د شتو او مقدور خاوندیم!

حضرت محمد ﷺ ورته دغسی ارشاد و فرمایه:

کله چې الله تعالی پرتا باندې انعام فرمائی دی نو ښائی چې ته د هغه اظهار پر خپل وجود باندی وکړی.

عرب د تهذیب او تمدن سره څه بلد او آشنا نه وه هر کله به چې دوی سجدی ته راتلل نو د لمانځه په منځ کې به ئی پر دیوالونو باندی یا پر ځمکه باندی لاړی توکول، دغه توکول د حضرت محمد ﷺ نه وه خوښ او ډیرنی بد لیدل او له دیوالو څخه به ئی د توکی او لاړو آثار به خپل لاس د چورکی په څوکه سره مښل او توکل.

یوه ورځ حضرت رسول اکرم ﷺ د یوه سړی وښتانه جر پر پریشان او په بد وضعیت سره ولیدل نو دغسی ارشاد ئی و فرمایه چې:

ددغه سړی له لاسه دغومره کار هم ندی پوره چې خپل وښتانه گومنځ او ساز کړی. یوه

ورځ حضرت محمد ﷺ یوه شوی او وړین څادر واغوست کله چې خولی پری ماتې شوې نو ژر ئی هغه څادر له خپلو اوږو څخه هیسته وغورځاوه.

په ابن ماجه کې یو داسی روایت راغلی دی چې حضرت رسول الله دغسی حکم صادر فرمایلی دی چې! نه ښائی په مساجدو کې وږوکی او لیونیان ننوځی او ندی پلورل پیردل په کې وکړه شی.

اهل العرب به د (بدویت او صحرائی توب لامله د نظافت او صفائی په نامه باندی هم نه پوهیدل نو بیا پردی حضرت محمد ﷺ د نظافت او طهارت په موضوع کې نهایت اهتمام او زیاده توجه فرمایلی ده.

د عربو دغه عادت وو چې په لیارو کې بولی کولی دغه وضعیت د حضرت محمد ﷺ نه وه خوښ. ډیر بد به ئی گڼل او ممانعت به ئی فرمایه په احادیثو کې به کثرت سره دغسی روایات شته چې حضرت ﷺ پر دغسی خلکو باندی لعنت کړیدی چې به لیارو او د ونو سیوری کې بولی کوی د امراؤ او مشرانو به دغسی عادت وه چې د لټی او کاهلی لامله به ئی به کوم لوبښی او ظرف کې میتازی کولې حضرت محمد ﷺ لدغه کار او فعل څخه هم ممانعت فرمائی دی.

په عربو کې له متیازو څخه وروسته استنجا کول یا له متیازو څخه د ځان او د کالیو ساتل مطلقاً عادت او دستور نه وه یوه ورځ حضرت ﷺ په یوه لار روان وه او دده مبارک نظر په دو قبرونو ولگید نو دغسی ارشاد ئی و فرمایه چې:

پر یو ددغو دو مړیو څخه لدغه سببه عذاب نازل شوی دی چې هغه به خپل کالی د متیازو څخه محفوظ نه ساتل.

«تت بالخیر»

مهارت نطّاقی

میثاقیه دوستدار

زبان موجود گوشتی است که دهن انسان به آن ملیس است انسان می تواند به وسیله زبان طعمه غذا و نوشابه ها سرا درک و احساس کند. بر علاوه این وظیفه مهم زبان همراه با زیور تکلم مزین بوده و انسانرا توانسته به وسیله جلایش این زیور از صدها مشکل و تکلیف برهاند. درعین حال زبان افاده کننده تفکرات و تخیلات انسان بوده و به انسان کمک میکند تا تمام خواهاشات و نیازمندی های خود را به عرض برساند. یعنی میتوان گفت که زبان عضومهم بدن انسان بوده. و انسان که فاقد زبان و ناتوان از تکلم باشد خیلی ها برایش رنج آور و پر تحمل خواهد بود به این اساس گفته میتوانیم که زبان تحفه خداوندی برای بنده گانش است چنانچه خداوند (ج) درقرآنکریم میفرماید. «بسم الله الرحمن الرحیم»

خَلَقَ الْإِنْسَانَ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ. ط.
ترجمه: خداوند انسان را خلق کرد و زبان لسان را برایش تعلیم داده است.

بنّا میتوانیم زبان را چرخ عظیم جامعه بشماریم. و چون خداوند لسان را تحفه ناب برای بندگانش تقدیم کرد لذا بیجا نخواهد بود تا جهت مقدم داشتن این امر سخنان چند در مورد فن تکلم و هنر نطّاقی یا خوش نطقی به عرض برسانیم. در قدم اول تعریف کوتاه از این هنر را در نظم تحریر میاوریم:

نطّاقی هنریست که جامعه را تربیت میکند. و یا به عباره دیگر گفته میتوانیم که نطّاق معلم اجتماع است. نظر به این

تعریف میتوانیم استدلال کنیم که: اگر يك معلم مكتب تعداد محدود از شاگردانرا تربیه میکند. و او را منحیث عضو به درد بخور جامعه تقدیم میکند. نطّاق هم مجموع از افراد جامعه را تربیت میکند. ولی ارتباط معلم با شاگرد نطّاق رادیو رهنمای جامعه بوده و جامعه را کمک میکند تا براه های مثبت گام های خویش را سوق دهد.

میتودنطّاقی:

هما نظوریكه يك معلم میکوشد تا از میتود های متنوع استفاده کرده و درس خود را برای شاگرد مؤثر و ارزشمند عرضه کند. هنر نطّاقی هم از نطّاق همین خواهش را دارد. یعنی نطّاق کوشش کند میتود را انتخاب و تعقیب کند. که راه پیشرفت و شهرت و از هر جانب سهل و امکان پذیر برنماید. هرچند که میتود های زیادی برای این هنر وجود دارد ولی در اینجا از میتود حرف میزنیم که واقعاً میتواند نطّاق را راهسپار سرزمین پیروزی کند.

میتوده عمده اصلی این هنراولتر از همه تحلیل نمودن درست جملات و کلمات از لحاظ گرامر. ادبیات و کلتور و فرهنگ مردم میباشد. یعنی يك نطّاق باید بفهمد که کدام کلمه را در کجا و چگونه ادا کند. در کدام قسمت از جمله آوازش را «زیر» و در کدام قسمت «بم» بسازد. نطّاق باید قسمی موضوع را به سمع شنونده برساند که تفهیم آن برای تمام افراد جامعه به يك سطح باشد. زیرا میدانیم که جامعه از طبقات مختلف

تشکیل گردیده است. لذا باید نطّاق بتواند قسمی جملات را ادا کند که معنی اساس و اصلی خودش را از دست نداده و شنونده بفهمد که موضوع روی چه مسله میچرخد از نظر ما خویترین میتود نطّاقی همین است و درپهلوی این داشتن احساس نيك و همدردی نطّاق با هموطنان نیز راه پیشرفت او را سهل و روشن میسازد یعنی نطّاق باید مضمون را نظر به روحیه برنامه خوانده و هدف موضوع را قسم شرح دهد که شنونده خود را حاضراً در چنین يك صحنه احساس کند. طور مثال يك نطّاق در يك بر نامه انتقادی و اصلاحی يك طنز جالب را به خوانش میگیرد اگر در اینوقت طنز مانند سایر مطالب دیگر یکنواخت و خشک خوانده شود. بدون شك برای شنونده غیر مؤثر و رنجش آورم خواهد بود. یعنی درعین خواندن طنز نطّاق باید آواز و طرز گفتار خود را طور تغییر دهد که تمام کرکترهای طنز را برای شنونده مشخص کند. و بتواند این تغییر آواز و تکلم او لبخندهای کوتاه و دوامدار را بر لب های شنونده بنشانند. مثلاً يك نطّاق مضمون غم انگیز را در سوک برپادی کشورش میخواند. باید چنان این مضمون را همنا به آوای قلبی مردم جامعه اش بخواند که واقعاً بتواند احساس همدردی خود را نسبت به هموطنانش ابراز کند. و یا اگر يك شعر زیبا را در وصف زیبایی های طبیعت در فصل بهار میخواند در انیوقت همه گفتار و توصیف

نطاق باید قسمی باشد که شنونده خود را خیالاً حاضر و موجود در چنین يك تصویر زیبای طبیعت کنار آبشار شفاف، و آسمان نیلگون همراه با نسیم ملایم و آواز بلبلان خوش الهام و عطر گل های وحشی چمن احساس کند.

یعنی آواز نطاق باید تاثر ژرف بالای شنونده داشته و بجای اینکه شنونده از شنیدن آواز و تکلم او گریزان باشد باید بیشتر از آن ها خواهان شنیدن آواز او باشد.

اطلاع و دسترسی نطاق بالسان های خارجی و فرهنگ لغات:

قسمیکه به همگان هویدا است. را دیو یک جامعه مستلزم اینست که مطابق ذوق و مسلک هر قشر از اجتماع بر نامه های مختلف را با روحیات و داشته های مختلف به نشر برساند. بنا هم میدانیم که در چنین حالت رادیو حاوی برنامه های ذیل میباشد: بر نامه های ویژه تفریحی، برنامه های انتقادی. بر نامه های تربیتی برای تربیت سالم اقشار مختلف جامعه چون جوانان، اطفال، والدین، کارگران، معلمین، دکتران، انجمنیان، ساینس دانان، محققان، نویسندگان، کسبه کاران، دهقانان و غیره و غیره که تمام این برنامه ها شامل بر نامه های ذوقی، تربیتی و علمی میباشد. و بدون شك میفهمیم که چین بر نامه ها دارای موضوعات مختلف با اصطلاحات مختلف میباشد در قسمت برنامه های ذوقی و اجتماعی نطاق باید بالای لسان ملی خویش و لسان فولکلوریک تسلط کامل داشته باشد. و در قسمت برنامه های علمی که زیاد تر اصطلاحات لاتینی شامل آن میباشد باید مهارت کامل به لسان خارجی و طرز تلفظ و استعمال آن داشته باشد. در اینصورت اگر نطاق واقعاً دسترسی به لسان خارجی و فرهنگ لغات لسان داشته باشد. امر صریح و روشن است که راه

موفقیت او بدون خار است. ولی چطور میتوان این صفت را حاصل کرد؟! با کوتاه نظرندازی جواب این سوال را چنین میدهم:

دروغله اول پشت کار و کوشش بیش از حد، مطالعه متداوم و کنجایو نطاق در قسمت فراگرفتن و فهمیدن هر چیز میباشد، یعنی يك نطاق باید همیشه در تلاش باشد تا سطح دانش و ذخیره لغات خود را بلند برده و زیاده از حد بکوشد تا مشکل ترین و ثقیل ترین لغات و کلمات و جملات مناسب را تکرار کند و در وقت ضرورت از این مهارت خودکار بگیرد.

وقتی نطاق بالای اصطلاحات علمی تسلط داشته باشد. زمانیکه عقب مایکروفون منبشند و يك مطلب را در مورد سیر و پیشرفت تکنالوژی میخواند بدون تردید در چنین يك مضمون اصطلاحات علمی زیاد است و نظر به اینکه نطاق قبلاً آماده بوده و نسبت مطالعه و آگاهی زیاد میتواند بدون مشکل و بهترین شکل کلمات را ادا کند. و شنونده را مجذوب گفتارش نماید.

اهمیت مراعت کردن علامت گذاری در منطق نطاق:

مراعت کردن علامت های مختلف درستون که نطاق میخواند ارزش عمده داشته و باعث تازه گی و زیبایی متن و آواز نطاق میگردد. مثلاً نطاق باید بفهمد که کدام قسمت از جمله رابه سرعت بخواند در کجا مکث کند در کجا وقفه طولانی داشته و در کجا وقفه کوتاه داشته باشد. و یا جمله امری یا خواهشی را چطور بخواند. جمله سوالی. نقل قول مستقیم و غیر مستقیم. رابه چه طرز بخواند. که همه این مسائل ارتباط با مراعت، کردن علامت گذاری در جمله است. اکنون به گونه مثال مطلب کوتاه زیر را مرور مینمائیم. امید خواننده های عزیز از آن بهره مند شوند.

فصل زیبای بهار / آهسته آهسته / رخت سفرش را میبست // پرند ه های

کوچک و خوش آواز: / چنان غم انگیز / به طرف گلستان میدیدند / که داستان غم انگیز قلب شان / از ورای چشم های کوچکشان / هویدا بود // همینکه او این صبح تابستانی فرارسید / باغبان رو به طرف گل ها پیش کرد و گفت: //

«فرزندان عزیز! // شما حاصل يك عمر زحمت من استید. / و اینک که آفتاب گرم تابستان میرسد: // میترسم. / میترسم که مبادا / مبادا این جوانان من / پژمرده عمر جوانی شوند و: // آه... نه... دیگر نمیتوانم / دیگر نمیتوانم چیز بگویم / تنها / تنها همینقدر میگویم / که فرزندان من: // فرزندان عزیزم! / توکل تان به خدای مهربان. //»

ولی / ولی فرزندان باغبان. / آنقدر زود ضعیف شدند / و آنقدر زود روحیات خود را باختند. که باغبان. هیچ / انتظارش را نداشت. //

در این متن که تا اندازه. جملات مختلف وجود دارد. يك خط (۱) معنی وقفه کوتاه دوخط موازی (//) یعنی وقفه طولانی میباشد. و در قسمت های دیگر که دو نقطه پیهم کامه، یا سمیکون آمده نطاق خودش میفهمد که چگونه باید روش داشته باشد.

هر قدر که در مورد موضوعات خوش گفتاری و خوش صحبتی بنویسیم و یا بگوئیم با انهم اندک است. ولی امیدوایم که همین چند اصل عمده توانسته باشد برای هنردستان نطاقی مؤثر واقع گردیده باشد و هم دوستان ما که خواهان خوش صحبتی و خوش گفتاری استند. تا اندازه توانسته باشند از این مطالب اندک چیزی برداشت کرده باشند و یا به عباره دیگر گفته میتوانیم که ما توانسته باشیم تا معلومات نا چیز در زمینه هنر نطاقی و مهارت آن برای نکته دانان ارائه کرده باشیم. و تا اندازه حصول رضایت آن ها را به دست آورده باشیم. و در آخر از خداوند توفیق خوشزبانی را برای همه و توفیق خوشنویسی را برای خود استدعا مینمائیم.

دموثرې مطالعې لارې چارې

Way of effective study

پوهنيزو چې مطالعه يو ښه او گټور کار دی، هر څوک ښځه دی که نارینه؛ زور دي که ځوان، دهمدې وخت لټوي چې ديو کتاب دکتني له پاره په يوه آرامه او خاموشه گوښه کې کښيښي او کتاب مطالعه کړي ځکه چې کتاب ډير ښه او نږدې ملگری دی.

په تيره بيا هغه زده کوونکي محصلين خويندې، وروڼه چې په مدرسو، ښونځيو، ليسو او پوهنځيو کې په منظم ډول سبق وايي، زده کړه کوی يا تحصيل کوي.

دوی خو معمولاً هر وخت خپل زيات وخت په مطالعه تيروي، بياهم کله چې دآزموينو وخت رانژدې کيږي، نو دمطالعي ضرورت ډيريږي.

په دې منظور غواړم دخپلو خويندو، وروڼو له پاره دموثرې مطالعې څو لارې چارې وليکم.

۱- تر هرڅه دمخه په دې خبره پوهيدل ضروري دي چې مطالعه يا کتاب کتنه په خپله پوهن دي چې خپلې ځانگړې طريقې، وختونه او دودې ورکولو وساهل لري

۲- ځيني خلک دافکر کوي چې مطالعه دپوه کتاب له پيله تر پايه پوري په تدریجي ډول سردلوسلو ته وایي، خو دځينو نورو په نزد مطالعه دې ته هم ويل کيږي چې لوستونکي دپوه کتاب مقصد معلوم کړي او

بيا چې پي په کښي هر ځای خوښ شي ويې لولي.

۳- کله چې تاسو وغواړي په ښه او کامياب ډول سرد کتاب وړي او په ټولو محتواياتو پي کتنه حاصل کړي، نو دشور او غوغا څخه ليري په آرام او مناسب ځای کې په داسې چوکۍ باندې چې مخي ته پي ميزهم پروت وي، کښيښي، له ځان سرد پنسل واخلې او له خپل کتاب سرد خبرې پيل کړي.

۴- دپنسل په ذريعه دگرانو او مشکلو کلمو او الفاظو دپاسه با لاندې کرښي نښي کړي او هڅه کوئ چې دعبارت، جملې، جملو له سباق څخه ددغو گرانو، سختو کلمو يا لفظونو معنی معلومه کړي او که بيا هم پرې پوه نه شوي نو دکتاب په پای کې پي دمعنی شوو کلمو څخه استفاده وکړي، معمولاً سخت اصطلاحات، کلمې او الفاظ دکتاب په پای کې با ددرس په نوم يا دالفبا دتورو په ترتيب معنی شوي دي.

۵- دهرې يوې فقرې، ټوټې يا پاراگراف له پاره دکتاب په خالي حاشيه کې «څنډې ته» جاني عنوانونه جوړکړي، چې دغه وړوکي عنوانونه له تاسو سرد دفقري په ډولو کې مرسته کوي.

۶- دلومړي ځل له پاره دکتاب په هرډ بيلابيله موضوع باندې ښه ځان پوه کړه او

دمفاهيمو استيعاب يا مجموعي خاکه په ذهن کې کښيښو، بيا وروسته هغه څه په يادو زده کړه، چې ورته خاص ضرورت لري.

۷- موثره مطالعه هغه وي، چې دپنځه څلوېښت دقيقو څخه نيولې تر يوساعت پوري په دوامدار ډول سرد ترسره شي او بيا له هغې څخه وروسته دپنځو يا لسو دقيقو له پاره تفريح او آرام وکړي او بيا مطالعه پيل شي.

۸- دمطالعي په وخت خپلې مخي ته، نور کتابونه، کوم چې گران او مشکل وي، مه ايردئ ځکه چې هغه ستاسو په دماغ، فکر او توجه باندې دغير مستقيمي لارې څخه بده اغيزه کوي او له مطالعي سرد مو مينه کموي او ذهن مو هم گډوډ کوي.

۹- کله چې درته ډير کتابونه پراته وي او امتحان نيټه هم نژدې وي، نو دمطالعي پيل له هغه کتاب څخه کوډ، کوم چې درته آسان ښکاري او ستا ذهني تمايل هم ورسره وي، ځکه چې دا کار به تانور مطالعي ته وهڅوي او دنورو درسونو زده کړې ته به په شان باوري درويښي.

۱۰- دمطالعي له پاره مناسب وخت دماښام دلمانځه څخه وروسته تر ماسخوتن پوري، دماسخوتن څخه وروسته او سهار وختي هم ډير موزون دي. پردې برسيرد کله

چې مطالعې ډیر خوند درکړه، دوام ورکول په کاردی.

۱۱- دسهار دلمانځه څخه دمخه دپوه ساعت مطالعه دروانشناسانو «ارواپوهانو» په وړاندې دورځې د درې ساعتونو له مطالعې څخه ښه ده.

۱۲- دمطالعې په وخت داهم په یاد لره چې رڼا په کتاب باندې دکنیمې سترګې له خوا ولګیږي، ځکه که څراغ ستا ښی طرف ته وی نو ستاسیوری به پر کتاب باندې پریوځي.

۱۳- دمطالعې پروخت په کتاب باندې ډیر مه ټیټیږه او کوښښ کوه چې ستا او د کتاب تر منځ کم ترکمه ډیرش سانتي متره فاصله موجوده وي، ترڅو ملا دې کړو په نه شي او هم صحت ته دې تاوان ونه رسیږي.

۱۴- په لږه او کمه رڼا کې بیخي کتاب مه غوره ځکه چې ستاسو سترگوته ډیر نقصان رسوي او سترګې هغه ستر نعمت دی چې بې له هغې مطالعه نه شي کیدای.

۱۵- د آزمویښ په شپو ورځو او کې له هغو څخه پرته دمطالعې له پاره په هیڅ ډول دې خوبي دارو درمل مه استعمالوي له دغو دارو درملو سره بدن سستیږي او بیا له مطالعې څخه څه گټه نشي اخیستلای.

۱۶- کله که له پوه کتاب څخه اخذ یا معلومات لاس ته راوړل درته گران وي، نو په دغه کتاب باندې په تیزی سره بتیږ مه کوه، بلکې سرسری یی وگوره او بیا بې دخپلې مخې څخه یو طرف ته کړه او له څه وخت وروسته بې بیا دهغه کتاب مطالعه پیل کړه، هرومرو به د استفادې جوگه وي.

۱۷- که په یوه موضوع دې سر خلاص نه شي نو هغی اړونه دوه، دری نور کتابونه ولټوه، ځکه ددې امکان ډیر زیات دی چې

تاسو ته به په دغو کتړنو کې په اسان، سیلس او عام فهمه عبارت سره خپل مطلب په لاس درشي.

۱۸- دمطالعې پروخت خپلې شونې مه خوزوه، ځکه په شونډو خوزولو سره ستا مطالعه ډیر ځنډیږي او کله چې دمطالعې پر وخت د شونډو له خوزولو عادت لرئ نو بیا خپله گوته د شونډو تر منځ ونیسه، ترڅو د شونډو له خوزولو څخه خلاص شئ.

۱۹- که ددې عادت لري چې دهرې لوي کلمې دلوستلو سره خپله گوته په کرښه وړئ داهم پریردئ او د پریښودو له پاره یی ښه لاره داده چې خپل کتاب په دواړو لاسونو ونیسی.

۲۰- د لویو او سختو کتابونو دمطالعې له پاره غوره لاره داده چې لومړی یی فهرست وگوري او بیا یی په آخر کې خلاصه او نتایج وگورئ، بیا یی په مطالعه باندې له سربزه څخه پیل وکړئ.

۲۱- دیوه کتاب د یادولو او دهغه په محتویاتو باندې دپوهیدو له پاره یوه کامبابه لاره دهغه اختصار او لنډیز دی، چې یو، یو فصل یی مختصر کړئ. په دې کې شک نشته چې د کتاب په اختصار کې زموږ ډیر وخت تیريږي، خوداهم باید په یاد ولرو، چې ځینی کتابونه ددې ارزښت او بیه لري، چې ډیر وخت پرې ولگول شئ.

۲۲- هیڅ کله هم په ملاسته او با په چپرکت باندې ډیر مطالعه مه کوه بلکې په چوکۍ باندې کښینه، ځکه چې سم او منظم کښیناستل په مطالعه کې مهم رول لري.

۲۳- دمطالعې پروخت دا کوښښ مه کوه چې په کم او لږ وخت کې په ډیر څه ځان پوه کړي او دا خبره له پامه وباسه چې په نړۍ

کې داسی خلک هم شته، چې په یوه دقیقه کې (۱۲۰۰) کلمې لوستلای شي، خوددې خبرې دا معنی هیڅکله هم نشي کیدای، چې په مشکلو فقرو، برخو کې دې لوستونکی هم ځنډنه کوي.

۲۴- د کتاب کرښوته په څیر سره غوره اوزیار باسه، ترڅو په یو ځل لوستلو سره پر کتاب پوه شي.

۲۵- دمطالعې پروخت د ساعت له زنگ سره مقابله وکړه. هغه داسې چې دپوې مقالې، مضمون، فعل دلوستلو له پاره خاص وخت تخمین کړه او بیا د ساعت زنگ په هغومره وخت برابر کړه، خپل مطالعه پیل کړه او زیار باسه چې له ساعت سره مقابله وکړي چې هغه به مخکې در باندې زنگ وهي او که ته به مخکې مطالعه ختم کړي.

۲۶- کله چې یوه فقره په تیزی سره لولي، لږ وخت له پاره کتاب بند کړه او له ځان سره په گوټو باندې دهغې خلاصه مفاهیم وشمیږه.

۲۷- په مطالعه باندې د دلچسپي او مینې اخیستلو له پاره یوه وسپله داده چې لوستونکې په خپل شخصي کتاب کې تعلیق، لنډیز او نور په سور قلم سره ولیکي.

۲۸- کله چې د امتحانونو شپې ورځې وي نو دخپل توان او وس سره سم صحی غذا خوره، تازه میوې، جوشیدلې هگۍ، زیاتې خوره او د چایو څښل کم کړه.

۲۹- د تل له پاره زیار باسه، چې په زیار ایستلو کې بریاینوب دی او دمطالعې پر وخت له ځان سره ددې خبری احساس پیدا کړه چې له تکلیف گاللو څخه پرته دلور ورتبو لاس ته راوول ناشونی کار دی، نو بیا به درته خپله ستړیا، راحت وی او له کتاب کتنی څخه به خوند اخلي.

پیوسته به گذشته:

اصلاح وضع چراگاه های افغانستان

پوهنمل عطاء محمد «نورزاد»

چراگاه های کشور طی سالیان متمادی به شکل غیر علمی مورد بهره برداری قرار گرفته است. از یکطرف فشار های متعددی به منظور جمع آوری مواد سوخت پدیده عام را در مناطق مرکزی کشور بخصوص و دراکثریت نقاط کشور بطور عموم تشکیل داده و وضع چراگاه ها را به حالت ناگواری قرار داده است و از جانب دیگر تعداد مواشی به مراتب بیشتر از ظرفیت تولیدی (Carrving Capacity) از چراگاه ها استفاده بعمل آورده و از طرفی هم توسعه للمی زار ها باعث شده تا چراگاه ها به طرف قهقرانی خود سیر نموده زمینه را برای گسترش دامنه صحرا ها و تخریب و انهدام چراگاه ها مساعد گرداند.

اگر تدابیر جدی و عندالموقع گرفته نشد و تلاش بعمل نیاید تا چراگاه های کشور احیاء مجدد شده دو باره مسیر ارتقائی را پیمایند باید پیش بین آن بود که سرمایه هنگفتی را از دست داده و کشور ما که اکثریت ساحه آنرا چراگاه ها تشکیل میدهد بحالت خیلی ها بحرانی قرار خواهد گرفت. در نتیجه محیط زیست کشور ضربه سنگینی را متحمل خواهد شد. فرش نباتی کاهش شدید یافته، خاک ها مواجه به فرسایش شده، حیوانات وحشی مسکن (Habitat) خود را از دست داده در معرض انقراض قرار میگیرند، منابع علوفوی برای مواشی کاهش یافته مالداري تنقیص یافته

در نتیجه باعث توسعه فقر خواهد گردید که آنگاه جز انگشت حسرت به دهان گزیدن راه دیگری نخواهیم داشت.

اصلاح چراگاه ها (راتع) شامل یکدسته عملیات خاصی است، که با تطبیق آن تولیدات زراعتی تشویق شده و زمینه استفاده چندین جانبه از چراگاه ها را مساعد ساخته و شرایط مساعد ایکالوژیکی را در اکوسیستم به وجود میآورد.

اصلاح مراتع تولید علوفه را از نگاه کمی و کیفی ازدیاد بخشیده و زمینه چرش را برای عده بیشتر مواشی مساعد میگرداند.

در بعضی از مراتع و چراگاه های کشور از قبیل سالنگ، بادغیس، بدخشان، و هزاره جات که هنوز حالت نسبتاً بهتری دارند اگر روش های علمی اصلاح مراتع عندالموقع و به اسرع وقت به مرحله اجرا گذارده شود باز گرداندن قدرت تولیدی آنها امکان پذیر میباشد. درین نوع چراگاه ها میتوان از عملیات ساده منجمت ازقبیل قرق های کوتاه مدت و کنترول ساده چرای فصلی میتوان استفاده کرد. مناطقی که وضع چراگاه های آن حالت وخیم تری دارند از قبیل آبدان میرعلم، دشت لیلی، دشت ارزنه، دشت ژری قندهار، دشت های فراه، نیمروز و غیره باید از طریق بذر افشانی مصنوعی مجدداً احیاء گردند.

آنچه باید در نظر داشت اینست که وضع تولید علوفه چه از طریق اصلاح مراتع طبیعی و یا از طریق بذر افشانی مصنوعی و ایجاد مراتع مصنوعی زمانی میتواند کاملاً مؤثر و مفید واقع شود که اقدامات خاص بادر نظر داشت مناطق مختلف، شرایط اکولوژیکی مختلف و نوع حیوانات منطقه روی دست گرفته شود تا باشد که یک سیستم دوران بیولوژیکی طبیعی متکی بر اساسات اکولوژیکی بین اجزاء عمده متشکله اکوسیستم چراگاه از قبیل خاک، نبات و حیوان بر قرار گردد که در نتیجه خاک زمینه بهتر تولید علوفه را مساعد گردانیده، علوفه به مصرف حیوان رسیده.

حیوان با گشت و گذار خود در ساحه تولید کود حیوانی از طریق فضله خود مینماید و کود حیوانی مجدداً خاک را تقویت میکند که در نتیجه سطح حاصلدهی بلند تر میرود.

قبل از آغاز هرگونه پروگرام اصلاح چراگاه ها چه به شکل طبیعی و یا به شکل مصنوعی ضرورت جدی به موجودیت ماخذ های علمی احساس میگردد تا بر اساس آن بتوان پلان های منظم و فعالیت های تحقیقاتی و احیاء مجدد نباتات چراگاهی آینده را طرح نمود.

طرز العمل احیاء چراگاه ها برای هر حوزه چراگاهی بادر نظر داشت شرایط ایکولوژیکی خاص و متفاوت می باشد.

بناءً ایجاب مینماید تا پلانگذاران احیاء مجدد چراگاه ها با مشخصات اکولوژیکی، فرش های نباتی، انواع حیوانات ساحه و اوضاع جغرافیائی مناطقی که پروگرام را طرح مینماید آشنائی کامل داشته باشند. طرز العمل باید بر اساس نتایج تحقیقات در هر ساحه مشخص عیار گردد.

اگر نتایج مشاهدات و تحقیقات نشان دهد که وضع چراگاه ها مناسب است میتوان پروگرام و پلان خود را بیشتر روی احیاء مجدد از طریق منجمت استوار نمود و اگر شواهد نشان دهد که چراگاه در حالت انهدام شدید تر قرار داشته و یا منهدم شده است بناءً احیاء مجدد از طریق منجمت امکان پذیر نبوده زیرا منابع تخم نباتات در همچو جا ها کاملاً از بین رفته است و احیاء مجدد آنها از طریق طبیعی ۲۵- ۵۰ سال را دربر میگیرد بناءً یگانه راه تجدید حیات همچو چراگاه ها را بذر افشانی مصنوعی تشکیل خواهد داد.

طرق اصلاح چراگاه ها:

اول- احیاء طبیعی چراگاه ها از طریق مداخلات انسانی در چراگاه:

گر چه از نام این طریقه بر میآید که طبیعتاً باید وضع چراگاه ها بهبود کسب نماید ولی با آنهم این طریقه طبیعی نبوده زیرا به مساعدت انسان راه اصلاح طبیعی چراگاه ها در پیش گرفته میشود که ذیلاً انواع مختلف این مداخلات را به تشریح میگیریم:

قبل از همه باید متذکر شد که اصلاح چراگاه ها را با روش های بسیار ابتدائی و ساده ترین شروع کرده و آهسته آهسته روش های مغلق تر را مورد تطبیق قرار میدهیم.

(۱) اصلاح مراتع از طریق قرق (Quarantine) و حفاظت ساده: این روش از جمله ساده ترین روش های اصلاح مراتع بوده که به دسته های ذیل

میتواند طبقه بندی گردد:

الف: کنترل ساده چراغی فصلی:

این روش نظر به اوضاع جغرافیائی کشور يك روش بسیار عملی است و طی سالیان متمادی از طرف مالداران کوچی کشور این سیستم مورد تطبیق قرار دارد و آن به قسمی که مالداران کشور رمه های خود را در فصل تابستان در مناطق سرد سیر از قبیل هزاره جات، بدخشان، سالنگ و غیره برای چرا برده و دو باره در زمستان رمه ها را به مناطق گرمسیر از قبیل فراه، قندهار، جلال آباد، نیمروز و خوست انتقال میدهند. این سیستم بنام سیستم چراغی فصلی یاد شده که فعلاً نظر به مجبورت های کمبود علوفه در فصل های مختلف سال بین مالداران کشور بسیار مروج است. آنچه باید درین سیستم در نظر گرفته شود عبارتست از ترتیب يك پلان منظم بر اساس يك تقسیم اوقات معینی بوده با در نظر داشت ظرفیت طبیعی چراگاه ها و تعداد حیوانات که چراگاه را مورد استفاده چرش قرار میدهند.

ب: قرق (قرنطین) کوتاه مدت:

این روش مشابه به روش بالائی بوده با این تفاوت که درین روش يك چراگاه برای مدت ۲-۳ سال قرق شده و مورد چرا قرار نمیگیرد که در نتیجه آن زمینه تخم ریزی برای چراگاه مساعد شده و درین مدت احیاء مجدد صورت میگیرد.

ج: بکاربرد روش های مختلف چرا:

انتخاب روش های مختلف چرا تابع يك سلسله پدیده های طبیعی از قبیل شرایط اقلیمی، توپوگرافی، نوع چراگاه و نوع حیوانات میباشد که در جاهای مختلف و نظر به اشخاص مختلف متفاوت بوده میتواند. اما یکمده روش های مختلف چرا در نقاط مختلف جهان موفقیت هائی را در بلند بردن مقدار علوفه و احیاء چراگاه های طبیعی داشته که این روش ها عبارتند از:

۱- چراغی ساده تاخیری:

درین روش يك واحد چراگاهی (مثلاً يك جلگه، يك وادی، يك دشت و یا دره) تا زمانیکه تولید تخم نماید قرق گردیده و مورد چرش حیوانات قرار نمیگیرد. مفاد این روش در این است که نباتات پخته شده، به تعداد کافی تخم برای تجدید حیات تولید مینمایند و مقدار کافی قند در نباتات ذخیره میگردد تا نباتات در اثر سردی زمستان از بین نروند و تعداد ریشه های زیر زمینی (رایزوم) زیاد تولید میگردد.

۲- روش چراغی متناوب:

درین سیستم يك واحد چراگاهی به واحد های کوچک تقسیم شده و مطابق تقسیم اوقات و پلان منظم حیوانات در چراگاه از يك واحد چراگاهی به واحد دیگر انتقال میگردند. این روش به دو طریقه ذیل صورت میگیرد:

الف: چراغی متناوب تاخیری:

درین نوع چراغی يك واحد چراگاهی به دو واحد کوچکتر تقسیم شده مثلاً واحد کوچکتر A و واحد کوچکتر B.

در سال اول حیوانات در نصف اول فصل (مثلاً نصف اول بهار) در واحد A گذاشته میشوند تا چانس پخته شدن نبات و تولید تخم به واحد B داده شود. بعداً واحد کوچک B در نیمه دوم فصل (مثلاً نصف دوم بهار) بعد از پخته شدن مورد چرا قرار میگیرد.

در سال دوم بر عکس عملیه فوق صورت گرفته و واحد B در نصف اول فصل و واحد A در نیمه دوم فصل مورد چرا حیوانات قرار میگیرد تا اینکه نباتات در واحد A تولید تخم نمایند. تقسیم اوقات مذکور در سالهای سوم و چهارم به عین ترتیب تکرار میگردد. این طریقه برای احیاء مجدد آنمده چراگاه های کشور که هنوز وضع خوبی دارند بسیار مفید خواهد بود.

شکل (۱) مدل روش چرای متناوب تأخیری را نشان میدهد:

واحد B	واحد A
سال اول نصف اول فصل چرا	تأخیر چرش
سال اول نصف دوم فصل چرا	چرش تأخیر
سال دوم نصف اول فصل چرا	چرش تأخیر
سال دوم نصف دوم فصل چرا	تأخیر چرش

ب: چرای متناوب استراحتی:

در این نوع چرا یک واحد چراگاهی در تمام سال مورد چرا واقع نمیکرد حتی بعد از پخته شدن نباتات و تولید تخم. مفاد این نوع چرا عبارت اند از:

۱- استفاده هماهنگ از منابع طبیعی چراگاه.

۲- کاهش تردد و ازدیاد حیوانات

۳- جلوگیری از فرسایش خاک و ضایعات علوفه

۴- تقویه خاک از طریق ازدیاد مواد عضوی نباتی.

روش چرای متناوب استراحتی در شکل (۲) نشان داده شده است:

واحد B	واحد A
سال اول استراحت	چرش
سال دوم چرش	استراحت
سال سوم استراحت	چرش

(۲) قرق کوتاه مدت یا طویل المدت با بذر افشانی مشتمل بر نباتات علوفه ای با انواع دیگر تثبیت کننده خاک.

(۳) اصلاح مراتع از طریق انجام عملیات میکانیزه در خاک از قبیل:

الف: بکار بردن وسیله بنام «سوسولز» که تیغه های آن در خاک فرو رفته بدون آنکه سطح زمین را زیر و رو کند خاک زیرین را نرم نموده و قابلیت نفوذ آنرا برای آب و هوا زیاد میسازد، توأم با اجرای قرق کوتاه مدت.

ب: تغییرات سطحی خاک با وسایل مکانیزه (خراش زمین) و در صورت امکان بذر مصنوعی نباتات توسط دست توأم با اجرای قرق کوتاه مدت.

(۴) انجام عملیات خراش نواری با فواصل بین نوار ها (خط ها) و بذر مصنوعی آنها توسط دسه، با استفاده از نباتات علفی، بته ها و در تچه ها توأم با جلوگیری از چرش حیوانات، برای مدتی که مربوط به خواص انواع نباتات انتخاب شده میباشد.

(۵) تغییر کامل فرش های نباتی موجود بوسیله شخم و به تعقیب آن توسط کشت یا غرس نباتات.

باید خاطر نشان ساخت که احیاء مجدد چراگاه ها به شکل طبیعی آن اقتصادی ترین طریق بوده ولی پروسه ایست خیلی ها بطی و سالیان درازی را دربر خواهد گرفت تا بصورت طبیعی یک ساحه را احیاء مجدد نمود.

در احیاء مجدد چراگاه ها به شکل طبیعی نیاز مبرم به موجودیت تعداد کافی نباتات دلخواه در ساحه از یکطرف و از طرف دیگر به مقدار کافی آب و عناصر غذایی نباتی در خاک و شرایط مساعد اقلیمی احساس میگردد.

با آنهم عده از فعالیت های انسانی تا حدی میتواند ما را در احیاء مجدد چراگاه ها به شکل طبیعی آن یاری نماید از قبیل: کاهش تعداد حیوانات چرنده، تغییر فصل چرا یا چرش، تطبیق روش های خاص چرا که قبلاً تشریح شد، تقسیمات مناسب حیوانات در چراگاه، تدارک منابع علاوه گی

آب و جلوگیری از چرش حیوانات برای مدت های نسبتاً طولانی.

دوم: احیاء چراگاه ها از طریق بذر افشانی:

طریقه اول که فوقاً به تشریح گرفته شد در مورد چراگاه هایی قابل تطبیق بود که وضع مناسبتری داشتند ولی در چراگاه های که احیاء طبیعی آنها یا نا ممکن است و یا به زمان طولانی نیاز دارد ناگزیر از طریقه بذر افشانی به طور مصنوعی باید استفاده نمود. قابل تذکر است که این طریقه در مناطق خشک و نیمه خشک مثل افغانستان بسیار دشوار بوده و جهت نیل به این هدف باید قبل از همه تحقیقات ساحه ای در بخش های اکولوژی چراگاه، معرفی نباتات، اگرانومی چراگاه ها و نباتات علوفه ای و مرتعداری صورت گیرد. فعالیت های هر بخش را ذیلأ به تشریح میگیریم.

(۱) بخش اکولوژی مراتع (چراگاه ها) درین عرصه اولین گام ما از جمع آوری نباتات، تشخیص نباتات و تأسیس هر بریم (Harbarium) شروع میگردد. مطالعات اکولوجیکی انواع مهم چراگاهی، جوامع نباتی و مطالعات انفرادی انواع نباتات شامل مطالعات توافق و ارزیابی نباتات چراگاهی بومی (Native) به منظور استفاده از آنها در احیاء مجدد چراگاه ها میباشد. مطالعات جوامع نباتی شامل مراحل تدریجی تخریب نسبت به روش های مختلف چرا و همچنان تأثیر آن بالای سیر مراحل «توالی و تواتر» یا «تسلسل طبیعی» (Succession) میباشد.

(۲) بخش معرفی نباتات:

این بخش مسؤولیت دارد تا فعالیت های را از قبیل جمع آوری، ارزیابی و نگهداری از تخم های انواع نباتات مرتعی برای استفاده در بذر افشانی مصنوعی و همچنان اصلاح مراتع و افزایش تولید نباتات علوفه

ای را براه اندازد. تخم های مادری و مورد نیاز از طریق مبادله با سایر مراکز تولید تخم در سطح جهانی و همچنان در افغانستان بر اساس پیشنهادات بخش اکولوژی در مورد انواع نباتات بومی و انواع مناسب تأمین گردیده و در آینده نیز خواهد گرفت.

تحقیقاتی در زمینه درجهء توافق، خصوصیات و مراحل نموی نباتات، باید قبل از شروع پروژه های احیاء چراگاه ها صورت گیرد.

(۳) بخش مراتع و اکرونومی علوفه:

این بخش مسؤل رسیدگی به مسایل و مشکلاتی است که عملاً درامر اکرونومی نباتات از نظر استقرار، تداوم و استفاده از انواع توصیه شده توسط بخش معرفی نباتات برای تجدید حیات مراتع و کشت علوفه پیش میآید.

عملیات این بخش شامل مراحل مختلف آماده کردن بستر کشت، کنترل گیاه های هرزه، روش های مختلف بذر افشانی و کشت و همچنان حفظ و حمایت از منابع آب و خاک و روش های زراعتی میباشد.

(۴) بخش مرتعدای:

فعالیت های این بخش عبارتند از ایجاد روش های صحیح برای تنظیم چرا در مراتع طبیعی و احیاء شده، این بخش شامل تحقیقات و بررسی های از قبیل اثرات تعداد و نوع حیوان و همچنین فصل و شدت چرا و نیز اثر گردش حیوانات و روش های مختلف چرا بالای نباتات میباشد. انجام این فعالیت ها نه تنها ایجاب مطالعات مفصلی را در زمینه رشد و عکس العمل نباتات مرتعی مورد نیاز مینماید بلکه آزمایشات عملی نیز در خصوص چرای کنترل شده و اندازه گیری شدت و میزان عکس العمل نباتات در قبال چرای حیوانات لازم و ضروریست.

انتخاب انواع نباتات:

در انتخاب انواع نباتات به منظور بذر افشانی و یا کاشت مراتع باید نهایت دقت را بکار برد. قبل از بذر افشانی انواع بخصوص نباتات اولاً باید توافق نباتات مذکور با شرایط آب و هوا و خاک سازگار باشد و ثانیاً نباتات مذکور باید دارای ریشه های قوی بوده و قدرت تولید بذر (تخم) آنها نیز باید خوب باشد. بصورت عموم نباتات فامیل شورك (Chenopodiaceae) که با شرایط خشك و آراضی شوره زار ها توافق دارند در صفحات جنوب غرب افغانستان و کبل ها یا فامیل گندمیان در صفحات شمالی افغانستان و بته های خار دار بالشی به شمول گون ها در مناطق سطوح مرکزی افغانستان سفارش میگردد (حسن یار).

قبل از انجام عملیات بذر افشانی در مناطق وسیع ایجاد مراکز تحقیقاتی به منظور دریافت و معرفی انواع، وراثتی ها و اکوتایپ های مختلف (بومی و خارجی) تحت شرایط خاص ایکولوژیکی و برای تولید بذر ها (تخم) یا قلمه ها در تجربه گاه های کوچک در تحت شرایط خاص هر منطقه لازم و ضروری بنظر میرسد.

انواع نباتات انتخابی جهت بذر افشانی باید دارای خصوصیات ذیل باشند:

۱- قادر به تولید مقدار فراوان علوفه در تحت شرایط کشت آبی بوده و از نظر اقتصادی باید نیز مطلوب باشد.

۲- بدون ایجاد مشکلات فنی فراوان قادر به استقرار (establishment)، رشد و نمو در اراضی بایر و یا اراضی رها شده باشند. (بخصوص در احداث مراتع مصنوعی دایسی).

۳- به سهولت در يك فرش نباتی تخریب شده یا فرسوده طبیعی ادغام گردند.

این خاصیت در اصلاح مراتع طبیعی

خیلی ها قابل ملاحظه است.

۴- جهت کشت در خاکهای فرسوده (eroded degraded) مناسب باشند. این خاصیت در تثبیت خاک نقش عمده بازی مینماید.

۵- مقاوم به خشکی بوده شرایط ناگوار محیطی را ناشی از کمبود آب باید تحمل نماید. بنابر این بذر افشانی آندسته از انواع نباتات که دارای قدرت ناچیز حاصلخیزی و دارای احتیاجات ایکولوژیکی فراوان میباشند و مهتر از آن نباتاتی که با وجود سازگاری به شرایط ایکولوژیکی از نظر استقرار و تهیه و تولید بذر (تخم) با مشکلاتی مواجه اند بیفایده به نظر میرسد.

بطور خلاصه میتوان گفت که انتخاب انواع و وراثتی ها برای بذر افشانی چراگاه ها باید بر اساس ارزیابی دقیق (تحقیق)، میزان توافق ایکولوژیکی او همچنان خواص اکرونومیکی آنها صورت پذیرد. صرف تحت چنین شرایط است که میتوان به مرحله حصول نتایج عملی رسیده و بعداً در مناطق وسیع قدم گذارد و ازین طریق به هدف کلی یعنی پیشرفت اساسی در تغذیه مویشی و اصلاح واقعی مراتع نایل آمد.

از جمله نباتاتی که تحت شرایط ایولوژیکی افغانستان سفارش میشوند عبارتند از:

۱- Agropyron cristatum نام

انگلیسی آن Crested Wheatgrass بوده از جمله نباتات فامیل گندمیان و چندین ساله بود که تشکیل bunch یا دسته را نموده ساقه آن گاهی تا ارتفاع يك متر میرسد. بعضی ساقه های آن نازك بوده و دارای تعداد زیاد برگ ها بوده و بعضی ساقه های آن درشت بوده و صرف چند برگ محدود دارند. این نبات تولید ریشه غلو و قوی را نموده که گاهی تا عمق ۲ متر میرسد. تخم ها بعد از پخته شدن بزودی

ریخته و بعد از جوانه زدن دسته نازک نبات به دسته قوی تر تبدیل میگردد. تخم ها تا اینکه شرایط مساعد محیطی برایش مساعد شود در حالت رکود بسر میبرند.

نبات مذکور در آسیای میانه نشئت کرده و افغانستان نیز از سرزمین اصلی پیدایش این نبات بحساب میرود زیرا هنوز هم به شکل وحشی در گوشه و کنار کشور مشاهده میشود. نبات مذکور برای احیاء مجدد چراگاه های کشور بخاطر قابل اهمیت است که شرایط ناگوار محیطی را تحمل کرده میتواند. نبات مذکور فوق العاده مقاوم خشکی بوده در مناطقی که کمتر از 50mm بارندگی سالانه دارند نیز بخوبی توافق نشان داده است. دلیل آن این بوده که نبات مذکور در شرایط ناگوار محیطی به حالت رکود (dormant) در آمده و به مجرد فرا رسیدن شرایط مساعد محیطی دوباره سبز میگردد. نبات مذکور در مقابل سطح بلند آب در خاک تحمل زیاد نداشته و صرف در مقابل سیلاب های کوتاه مدت فصل بارانی مقاوم است. همچنان در مقابل نمکیت خاک حساس میباشد.

خاصیت بسیار خوب این نبات اینست که در مقابل چرای مفرط بدون کاهش قدرت تولیدی مقاوم است و از طرف دیگر از ابتداء فصل نمویی در بهار برای چرش آماده میباشد.

سرعت نمویی آن در ماه های سنبله و میزان زیاد شده و این زمانی است که چراگاه ها به قلت عرضه مواد غذایی مواجهه میشوند. در ابتداء مرحله نمویی دارای ۱۴٪ پروتئین خالص بوده که در مراحل بعدی پختگی مقدار آن به ۸٪ کاهش مییابد که توأم با آن از خوشخوراکی نبات نیز کاسته میشود.

نباتات مذکور قدرت تولید علوفه را برای مدت بیشتر از ۴ سال بعد از تاسیس داشته و در حدود 1000 Kg/ha تخم میتواند تولید کند که فیصدی جوانه زدن و اندازه تخم متفاوت بوده زیرا نبات مذکور Cross Pollinated است همچنان

نبات مذکور در مقابل سرما مقاوم است.

۲- *Elymus junceus* نام انگلیسی آن Russian Wildrye بوده از جمله کبل ها (فامیل گندمیان) بوده، نباتیست چندین ساله دارای جسامت بزرگ و رنگ سبز تیره میباشد. خوشه ها در بالای ساقه های فاقد برگ که بعضاً تا 1m طول میداشته باشند تولید شده و تخم آن بعد از پخته شدن زود میریزد که جمع آوری تخم را مشکل میسازد. نبات مذکور دارای ریشه های نفیس وسیع بوده که توانمندی نبات را در مقابل خشکی افزایش داده و تا عمق 3m نفوذ ریشه ها میرسد. در حدود 75٪ ریشه های نبات در سطح خاک 15cm موقعیت داشته که میتوان از فاصله 1.5m به شکل افقی آبرا جذب نمایند. نبات مذکور نه تنها در مقابل خشکی از خود مقاومت نشان میدهد بلکه در مقابل سردی و خاکهای القلی نیز مقاوم میباشد. نمویی نبات بسیار بطی بوده و استقرار آن مشکل میباشد، تخم ها (بذر) مدت 5-6 سال قابلیت زنده ماندن را دارا میباشد.

به نبات باید اجازه داده شود که پخته شده و تولید تخم نمایند یعنی قبل ازین مرحله باید مورد چرش قرار نگیرند. مدت نمویی نبات زیاد بوده از ابتداء بهار تا اواخر خزان ادامه مییابد. همچنان چرش نبات مذکور میتواند از اوایل بهار تا زمستان ادامه باید صرف در وقت تولید تخم و پخته شدن باید از چرش آن جلوگیری بعمل آید. بهتر آنست که در اوایل بهار نبات مذکور کمتر مورد چرش قرار گرفته و بیشتر در تابستان و خزان مورد چرا قرار گیرد. نبات مذکور در مقابل چرا (چرش) بسیار مقاوم بوده و بعد از قطع شدن به سرعت دوباره جوانه میزند. نبات مذکور از جمله نباتات بسیار خوشخوراک و دارای فیصدی زیاد پروتئین خالص میباشد. بهترین نبات برای تولید علوفه در چراگاه های زمستانی به شمار رفته و میتواند در ماه های اگست تا نوامبر بهترین علوفه تولید کند و در فصل

زمستان نیز میتواند تولید علوفه نماید (Hughes et al., 1969) بهترین علوفه زمانی از آن بدست میآید که از کود نایتروجن دار استفاده بعمل آید. همچنان برای تولید تخم (بذر) آنها به فواصل دور تر و استفاده از مقادیر بیشتر کود نایتروجن دار سفارش میگردد.

نبات مذکور بیشتر به منظور تولید علوفه در چراگاه ها مورد استفاده قرار میگیرد و به منظور تولید بیده (hay) سفارش نمیکردد. برای تولید بیشتر علوفه بهتر است نبات مذکور با legumes به شکل مخلوط بذر گردد.

۳- *Poa bulbosa* var. *vivipera* جمله نباتات چندین ساله مربوط به فامیل گندمیان بوده و در عین ساحات مانند نبات *Agropyron cristatum* روئیده و توافق نشان میدهد با این تفاوت که این نبات میتواند فشارهای دشتهای ریگی رانیز تحمل نماید درحالیکه نبات *Agr. cristatum* در دشت های ریگی توافق ندارد.

۴- *Festuca altissima*

۵- *F. rubra fallax*

۶- *Onobrychis pulchella*

۷- *Q. sclerantha*

اینها همه نباتات چندین ساله از خاندان گندمیان بوده و از جمله نباتات یکساله این خاندان میتوان ذیلاً نام برد:

۱- *Andropogon sorghum* var.

sudanense که بنام Sudan grass هم یاد میشود و در چراگاه های تابستانی و زمستانی برای بذر افشانی مصنوعی به منظور تولید بیده hay سفارش میشود.

۲- *Avena fatua*

۳- *Bromus tectorum*

۴- *Astragalus filicaulis*

۵- *Sorgham*

درخت ها و درختچه های علوفوی:

درخت ها و درختچه ها میتوانند منبع بسیار خوب مواد غذایی برای مواشی بحساب آیند. میتوان مفاد های چندین جانبه را از آنها توقع برد. از یکطرف

برگ های آن منبع اصلی تغذیه کرم ابریشم را تشکیل میدهد که ازین نگاه نیز حایز اهمیت به سزائی است. چوب آن دارای کیفیت عالی بوده که به منظور استفاده در ساختن سامان و آلات سپورتی مورد بهره برداری قرار میگیرد ولی از نگاه چوب سوخت کیفیت عالی ندارد. چوب آن برای تولید سامان آلات موسیقی دارای کیفیت عالی میباشد.

۵- *Prosopis spp* مربوط فامیل Fabaceae بوده در محل های مختلف میتواند توافق نشان بدهد. برای تولید چوب سوخت و تثبیت ریگ های روان علاوه بر استفاده از تغذیه برای حیوانات میتواند مورد استفاده قرار گیرد.

به آسانی تولید بچگی نموده توسط تخم و بچگی های ریشه تکثیر میشود (rootsuckers). تخم آن دارای رکود پوست بوده و باید قبل از بذر سوان کاری شده و یا با تیزاب گوگرد ۲۰ فیصده برای مدت یک ساعت و یا با تیزاب گوگرد غلیظ برای مدت ۲۰ دقیقه معامله شود و یا توسط آب جوش پوشیده شده بعد از سرد شدن برای مدت ۲۴ ساعت در آب سرد غوطه شود (Sheikh, 1986).

ازین نبات باید در شرایط بسیار خشک استفاده شود. چوب آن دارای کیفیت عالی از نگاه سوخت بوده و دارای مقدار زیاد کالوری میباشد. علاوئاً درخت مذکور از نگاه تولید سایه، چوب ساختمانی و علوفه با ارزش است.

۴- از نباتات دیگری مانند

Calligonum, *Haloxyton*, *Fraxinus*, *Alianthus altissima*, *Sophora japonica*, *Hypophae rhamnoides* var. *turkistanecum*.

و غیره همچنان از عده نباتات دیگر از قبیل رشقه *Medicago sativa* و شیردر *Trifolium repens* نیز میتوان جهت بلند بردن سطح تولید علوفه استفاده نمود.

و من الله التوفیق

فرسایش خاک خیلی موثر ایست زیرا بچگی ها (Coppices) تولید نموده و خاک را از فرسایش نگه میدارد. از نگاه سوخت دارای چوب باکیفیت عالی بوده از چوب آن زر ساختن ابزار زراعتی استفاده بعمل میآید. پوست درخت دارای مقادیر زیاد تانین (Tannins) بوده و نبات زینتی نیز به حساب میآید. از نگاه فکس و یانصب نمودن نایتروجن در خاک و غنی ساختن خاک از نگاه مواد غذایی نباتی حایز اهمیت به سزائی است. در تثبیت ریگ های روان نیز تاحدی از آن میشود استفاده کرد و در احداث کمریند های سبز از آن میتوان بهره مند گردید.

در بعضی حالات ریشه ها، پوست، جوانه ها، پلی ها (Pods) و شاخه های آن میتواند برای حیوانات زهری باشد (NAS, 1983).

۳- *Elacagnus angustifolia* بنام سنجد مشهور بوده مربوط فامیل Elacag-naceae بوده بر گریز و دارای برگ های طویل متمایل به خاکی رنگ بوده به حرارت زیاد ضرورت داشته و میتواند در خاکهای فقیر (دارای مواد غذایی کم) نمو کرده ولی در جا های که آب در سطح زمین تجمع نماید (Waterlogged areas) توافق ندارد. تکثیر آن توسط قلمه نیز صورت میگیرد و در چار سال اول نیاز به آبیاری دارد.

برگ های آن غذای خوب حیوانی بوده که میتوان خشک شده بحیث بیده نیز استفاده شود. میوه آن نیز خشک شده و میتواند بحیث غذای حیوانی و انسانی استفاده شود.

۴- *Morus alba* بنام توت مشهور بوده مربوط فامیل Moraceae بوده نباتیست که در مقابل سایه مقاوم و سریع الرشد بوده از طریق تخم و قلمه تکثیر میشود. قدرت خوب تولید بچگی را دارد. برگ های آن غذای خوب حیوانی بوده که میتواند خشک شده و بحیث بیده نیز استفاده شود. میوه آن نیز خشک شده و میتواند بحیث غذای حیوانی و انسانی استفاده شود.

نباتات مذکور خوشخوارک بوده و دارای ارزش غذایی بیشتر میباشد و از جانب دیگر پوشش خوبی را برای حیوانات وحشی تهیه نموده، خاک را از فرسایش نگه داشته، در تثبیت ریگ های روان نقش بازی نموده، دارای ارزش های زیبایی esthetic بوده و تولید سایه نموده در مقابل باد یک دیوار را تشکیل داده از شدت آن میکاهد.

مخلوط بذر نمودن و کاشت درخت ها و درختچه ها از نگاه اقتصادی برای مالکین چراگاه ها میتواند از نگاه تولید چوب سوخت نیز حایز اهمیت باشد.

مهمتر از همه اینست که درخت ها و درختچه ها دارای مقاومت وسیعتر اکولوژیکی بوده در شرایط ناگوار مقاومتر بوده و توأم با نباتات علوفوی بذر و کاشت آنها در استقرار چراگاه ها نقش پرازنده بازی کرده میتواند و در موفقیت پروگرامهای احداث و احیاء چراگاه ها میتواند موثر ثابت شوند.

از درخت ها و درختچه های ذیل میتوان به منظور استفاده چندین جنبه از چراگاه مستفید گردید:

۱- *Tamarix spp* که بنام گز مشهور بوده مربوط فامیل Tamaricaceae بوده در مقابل فیصدی زیاد فکیات و خشکی شدید مقاومت خوب دارد و میتواند درجه های حرارت 50°C--50°C را تحمل نماید. این نبات برای تثبیت ریگ های روان میتواند مؤثر باشد.

چوب آن دارای کیفیت کمتر از نگاه سوخت بوده ولی بهترین باد شکن را در مناطق خشک تشکیل میدهد. از جمله درختهای متوسط ولی سریع الرشد میباشد.

۲- *Robinia pseudoacacia* بنام اکاسی بدل مشهور است مربوط فامیل Fabaceae- (Leguminosae) بوده سریع الرشد و بر گریز بوده خاکهای عمیق را با رطوبت کافی ترجیح داده و قادر است در خاکهایی که PH آن از 4.8- 8.2 باشد نمو کند (Singh, 1982). برگ های آن خیلی خوشخوارک بوده در کنترل و

دانستنی ها

محمد شریف

ببخشاید.

۲۶- اول دوستی داغ است، آخر چراغ است، اول دوستی اضطراب است درمیانه انتظار و در آخر دیدار.

۲۷- صحبت با اهل تاب جان است صحبت با نا اهل تب جان است.

۲۸- رنج مردم از سه چیز است.

از وقت پیش می خواهد

از قسمت پیش می خواهد

آن دیگران را آن خویش می خواهد.

چون روزی تو از روزی دیگران جداست این همه رنج بیهوده چراست؟

خداوند می بیند و میپوشد همسایه غی بیند و می خروشد.

۲۹- چنان زی که به ثنا ارزی- چنان میر که به دعا ارزی.

۳۰- چون پیش بزرگی در ائی همه گوش باش و چون او سخن گوید تو خاموش باش.

۱- هر چه از دنیا به تو دهند پیش از تو کسی داشته وبعد از تو کسی دیگر خواهد داشت.

۲- آدمی از همه چیز سیر گردد مگر از دو چیز یکی امید زندگی و دوم دوستی مال دنیا.

۳- جاهل سخنی را خداوند دوست دارد از عابد بخیل.

۴- بدان که ایشان سخا عظیم تراست زیرا سخنی آن چیز دهد که بدان احتیاج ندارد. ولی ایشان آنست که با آنکه محتاج باشد به حاجت دیگری صرف کند.

۵- سه عضو بدن خویش را از هر درد و بلا نگاه دارید.

۱- دل را از حسد و خیانت.

۲- زبان را از غیبت و دروغ.

۳- چشم را از نگرستن به نا محرم به حقارت به بندگان خداوند (ج) نگرستن.

۴- در بلا صبر کنیم و به قضاء رب رضا دهیم اینست نشان ایمان.

پنج چیز را از پنج چیز بیشتر غنیمت دان

۱- جوانی پیش از پیری

۲- تندرستی پیش از بیماری

۳- توانگری را پیش از درویشی

۴- فراغت را پیش از مشغولی

۵- زندگی را پیش از مرگ

یکی نعل ستور و دیگری آئینه شاه

۱۶- الهی یافت تو آروزی ماست، دریافت تو نه به بازوی ماست.

۱۷- نماز نافله گذاردن کار پیری زنان است، روزه تطوع صرفه نان است حج گذاردن گشت جهان است، دلی بدست آر که کار آن است.

۱۸- دشمن اگر چه حقیر است از او ایمن مباش، از دشمن دوست روی بهراس، از نو کیسه وام مکن، با ناشناخته سفر مکن، امانت را نگاه دار، تمام را بخود راه مده، گمان مردم در حق خود فاسد مکن، از صحبت فرومایه گان پرهیز کن، غم با کسی گوی که از تو کم تواند کرد، از غماز چشم وفا مدار، سیر خود با زن مگو، نه نا آزموده کار مفرمای، دوستان را از عیب شان آگاه کن، از دوست به يك جور و خطا کرانه مگیر. چون بخانه کسان درائی چشم را صیانت فرمای، همه را با معاملت بیازمای آنگاه دوستی کن بهترین چیز نیکنامی را شناس.

۱۹- ابو معشر بلخی گوید: بر من شش چیز واجب است.

دو بر زبان دو بر تن دو بر دل

بر زبان ذکر حق تعالی و سخن نیکو

بر تن طاعت خدای (ج) و رنج خود از خلق برداشتن بردل بزرگ داشت امر حق و شفقت بر خلق

۲۰- بدان که ایمان بر سه وجه است بیم، امید و مهر

بیم چنان ی باید که ترا از معصیت باز دارد.

امید چنان می باید که ترا بر طاعت دارد.

مهر چنان می باید که در دل تو تخم خدمت کارد

۲۱- مست باش و مغرور، گرم باش و مجوش، شکسته باش و خاموش که سبوی درست را بدست برند و شکسته را بدوش.

۲۲- پیوسته چهار چیز از چهار چیز بفریاد است.

ایمان از حرص- جان از زبان- دل از دیدن بدن از حرام.

۲۳- پنج چیز نشان بدبختی است: بی شکری در وقت نعمت بی صبوری در وقت محنت- بی رضائی در وقت صحبت.

۲۴- نیکی را نیکی خرمساری است- نیکی را بدی شرمساری است- بدی را بدی سنگساری است بدی را نیکی خاکساری است

۲۵- دوستی او را شاید که در وقت خشم بر تو

۱- دوستی گزین که هیچ ملول نشود و سلطانی گزین که هیچ معزول نشود

۲- جوافرد چون دریاست و بخیل چون جوی در از. دریا جوی نه جوی.

۳- عنایت الله (ج) عزیز است: نشان آن دو چیز است عصمتی در اول یا توبه ای در آخر.

۴- بدان ای عزیز: که زندگی تو بر مرگ تو وقتی ترجیح دارد که ده چیز را بجای آری.

الف- با حق سبحانه و تعالی به صدق

ب- با خلق به انصاف

ت- با نفس به قهر

ج- با مهربان به عزت

ح- با کهلان به شفقت

خ- با دوستان به نصیحت

د- با دشمنان به مروت

ذ- با عالمان به تواضع

ر- با درویشان به سخاوت

ز- با جاهلان به خاموشی.

۵- هر که چهار چیز بداند از چهار چیز برست

۱- خدای (ج) در آفرینش غلط نکرده است از عیب برست

۲- هر چه قضا است بدو خواهد رسید از غم برست.

۳- در قسمت میل نکرده است از حسد برست.

۴- اصل اواز چیست از تکبر برست.

۶- بر گذشته افسوس مغرور، عمر را غنیمت دان، تندرستی را شکر گذار.

۷- راست گوی و عیب مجوی، راستی که بدو روغ ماند هم مگوی نخست اندیشه کن آنگاه بگوی با هیچ کس راز مگوی.

۸- دی رفت و باز نیاید، فردا اعتماد را نشاید حال را باش و غنیمت دان که هم دیر نیاید.

۹- علم بر سر تاج است و جهل بر گردن غل است

۱۰- طاعت رها مکن چو کردی بر بها مکن

۱۱- نیکا آن معصیت که تریبه عذر آرد! شو ما آن طاعت که ترا به عجب آرد.

۱۲- کاردان کار میراند مدعی ریش می جنباند.

۱۳- اگر می دانی که میداند پشیمان شو اگر چنین دانی که نمیداند مسلمان شو.

۱۴- تا تو بر جان و مال لرزی حقا که بدو جو غی ارزی حق درد دنیا به رنج بدست آورد و به زحمت نگاه دارند و به حسرت بگذارند.

۱۵- آه از تفاوت راه دوباره آهن از يك بوته گاه

INKESHAF

PUBLICAION OF THE COORDINATION OF AFGHAN RELIEF (CoAR).

THIRD YEAR

JANUARY-JUNE, 1998

VOL 9-10

IN THIS ISSUE

ARTICLES	PAGE
♦ EDITORIAL	1
♦ A BRIEF REPORT ON THE ACTIVITIES OF BARAKI RURAL DEVELOPMENT CENTER	2
♦ IMPORTANCE OF THE IMPROVED WHEAT VARIETIES IN AFGHANISTAN	5
♦ WHAT IS NEEDED FOR A TEACHER TO LEARN	11
♦ EXTENSION ROLE IN DEVELOPMENT OF AGRICULTURE	13
♦ RIGHTS OF A NEIGHBOR FROM THE PERSPECTIVE OF ISLAM	17
♦ RIGHTS OF HUSBAND AND WIFE WITHIN A FAMILY	18
♦ POTATO AND ITS GROWTH CYCLE	19
♦ THE NEED FOR COORDINATION IN RECONSTRUCTION OF AFGHANISTAN	22
♦ PSYCHOLOGICAL STRESSES	24
♦ SELF UNDERSTANDING	28
♦ POEM & LITERATURE	30-31
♦ BIO POWER (ENERGY FROM LIVING THINGS)	32
♦ LANGUAGE AND LETTERS OF DARI ALONG THE HISTORY	35
♦ ABU-BAKR-I-SIDDIQ, THE FIRST KHALIFA OF ISLAM	38
♦ ATMOSPHERE IS A GOOD SOURCE OF NITROGEN COMPOUND FERTILIZER	40
♦ THE CLOTHES OF MOHAMMAD (P.B.U.H.)	45
♦ A REVIEW ON THE USE OF CHEMICAL FERTILIZERS IN AFGHANISTAN	47
♦ SPEECH SKILLS	50
♦ WAYS OF EFFECTIVE STUDY	52
♦ IMPROVEMENT OF THE PASTURES IN AFGHANISTAN	53
♦ THINGS TO KNOW	60

PUBLISHED BY:

*Coordination of Afghan Relief
(CoAR)*

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

- Alhaj Khalil-u-Rehman
- Mir Amanuddin Haidari
- Dr. Ghulam Saeed
- Noorzia Salehi

MANAGING EDITOR:

Mir Amanuddin Haidari

ASSISTANT MANAGING EDITOR:

Zakia Wardak

DESIGN & PHOTOGRAPHY:

Ahmad Shah

ADDRESS:

19-Chinar Road University Town Peshawar. P. O. Box
1013 (UPO)

Ph: 91-40789, Fax: 91-42789,
email: coar@coar.pwr.sdnpk.undp.org

NOTE:

The editor of Inkeshaf will be pleased to receive contributions from interested professionals, regarding resettlement of peace and the rehabilitation of Afghanistan, the editors are especially interested in the practical aspects of rebuilding Afghan educational, health, agricultural and other infrasturctural systems. The editors believe that Inkeshaf can be a source of useful information enabling people to enrich their ideas and assist in the reconstruction of Afghanistan. All contributions will be gratefully received.

Coordination of Afghan Relief

INKESHAF

Quarterly
Vol: 9-10
1998

CoAR management and Technical Workshop to exchange views on information and experiences gained and preparation for long term socio-economic development plan. The staff of the main and field offices took part in the workshop